

ЯК СТОР.
ФАЛЬСИФІКУЮТЬ 14
ВИБОРИ

ЧИМ ЗАГРОЖУЄ УКРАЇНІ СТОР.
НЕКОНТРОЛЬОВАНИЙ ПРИПЛІВ 26
МІГРАНТІВ

РЕСТАВРАЦІЯ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ СТОР.
ЗАГРУЗЛА В КОРУПЦІЙНИХ 30
СХЕМАХ

Тиждень

український www.ut.net.ua

ОКСАНА ЗАБУЖКО
ПРО МАЙБУТНЄ
УКРСУЧЛІТУ
Стор. 48

№ 1-2 (114-115), 15 - 21 СІЧНЯ 2010 р.

НАДДІЯ Є

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

З 14 по 22 січня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

У Києві (вул. Лисенка, 3):

16 січня об 11.00 – прес-конференція з нагоди виходу збірника для дітей „Зимова книжка”.

16 січня о 12.00 – дитячі читання „Зимової книжки” та вистава „Давня казка”.

21 січня о 18.00 – презентація другого номера газети „Prostory”.

У Львові (просп. Свободи, 7):

19 січня о 18.00 – літературний вечір: поет Іван Лучук та літгрупа „ЛуГоСад”.

21 січня о 18.00 – майстер-клас від Тетяни Перетятко: прикраси з вовни.

У Харкові (вул. Сумська, 3):

16 січня о 17.00 – відкрите святкове засідання літературної студії з нагоди другої річниці створення українського культурно-мовного центру „Апостроф”.

21 січня о 18.00 – презентація міжнародної літньої навчальної програми з прав людини та прав меншин Humanity in Action від „Фундації Регіональних Ініціатив”.

В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

14 січня о 18.00 – літературно-музичний вечір „Harry Hippo”.

16 січня о 18.00 – відкриття виставки живопису Юрія Боринця.

17 січня о 15.00 – дитячий психологічний тренінг „Як знайти друзів”.

20 січня о 19.00 – показ фільму Бастера Кітона „Кінооператор”.

22 січня о 19.00 – Bobr party: акустичні виступи молодих гуртів зі Львова, Івано-Франківська та Коломиї.

Із повним переліком заходів Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у Вашому місті.

К Н И Г А Р Н Я

Фото тижня
Квітка
пустелі

6

Битва за третій тур
Чому кандидати
у президенти
зчепилися за Вищий
адміністративний суд

8

Вартісна
справа
Чого коштує
державі вибір
лідера

10

Володимир
Надіїн
про необхідність
багато і пряника
для влади

12

Все буде підрахуй
За фальсифікацію
результатів народного
волевиявлення
в Україні саджають
лише стрілочників

14

Як фальсифікують вибори
Тиждень відтворив
найпопулярніші схеми
фальсифікацій на президент-
ських виборах-2004 і визначив
імовірність їх використання
на виборах-2010

18

ВПРИТУЛ

Олександр Гаврош
про українофобський
гімн Закарпатської області

20

«М'яко» стелять
Як зменшити вплив
російського гуманітарного
виміру на Україну

22

Тріада Юрія Шевельова
Три страшні вороги
українського відродження
за версією відомого
славіста

24

Чужі
З 2010 року в Україну будуть повертати
незадокументованих мігрантів,
що потрапили до ЄС із нашої території.
Однак Україна не готова до повторної
зустрічі з непроханими гостями

26

Історичний
детектив
Реставація
пам'яток історії
загрузла
в корупційних
схемах

30

Собача
жорстокість
Контроль за тваринами
по-українському:
тотальне варварство
й зловживання

32

Неоурбаністика
Як стати повноцінним
автором конкретних
міських проєктів:
європейський досвід

36

МИ

Донбаська широта
Мешканці Донбасу за 20 років
руйнації місцевих копалень
уже не вірять у відродження
вугільної галузі, а з нею
й шахтарських містечок,
що колись процвітали

38

Вікторія
Герасимчук
про інфор-
маційний
непотріб

44

Традиції наїзду
Рейдери
XVI – XVII
століть мало
чим відрізнялися
від сучасних

46

НАВІГАТОР

Оксана Забужко
про новий роман,
відсутність національної
матриці, непередане знання
й сучасну літературу, «вагітну»
таємницями ХХ сторіччя

48

Вісім повчальних
монологів
Критичний погляд
Ростислава Семківа
на новий роман
Оксани Забужко

52

Віання у виявах
Про культурні
тренди минулого
року

54

Відгуки/анонси
Вистави,
фільми,
виставки,
книжки,
записи

60

Вежі Парижа
Як кореспондент
Тижня втік
у кохання

62

Кілька слів
від журналістів
Тижня

66

Життя має сенс!

**ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЙТЕ
ЩОП'ЯТНИЦІ
передплатний індекс – 99319**

Денис Гальченко

У цьому вельми розлогому й щирому тексті п. Однороженка ми бачимо просте копіювання російського імперського комплексу для українців. Проста ситуація, коли менти і опери з часом стають копією бандюків і злодіїв, навіть зовні. Якщо нашого щирого українця п. Однороженка довгий час турбувала російська пропаганда, він піддався й почав відтворювати аналогічний маразм. Мені завжди здавалося, що українська відповідь на російський маразм має містити здоровий глузд, на відміну від того стану свідомості, який у них панує.

Кирило Галушко

Я сам – історик, і, можливо, авторів як істориків відомо, що історики мають різні погляди на різні речі, й мішати всіх як дебілів із лайном – не варто. Схема Грушевського – да, блін, ще Липинський, Томашівський, Дорошенко це все переписали ще у 1920-х рр. Наші вожді взагалі не знають ні того, ні решти. Може, автор ще не познайомився з «державницькою концепцією» історії? І ці мої – державники також вже дещо застаріли, і вся «неувага до шляхетно-дружинних та елітних верств» вже 1993 р. подолана прийнятні в творах Наталі Яковенко, Віктора Горобця, часописах «Україніка медієвалія», «Соціум», «Рутеніка». Також не читали?

plakh

українські історики давно вже самі себе дискредитували – є невеличкий замкнений гурток, який знаний у світі, друкується і читається не тільки та навіть не стільки в Україні, а є темна неосвічена маса колишніх фахівців із історії КІРС та їхніх учнів, яка варить у своєму затхлому кублі старі середньовічні

Найбільш дискусійні матеріали №52 (113), 25 грудня 2009 р. – 14 січня 2010 р.

«Звичайна схема» української історії
Історіографічна розвідка Олега Однороженка

Вийти на світло
Авторська колонка Юрія Макарова щодо ролі інтелектуалів в українському суспільстві

Передбачити непередбачуване
Прогнози щодо майбутнього України Матвія Ганнопольського, Арієля Коена, Марціна Войцеховського, Едварда Лукаса, Фергарда Гнаука, Алена Гіймоля

алхімічні суміші і вважає що от-от віднайде філософську каменюку... Інколи вже й здавалося – воно! Але замість золота їх винаходи весь час перетворюють усі наукові елементи на гній...

Однороженко Олег

Я так розумію, що від шановних критиків моєї статі жодного конструктиву чекати не доводиться. На наукову полеміку вони або не спроможні, або не уявляють, що це таке (жодне твердження жодного з них не підкріплено жодним посиланням на джерела чи принаймні публікації авторитетних учених). Максимум на що вони здатні – це навішування ярликів, безпідставні твердження та політичні доноси. На останні, мені як нащадкові «рицарів зі степового кордону», а не НКВД-шних стукачів, дивитися взагалі прикро. У своїй статті я хотів підняти питання осмислення історії, а не ідеології (мухи окремо, котлети окремо – цього принципу я чітко дотримуюсь у своїй науковій діяльності).

Гжег

Шановні! Загальновідомо, що історію пишуть переможці, особливо коли йде мова про такі одіозні режими, як «самодержавие». Маючи всі можливості для дійсно загальномасштабної фальсифікації, вони дуже плідно попрацювали задля утворення такої історії, яка б підносила будь-які маленькі досягнення та приховувала всі брудні сторінки. Справжня історія забута, прихована та стерта із пам'яті народу. Тому це дуже важливо й потрібно відкрити приховану правду. Але треба бути дуже обережним, щоб замість старої брехні не створити нової.

Доктор Еммет

«Одного немає: розчарування у своїй країні». Я Вам заздрую Шановний пане

Макаров. Адрже не заслужили ми жити у власній країні. Українське сьогодні схоже на страшні корчі, але ще не зрозуміло кого – помираючого, чи того хто одужає.

Західняк

Перший крок до пробудження – перестати боятися. Наприклад, того, що скажеш щось неформатне. Що який чоловік міра звинуватить тебе у недемократичності. Що хтось не зрозуміє. А для успіху потрібно одне: якщо не можеш перемогти за чинними правилами – впроваджуй такі, за якими зможеш. У рамках закону.

щєРус

Ми, інтелектуали (і не тільки), читаємо мантру: «Не в одній Україні інтелектуали функціонують у своєрідному гетто. Це, зрештою, ознака багатьох європейських країн, не кажучи вже про Сполучені Штати» (за Макаровим), і цим самодовольняємося замість того, аби щось зробити-змінити. Проте варто згадати, як ми мантрували – відповідно до «лінії партії» про «светлое будущее», що й посприяло «знекровленню» інтелекту і спаскудженню інтелектуалів, які обслуговують різних недоу(м)ків.

дуже свідомий

Макаров розчарований в себе і остальных, тільки не в стране. Интересно, а что же осталось? Ведь вышперечисленное и есть страна или уж, по крайней мере, то, без чего ее предствити невозможно. Нечто подобное приходится слышать от политиков – «влада у нас нерозумна, а народ дуже мудрий».

Антін (Дніпропетровськ)

Був приємно здивований, коли побачив таку виважену й проукраїнську статтю М.

Ганнопольського. Для молоді нагадую, що п. Ганнопольський – один із яскравих представників журналістики часів перебудови, який чимало зробив для утвердження свободи слова в тодішньому СРСР. Цей талановитий журналіст – вихідець зі Львова (якщо мені не зраджує пам'ять). Тривалий час його в українському просторі не було чути, і я думав, що для України він – чергова втрачена «світла голова». Добре, що помилявся :-)

Олег, Дніпропетровськ

Чи часто можна побачити на найвпливовіших каналах (а саме вони формують громадську думку) критиків Путіна-Медведева? Є в столиці Росії «Эхо Москвы», й RTVI, але їх аудиторію не можна порівняти з «Первым каналом» чи РТР. І це не в образі Матвію Ганнопольському. Думаю, на зазначених каналах за нинішньої політики він сам не стане працювати, як не зробив цього згадуваний уже Кісельов. Загальновідомо, що авторитарні режими можуть дуже швидко досягати значних економічних результатів (Сталін, Гітлер, Піночет). Але не слід забувати й інші їх наслідки. На превеликий жаль, сьогоднішня Росія рухається в напрямку авторитаризму. Тому я не хочу режиму, подібного до путінського. Краще погана демократія, ніж гарна диктатура.

Доктор Еммет

Українці чхати хотіли, що Росія була, є і буде. Особисто мене цікавить доля лише моєї країни. Кому потрібний такий сусід, який схожий на злидня з великою довбнею в руках. І

все, що він уміє робити – майструвати свою палицю й бити когось. От побряцали ви зброєю на Кавказі, і що? Як були злиднями так ними й залишилися. Мало не забув. Посадили собі на шию ще більш ніж 50 тис. осетинських злидарів.

Василь

пан Путін кинув фразу: «Збав нас Боже від такої демократії!..» Від такої і нас збав, Пане Боже. І збавить, тільки потрібно це перерости, думати, кого вибираємо... Хай вона ще горбата, наша Демократія, але вона Є... До Демократії доростати і доростати... прикро, що Росіяни такої можливості не мають, поки що...

Західняк

«На думку організаторів, серйозним загрозам українській незалежності може протистояти лише Віктор Ющенко, й лише він може відстояти українську ідентичність». Тим самим та інтелігенція визнала, що вона сама гімна вартга, чи не так? Якщо бухгалтер краще може відстояти українськість, ніж професійні митці, то навряд чи це такий просунутий бух. З цього випливає: якщо митці ні бум-бум у галузі їхньої щоденної діяльності, то чому вони мають вештати істину в галузях, далеких від їхніх інтересів? А пан Павличко мене здивував: як автор «Двох кольорів» може схвалювати такі дурниці?

денної діяльності, то чому вони мають вештати істину в галузях, далеких від їхніх інтересів? А пан Павличко мене здивував: як автор «Двох кольорів» може схвалювати такі дурниці?

Сяня

Хто сказав, що Ющенко любить Україну? Він її любитель. Той, хто любить, робить усе для коханої. А він хоч щось зробив? А що й зробив, то тільки на глум. Сміються сусідоньки з його горщиків, з нашого Голодомору. До чого не торкнеться – все розвалить! А щодо тих старих, то за звичкою все мріють про незалежну Україну, а не роблять її такою.

Доктор Смалець

Не знаю, чи зможе Віктор Ющенко відстояти українську ідентичність, але цілком зрозуміло, що всі інші кандидати (за винятком хіба що Тягнибока) не зможуть навіть зартикулювати, що це за хрін така – національна ідентичність? Те, що Павличкові й Драчу в поважному віці доводиться далі зображати рупор української інтелігенції, ганьбить не їх, а тих молодих і талановитих, які цим рупором бути не бажають. Балачки про якусь «геттову» ментальність українців – це взагалі повна дурня, бо у світі проживають мільйони етнічних українців, які не створили жодного закритого конгломерату, мафії і т. ін. Саме через «безпробудний» український індивідуалізм, дивовижно поєднаний з бездумною відкритістю до чужорідних впливів, так повільно і важко формуються зараз державні інституції.

ФОТОГРАФІЯ ДОПИСУВАЧІВ ЗБЕРІГАЄТЬСЯ

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі Тижня – ut-magazine.livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Тижень

№1-2 (114-115) 15-21.01.2010 р
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора
Наталія Васютин
Оглядчак Юрій Макаров
Редактори Анатолій Астаф'єв,
Жанна Безп'ячук, Вікторія Герасимчук,
Дмитро Губенко, Вячеслав Дарпінянц,
Ігор Кручик, Андрій Лаврик,
Мар'яна Олійник, Наталія Петринська

Журналісти Богдан Буткевич, Іліна Загородня,
Роман Кабачій, Олена Чекан, Дмитро Рафаель
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Юрій Довбах, Ганна Єрмакова,
Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чеменюв,
Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Олександр Григор'єв,
Лариса Міщенко

Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайта Тая Овчар
Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Світлана Єгорова,
(097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua
Свідцтво про державну реєстрацію
КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції
01030, Київ, Б. Хмельницького, 36 оф. 7
Адреса видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37
E-mail: office@ut.net.ua. Телефон (044) 351 1300
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 103039. Наклад 30 700
Номер підписано до друку 13.01.2010 р.
Виходить щоп'ятниці. Розповсюджується
в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тижень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р»,
під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі,
публікуються на комерційній основі

КВІТКА ПУСТЕЛІ

У Дубаї урочисто відкрили найвищий у світі хмарочос, висота якого разом зі шпилем становить 828 м. Будівля стала окрасою та ключовим елементом нового ділового центру найбільшого міста Об'єднаних Арабських Еміратів. Хмарочос почали зводити 2004 року як «Бурдж Дубай» («Дубайську вежу»), однак віце-президент та прем'єр-міністр країни Мухаммед бен Рашед Аль Мактум перейменував його

на честь президента ОАЕ шейха Халіфи ібн Зайда ан-Нахайяна. Тож тепер 162-поверхова споруда, будівництво якої коштувало \$1,5 млрд, має назву «Бурдж Халіфа». На 37 нижніх поверхах розміститься готель, а з 45-го по 108-й буде обладнано 700 квартир. На 123-му і 124-му поверхах облаштують вестибюль та оглядовий майданчик. Решту будівлі займуть офіси. **Фото AP**

7 січня

У ніч на Різдво у Києві невідомі забудовники зруйнували пам'ятку архітектури – Перший київський водопровід

8 січня

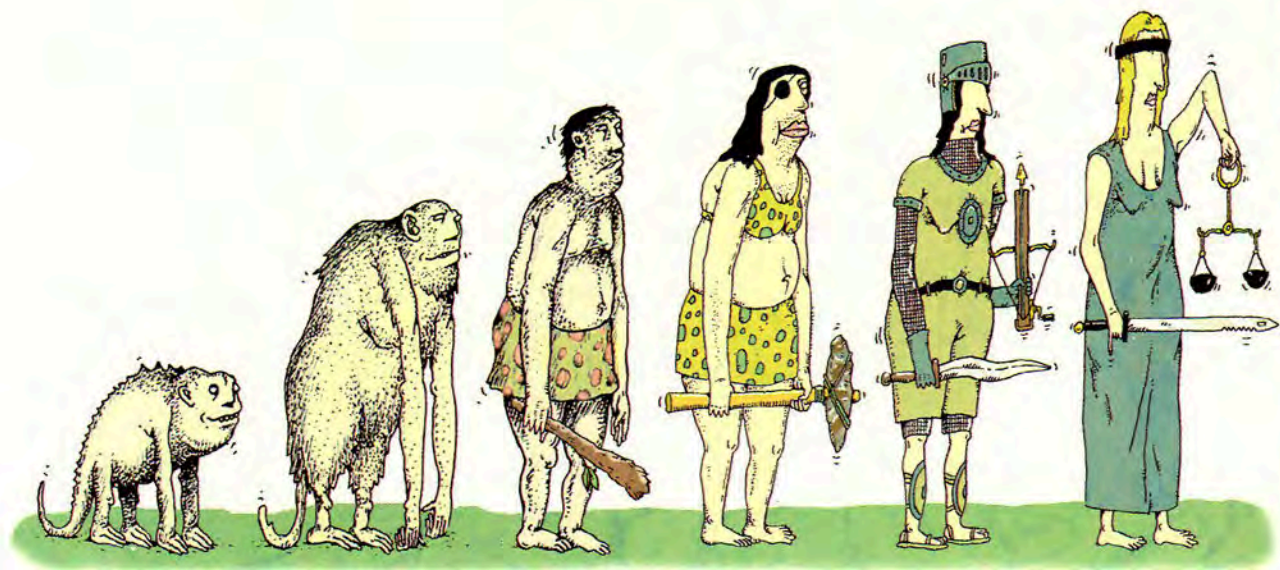
Рада директорів Saab Automobile (Швеція) ухвалила рішення про початок процедури ліквідації компанії

9 січня

В Анголі обстріляли футболістів збірної Того – троє загинили. У спортивних колах заговорили про можливу відмову від проведення Мундіалю-2010 у ПАР

Битва за третій тур

Кандидати у президенти зчепилися за Вищий адміністративний суд

МАЛЮНОК: ГОР ЛУЖИЧЕНКО

За лічені дні до виборів президента загострилася боротьба за контроль над Вищим адміністративним судом України (ВАСУ). Саме ця інстанція, згідно із законодавством, є останньою для оскарження порушень виборчого процесу. Тож що більший вплив на ВАСУ має кандидат, то вищі в нього шанси вибороти президентську булаву, оскарживши результати народного волевиявлення. Нагадаємо: переможець президентських перегонів 2004 року великою мірою визначався саме в суді, який визнав

масштабні фальсифікації з боку кандидата від влади і призначив переголосування другого туру виборів. Протистояння навколо Вищого адміністративного суду нині також відбувається на лінії влада – опозиція. Причому останній наразі вдається утримувати хоча й хитку, але перевагу. В. о. голови ВАСУ Олександра Пасенюка експерти вважають лояльнішим до кандидата від опозиційної сили, найвпливовішої на Півдні та Сході країни. Утім, повноваження Пасенюка під питанням: 22 грудня добіг кін-

Тиждень в історії

14 січня 1649 року

Тріумфальний в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва

15 січня 1929 року

Народився Мартін Лютер Кінг, борець за права чорношкірих у США

16 січня 1919 року

Українська Директорія оголосила війну більшовицькій Росії

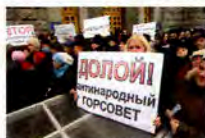

10 січня

У селі Старі Кути на Івано-Франківщині відкрили пам'ятник голові Проводу Українських Націоналістів Євгенові Коновальцю

11 січня

У Харкові працівники Миськелектротрансу розпочали безстроковий страйк. Причина – невивплата зарплат

12 січня

Суд розпочав слухання кримінальної справи за фактом Голодомору 1932–1933 років в Україні

13 січня

Суд заборонив масові акції на майдані Незалежності у Києві в період з 9 січня по 5 лютого

ця відведений законом п'ятирічний термін його перебування на посаді голови ВАСУ. Конференція суддів адміністративних судів поклала на Пасенюка подальше виконання обов'язків голови Вищого адміністративного суду, натомість Рада суддів України це рішення скасувала. Чи очолює Пасенюк ВАСУ де-юре, поки що сказати важко, оскільки законодавці, створивши систему адміністративних судів, не визначили механізму призначення та звільнення голови Вищого адміністративного суду.

У ВАСУ є ще один керманіч – Микола Сірош, перший заступник голови суду, який після закінчення повноважень Олександра Пасенюка власним наказом призначив себе в. о. Сіроша у боротьбі за посаду підтримує оточення кандидата у президенти від влади. 12 січня Миколай Сірош офіційно заявив про втрату гербової печатки ВАСУ – головного атрибута, що підтверджує легітимність документів суду. У зв'язку з втратою печатка визнається недійсною. При цьому відомо: вона знаходиться у Пасенюка.

Тим часом на розгляд Вищого адміністративного суду вже надійшло кілька позовів і скарг, пов'язаних із виборами президента України. Зокрема, щодо закидів одного з кандидатів на адресу конкурента стосовно причетності до «найбільшої офшорної компанії на Кіпрі». Також до ВАСУ ось-ось має надійти скарга на ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду, що визнав законним рішення Центральної виборчої комісії, яке спрощує процедуру голосування на дому і відкриває можливість для масових фальсифікацій. Враховуючи кадровий безлад, важко сказати, яким чином ВАСУ встановлюватиме справедливість у виборчому процесі.

Утім, слід зазначити, що репутація адміністративних судів і без цього безнадійно заплямована. Наприкінці 2008 року тодішнього голову Львівського апеляційного адміністративного суду Ігоря Зварича було спіймано на хабарництві, здирництві та інших зловживаннях. Зараз він перебуває під вартою, ознайомлюється з 70 томами своєї кримінальної справи.

Андрій Лаврик

Фальшива пандемія

Парламентська асамблея Ради Європи проведе слухання на тему фальшивої пандемії свинячого грипу. ПАРЕ вважає, що фармакологічні компанії задля просування своєї продукції впливали на вчених та офіційні установи (йдеться про ВООЗ), змусивши їх перебільшити загрозу каліфорнійського грипу й оголосити пандемію. Таким чином було штучно створено

паніку в усьому світі. Водночас для України проблема свинячого грипу не є примарною: в кількох регіонах досі триває епідемія – від її початку на ГРВІ та грип, зокрема каліфорнійський, захворіло понад 4 млн українців. Від грипу та його ускладнень, а каліфорнійський грип А/Н1N1 спричиняє вірусну пневмонію частіше за інші штами, померло 940 українців.

Міжбанк уповільненої дії

Одразу після свят, із поновленням ділової активності, євро подорожчав в обмінниках на 15–25 копійок, долар США – на 8–10 копійок. На міжбанку курс долара коливався в діапазоні 8,06–8,19 UAH/USD. Формальним приводом девальвації гривні стало збільшення ставки збору до Пенсійного фонду з безготівкових валютних операцій у 2,5 рази – до 0,5% з

початку року. Проте директор департаменту зовнішньоекономічних зв'язків Нацбанку Сергій Круглик пов'язує курсові коливання зі «спробами окремих гравців ринку максимізувати прибуток від валютних операцій». Регулятор декларує готовність підтримати курс гривні інтервенціями на міжбанку, в 2009-му з цієї метою було витрачено \$10 млрд.

ФОТО: РНЛ, УКРНІФОРМ, ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ

17 січня 1921 року

У Відні створено Український Вільний Університет (з осені 1921 року в Празі, з 1945-го у Мюнхені)

18 січня 1882 року

Народилася Олександра Екстер, художниця, українська авангардистка

19 січня 1939 року

У радянському концтаборі на Камчатці загинув український поет і літературознавець Михайло Драй-Хмара

20 січня 1661 року

У Львові засновано Університет Св. Казимира, нині – Національний університет імені Івана Франка

\$45 млрд

заробила Федеральна резервна система США 2009 року на порятунку економіки країни

\$1 трлн

становлять доходи бюджету Китаю за минулий рік. КНР стала найбільшим експортером у світі

285 млрд грн

становитиме цього року дохідна частина держбюджету України згідно з прогнозами уряду

5 ОБЛИЧ

ТОНІ БЛЕР

влаштувався в «Луї Віттон»

Екс-прем'єр Великої Британії став радником найбільшої світової групи компаній із виробництва товарів категорії «люкс» LVMH («Луї Віттон»).

ВІТАЛІЙ ГАЙДУК

продав ІСД

Український мільйонер поступився своєю часткою в «Індустріальному союзі Донбасу» росіяни-ну Олександрові Катуніну (експівласник «Євразхолдингу»).

ПАТРІАРХ КИРИЛ

свариться з понтифіком

Московський Патріарх відмовляється від зустрічі з Бенедиктом XVI через 500 парафій греко-католиків в Україні.

ВАСИЛЬ ЛАЗАРОВИЧ

їде на «Євробачення»

Маловідомий співак представлятиме Україну на міжнародному пісенному конкурсі в Осло, вирішила НТКУ. Його колеги по шоу-бізнесу протестують.

ХЬЮ ЛОРІ

улюбленець США

Виконавець ролі доктора Хауса з однойменного телесеріалу став лауреатом американської премії «Народний вибір».

ЦІНА ПИТАННЯ

Вартісна справа

Чого коштує державі вибір лідера

68-ме місце

3-поміж 194 країн посіла Україна у рейтингу якості життя, випередивши Росію, International Living

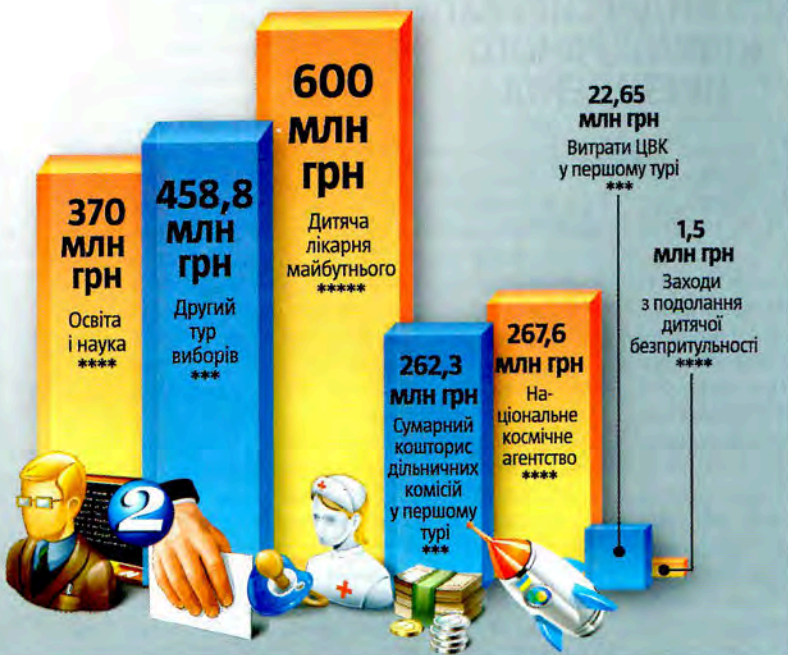
36,2%

українців переконані, що вибори президента не поліпшать ситуації в країні, опитування

У неділю виборці визначать якщо не нового президента України, то двох головних претендентів на цю посаду. І найдорожчий загальнонаціональний проект останніх років наблизиться до завершення. Лише витрати виборчих комісій різних рівнів сягнуть майже 1 млрд грн. Та найбільші інвестиції у вибір-2010

роблять самі кандидати. За підрахунками експертів, сумарні витрати претендентів на посаду президента (враховуючи не тільки грошові кошти, а й вартість застосування інших ресурсів) коливаються у межах від 6 до 12 млрд грн. Тиждень порівняв кошторис президентських виборів із деякими іншими проектами та галузями.

- * За підрахунками опитаних **Тижнем** експертів
- ** У перерахунку за курсом 8,0 UAH/USD
- *** Офіційно затверджені витрати
- **** Видатки на профільні міністерства і відомства, затверджені у державному бюджеті на 2009 рік
- ***** Орієнтовна вартість

НОВІ ПРАВИЛА

Заживемо по-новому

3 січня 2010 року набрали чинності 35 законів, два укази президента України і 23 акти Кабміну. Поміж інших вступають у силу:

Угода про реадмісію

З нового року Україна має приймати всіх нелегальних мігрантів, які потрапили до Європи з нашої території. Це стосується громадян не лише України, а й інших країн та осіб без громадянства. На думку деяких експертів, внаслідок прийняття угоди про реадмісію Україна може стати відстійником для нелегальних мігрантів (див. стор. 26).

Нова програма по Чорнобилію

Набрав чинності Закон «Про Загальнодержавну програму зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС і перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему». Програма, зокрема, передбачає до 2013 року повну зупинку першого, другого і третього енергоблоків АЕС, а також уведення в експлуатацію нового сховища відпрацьованого ядерного палива і конфайнмент над об'єктом «Укриття». Орієнтовна вартість програми – 3 млрд 389,5 млн грн.

Заборона реклами алкоголю

Набирають чинності зміни до Закону «Про рекламу», що забороняють розмішувати рекламу тютюнових виробів, алкогольних напоїв та відповідних торгових марок у всіх друкованих ЗМІ, крім спеціалізованих видань. Зміни до Закону «Про рекламу» було ухвалено у квітні 2008 року, проте вони набирали чинності поступово. Так, з 10 травня 2008-го було заборонено зображати знаменитостей у рекламі пива; з 1 січня 2009-го заборонено рекламу алкоголю, тютюну та їхніх торгових марок у зовнішній рекламі, а також озвучувати під час телепередач інформацію про «алкогольного» спонсора.

Заборона «сірих» мобілок

З 2 січня 2010 року оператори мобільного зв'язку мають розсилати SMS абонентам, які використовують «сірі» мобільні телефони з незареєстрованими кодами IMEI, з вимогою зареєструвати свій телефонний апарат. На цьому наполягає Український державний центр радіочастот. Його голова Павло Слободанюк оголосив: відключення «сірих» телефонів розпочнеться з 16 лютого 2010-го.

Почасова оплата праці

Набрав чинності Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України стосовно погодинної оплати праці». З часом роботодавці будуть зобов'язані встановлювати оплату за годину працю не нижче від мінімального рівня за кожну відпрацьовану годину.

ФОТО: УНАН, ІНФОГРАФІКА: ПАВЛО ІЛІЦ

Батіг і пряник для влади

Автор:
Володимир
Надїїн

Не пізніше ніж у другій декаді лютого Україна отримає президента, легітимність якого буде поза сумнівом. Не син, не товариш, не сам собі наступник – для більшості уламків СРСР отримання демократично обраного керівника все ще залишається мрією. Та втішатися цим не буде часу. Кінець виборів покладе початок складнішому й анітрохи не менш важливому процесу. Українському народу належить попрацювати батогами і пряником, щоб видресирувати новообраного президента.

У суспільствах зі стійкими традиціями управління уряди приходять до влади вже дресированими. У країнах, де державність перебуває у процесі становлення, суспільству після чергових виборів доводиться починати з нуля.

У незрілих країнах від влади очікують чудес, а самі начальники прагнуть здійснювати подвиги. Їм нудно навчатися у школі демократії. Їм нудно вчасно ходити на роботу й не порушувати правил вуличного руху. Їм огидно читати про себе в газетах усілякі дурниці, тим більше публічно відповідати на них. Якось огидно еству, щоб одразу після перемоги по-школярському зубрити уроки європейськими мовами. Хочеться увірватися в історію якнайшвидше, по-новаторському, напрома. Щоб ламати ворогів через коліно, як генерал Піночет. Щоб у противника душа у п'яти сховалася, як у розкішному Сінгапурі, де 30 років довгими бамбуковими палицями бив співвітчизників по п'ятах великий хуацяо Лі Куан Ю. Щоб вчепитися в кермо і нікого більше до нього не підпускати, як це робив і робить відважний підполковник із братської Півночі. Керівники з них, звісно, специфічні, але які рейтинги! На відміну від названих вище героїв шлях європейський позначений іменами неясковими. Хто там керував Нідерландами наприкінці 1950-х? Як звали прем'єр-міністра Норвегії в середині 1970-х? Навіть Улофа Пальме зі Швеції зовсім забули б, якби не його загадкова загибель.

Звісно, якщо покопатися в літописах інтернету, можна виявити, що саме в часи цих безіменних лідерів у їхніх країнах відбулося плавне і швидке зростання народного добробуту. Але що скажуть про тебе виборці, якщо весь твій термін мине без подвигів і звершень, без захоплених натовпів і довгих кортежів, які, блимаючи синіми спалахами, мчаться по центру столиці?

Всі уряди, як діти. Люблять салюти і паради, мріють кататися головними вулицями під блиск сліпучих мигалок. Тільки народ має право відібрати в них владні цяцьки або обмежити їхній набір. Але право народу не реалізується автоматично. Якщо громадська думка країни прогавила час дресури, не зуміла одразу ж після виборів поставити свій уряд на його

місце, цілком імовірно, доведеться очікувати ще довгих чотири роки. І тоді все доведеться починати з початку. А всі безцінні, безповоротні роки від виборів до виборів підуть на обкатку вічного двигуна під назвою «ручне управління».

Якщо заглибитися в історичні деталі, то насправді виходить так, що чи не всі герої ручного управління – типові невдахи. Чилійського диктатора наприкінці життя ледве не посадили, врятувався довідкою про недоумство. Путін кермує цілком самовладно, але бочком, із правого сидіння. Лі Куан Ю небезуспішно керував державою майже 30 років, але вся його держава – з пів-Одеси. Може, якби доля занесла Едуарда Гурвіца у Сінгапур, то він і там виявився б не останнім із хуацяо.

Незначні успіхи авторитарних режимів пов'язані або з географічними крихітками (Бруней, Катар), або з учорашніми племенами. Пів-Одеси можна обслужити і без прозорих виборів. А ось Норвегія, країна середніх просторів, побойьтсья віддавати себе в одні руки. Нормальний світ уже давно не мислить свого життя без чіткого розподілу чітко змінюваної влади. Що ж до України, найбільшої країни Європи, то неможливо уявити генія, якому вдалося б впоратися хоча б із однією з безлічі серйозних проблем без повсякденної участі суспільства.

Відомо, що влада розбещує, а абсолютна влада розбещує абсолютно. На щастя, ця максима має й зворотний бік. Влада відповідальна, така, що ні на мить не випадає з-під контролю сильних громадянських інститутів, чітко обмежена ними, пробуджує в інших особистостей цілком привабливі людські риси. Коли Велика Британія прогнала Черчилля з прем'єрського крісла одразу ж після вистражданої ним перемоги, сер Вінстон відгукнувся з

**УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДУ
НАЛЕЖИТЬ ПОПРАЦЮВАТИ
БАТОГОМ І ПРЯНИКОМ,
ЩОБ ВИДРЕСИРУВАТИ
НОВООБРАНОГО
ПРЕЗИДЕНТА**

гордим сміхом: «На таку невдячність здатний тільки великий народ».

Чи знайде українське суспільство в собі сили, щоб уже з перших днів взятися за дресування нової влади? Чи зуміє чемно, але невблаганно спрямувати своїх керівників у бік некрикливої, несутньої громадської роботи? Тут дуже багато залежатиме від того, що українці вважать своїм благом і в чому вбачають його джерело.

Навряд чи хтось заперечуватиме, що доля подарувала українцям шикарний шматок планети. Трохи замало природного газу, але це не біда. Біда в тому, що багатомільйонне населення, розумне, освічене і працююче, все ще не стало народом. А народом не станеш, доки не матимеш розумного й відповідального уряду. Його не залучиш ззовні. Доводиться виробувати у своєму колективі. Зате плоди тішать. Якщо вдасться видресирувати цей уряд, дивись, наступний обійдеться без батога, тільки легкими ляпанцями по задку. ■

Sarmatica

Мані, інсталяції,
фантазії

Тарас Компаніченко: кобза, спів
Георгій Володін: шаломо, шалмей, шаломо-лізарт, спів
Данило Перцов: пандора, шалмей, шаломо-лізарт, спів
Міріам Гольд: віолончель
Антоніо Грамши: даф, томбак, сетар, шаломо, спів
Любов Плавська: флейта, перкусія
Михайло Качалов: даф, томбак, сетар, шаломо, спів
Сергій Охрімчук: фідель
Анжела Зайцева: скрипка, спів
Олег Тимофеев: лютня

Твори Дауенда Архидемета
Жанкевича

Мабівська
Лютневська
Матурська
Жанкевича

Баварська
Лассо та інших

Тиждень
українська www.ui.net.ua

23 січня
сб/19:00

Вул. Лютеранська, 22
Кірха святої Катерини

Все буде ПІДРАХУЙ

Організаторів фальсифікацій на президентських виборах 2004 року досі не покарано, відповідальність понесли лише деякі виконавці

Автор:
Інна
Завгородня

Автобуси з «особливо активними» волевиявниками їздять від одного населеного пункту до іншого, виборців підкупають, адмінресурс тисне і залякує, а під час підрахунку голосів зіпсовані бюлетені дивним чином опиняються поміж голосів на користь провладного кандидата: у вересні фальшували на минулих президентських виборах було задіяно величезну кількість людей на всіх рівнях. Перед новими виборами глави

держави *Тиждень* дізнавався, хто з них відповів за порушення виборчого законодавства.

БАНДИТАМ – ПАРЛАМЕНТ

Чинне законодавство за порушення прав виборців і порядку виборів передбачає адміністративну та кримінальну відповідальність. Зокрема, за перешкоджання вільному волевиявленню громадян шляхом обману, підкупу або примусу можна отримати до п'яти років позбавлення волі. Передбачена

кримінальна відповідальність і, приміром, за незаконну передачу іншим особам бюлетеня або порушення таємниці голосування.

Безпосередні виконавці фальшувань, які понесли відповідальність, поповнили звіти високопосадовців. Так, у своєму недавньому зверненні до членів виборчих комісій міністр внутрішніх справ Юрій Луценко наводив приклади притягнення до кримінальної відповідальності порушників виборчого законо-

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАЧЕН

ФОТО: ЕРА

давства. Зокрема, за інформацією міністра, після виборів 2004 року лише проти членів територіальних виборчих комісій було порушено близько двох тисяч кримінальних справ, більшість із яких розглянули суди. Це члени виборчих комісій із різних регіонів України, які свідомо вносили неправдиві дані до виборчих документів, підробляли їх, підкуповували виборців, примушували голосувати за того чи іншого кандидата, підгасовували результати волевиявлення. Об-

винувачені отримали від двох до п'яти років позбавлення волі, дехто – з іспитовими термінами (якщо протягом певного часу вони не вчинять жодних правопорушень, їхні покарання буде замінено на умовні). Загалом, за даними Міністерства внутрішніх справ і Генеральної прокуратури, 2005 року у зв'язку з недотриманням виборчого законодавства кримінальні справи було порушено проти 6 тис. українців. Окрім членів виборчих комісій, фальшувальниками вия-

ПАПІР НЕ СТЕРПИТЬ.
Зіпсовані бюлетені — це один метод фальсифікації виборів

вилися і представники міліції. У порушенні службових обов'язків під час виборів було звинувачено 250 правоохоронців, з-поміж яких 40% представляли середній та вищий рівні керівництва.

Щоправда, організаторів фальшувань по всій країні не вказали ані самі виконавці правопорушень, ані слідчі. «За підсумками 2004 року було порушено кілька сотень кримінальних справ, – зазначає голова правління Комітету виборців України Олександр Черненко, – але більшість вироків були або умовні, або з відтермінуванням. Багато учасників фальсифікацій потрапило під амністію. Фактично покарили виконавців, замовники ж зараз усі в парламенті».

Висунуте свого часу Адамом Міхніком гасло «Амністії – так, амнезії – ні!» як ніколи актуальне для України, що поступово поринає в політичну амнезію. Чиновників, скомпрометованих участю в порушеннях виборчого права, так і не звільнили. Тож колишній кандидат від влади, на користь якого здійснювалися фальсифікації, знову балотується на посаду президента. Як і колишній керівник його передвиборчого штабу. А экс-голову ЦВК, а нині народного депутата Сергія Ківалова, який під час Помаранчевої революції отримав прізвисько «Підрахуй», згодом навіть нагородили почесною грамотою президента та ювілейною медаллю ЦВК.

Колишній заступник голови ЦВК Микола Мельник, провівши власне розслідування щодо практики притягнення до кримінальної відповідальності за злочини проти виборчих прав, також констатує покарання лише стрілочників. За матеріалами кримінальних справ, справжніх організаторів фальшувань слідству встановити не вдалося. Відповідали перед законом лише спіймані на гарячому члени виборчих комісій, місцеві чиновники та звичайні громадяни.

Крім того, Микола Мельник зазначає, що порушникам виборчого законодавства на президентських виборах 2004 року призначали найменш суворі покарання з передбачених Кримінальним кодексом. Дуже часто засуджених звільняли від відповідальності, встановлюючи випробувальний термін.

СПОКУСА ЛЕГКИХ ПЕРЕМОГ

Відсутність покарання спокушатиме організаторів фальсифікацій і далі втілювати в життя перевірені схеми фальшувань. «Учасники виборів зараз налаштовані на перемогу за будь-яку ціну, – вважає Олександр Черненко. – На карту поставлено багато, тому в хід пускатимуть усі методи. Після такої бурхливої агітаційної кампанії, що триває вже кілька місяців, рейтинг незмінні. Відповідно у штабах зрозуміли, що за допомогою агітації переломити ситуацію дуже важко. Тож, вочевидь, вдаватимуться до якихось інших методів».

Методи – і давно відомі, і нові – вже випробувані «в по-

лях». «Фальсифікація, коли переписують одні цифри на інші, – це для України позавчорашній день, – продовжує Черненко. – Є низка формально незаконних технологій, що створюють волевиявлення, але їх дуже важко простежити. Фактично порахують те, що опиниться в урнах. Але деякі бюлетені можуть потрапити туди шляхом підкупу виборців або завищеного голосування. Згідно з чинним законом комісія може внести виборця до списку в день голосування – практично без перевірки. Такі псевдовиборці можуть включатися пачками на кількох дільницях одночасно, як ми це бачили 2004 року. Підкуп проя-

ЦІНА ФАЛЬСИФІКАЦІЙ

За порушення виборчого законодавства передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність:

порушення права громадянина на ознайомлення зі списком виборців – штраф від 170 до 510 грн;

замовлення або виготовлення виборчих бюлетенів понад встановлену кількість – штраф від 425 до 850 грн;

перешкоджання здійсненню виборчого права, роботі виборчої комісії чи діяльності офіційного спостерігача у поєднанні з підкупом, обманом або примусом, а також ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин – штраф від 5100 до 8500 грн, позбавлення волі до двох до п'яти років (з можливим позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на термін від одного до трьох років);

втручання службової особи у роботу виборчої комісії, вчинене шляхом незаконної вимоги чи вказівки з метою вплинути на рішення виборчої комісії, – штраф від 8500 до 17 000 грн або позбавлення волі на термін від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років;

фальсифікація виборчих документів чи фальсифікація підсумків голосування, надання неправдивих відомостей до органів Державного реєстру виборців чи фальсифікація відомостей Державного реєстру виборців – штраф від 5100 до 17 000 грн або позбавлення волі від одного до шести років;

незаконна передача іншій особі виборчого бюлетеня виборцем – позбавлення волі на строк від одного до трьох років (з можливим позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років);

умисне надання членом виборчої комісії громадянину можливості проголосувати за іншу особу чи проголосувати більше ніж один раз у ході голосування, надання виборчого бюлетеня особі, яка не включена до списку виборців на відповідній виборчій дільниці, надання виборцю заповненого виборчого бюлетеня – обмеження волі на строк від трьох до п'яти років або позбавлення волі терміном від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років;

голосування виборцем більше ніж один раз – штраф від 1700 до 5100 грн або виправні роботи на строк до двох років, обмеження волі на строк до трьох років

ФАКТИЧНО ПОКАРАЛИ ВИКОНАВЦІВ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ, ЗАМОВНИКИ Ж ЗАРАЗ УСІ В ПАРЛАМЕНТІ

вив себе як ефективний засіб впливу на результати. Його застосовували деякі політичні сили на виборах 2007-го. Думаю, багато хто захоче скористатися ним і тепер». Однак на виборах-2010 підкуп виборців вважається моветоном. Деякі учасники перегонів намагаються перетягнути на свій бік всіх членів виборчої комісії.

ЗАФІКСУВАТИ АБО ПОСКАРЖИТИСЯ

Порушення виборчого законодавства фіксують, а потім оприлюднюють спостерігачі. «Зафіксувати порушення дуже важко, – каже Таскин Рахімбаєв, голова місії Європейської мережі організацій зі спостереження за виборами ЕНЕМО, що забезпечує присутність на виборах-2010 в Україні 50 довготермінових і 400 короткотермінових спостерігачів. – Вони можуть відбуватися не обов'язково в той момент, коли спостерігач приходить на дільницю. Наприклад, використання адмінресурсу проявляється не в день голосування, а задовго до виборів. Так само підкуп – це порушення передвиборчого періоду».

Інформація про зафіксоване порушення передається довготерміновим спостерігачам, які перебувають в Україні з 15 грудня. Втручатися у виборчий процес чи якимось чином запобігати правопорушенню спостерігач не має права. «Наша присутність може лише психологічно впливати на того чи іншого члена виборчої комісії, – вважає пані Рахімбаєва, – а може й не впливати».

Та найактивніше вплинути на ситуацію можуть пересічні громадяни – скарою до виборчої комісії або заявою до суду. Адже саме активна громадська позиція виборців на минулих президентських виборах призвела до того, що сфальсифіковані результати було оскаржено і визнано недійсними. ■

133,6 ТИС.

справ, пов'язаних із виборами президента України, за даними судової статистики, перебували 2004 року в провадженні судів

131,6 ТИС.

розглянуто з ухваленням рішення

127,8 ТИС.

позовів задоволено

1887

злочинів проти виборчих прав громадян було зареєстровано 2005 року у зв'язку з порушеннями, вчиненими наприкінці 2004 року під час виборів президента України

12,1 ТИС.

адміністративних справ щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом чи референдумом, перебували на розгляді судів 2006 року

20

кримінальних справ по фактах порушення виборчого законодавства відкрито під час передвиборчої кампанії, що триває

Акція

з 01 січня по 31 березня 2010 р.

АВТО ТВОЄЇ МРІЇ VW та Audi
+ фінансування
= паливна картка

на пальне
у мережі ABC Shell

«Порше Лізинг Україна»
та «Порше Мобіліті»

*Мається на увазі придбання паливної картки за 10 коп.

Кожному клієнту пропонується індивідуальна фінансова програма.
Детальні умови запитуйте в офіційних дилерів VW та Audi.

www.porscheleasing.com.ua

PORSCHE
LEASING

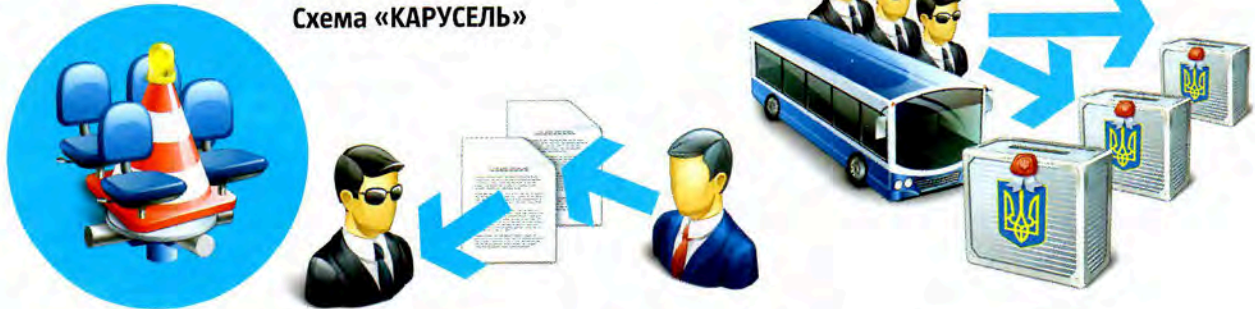
PORSCHE
MOBILITI

Як фальсифікують вибори

Тиждень відтворив найпопулярніші схеми фальсифікацій на президентських виборах-2004 і визначив імовірність їх використання на виборах-2010

Схема «КАРУСЕЛЬ»

Учасники фальсифікації отримують від членів виборчих комісій або ЦВК кілька (або й кілька десятків чи сотень) відкритих талонів кожен. Група фальсифікаторів сідає в автобус і подорожує від однієї виборчої дільниці

до іншої, де кожен учасник голосує за черговим відкритим талоном.

■ Імовірність використання «каруселей» на виборах-2010 нульова, оскільки голосування за відкритими талонами заборонено

Схема «МЕРТВІ ДУШІ»

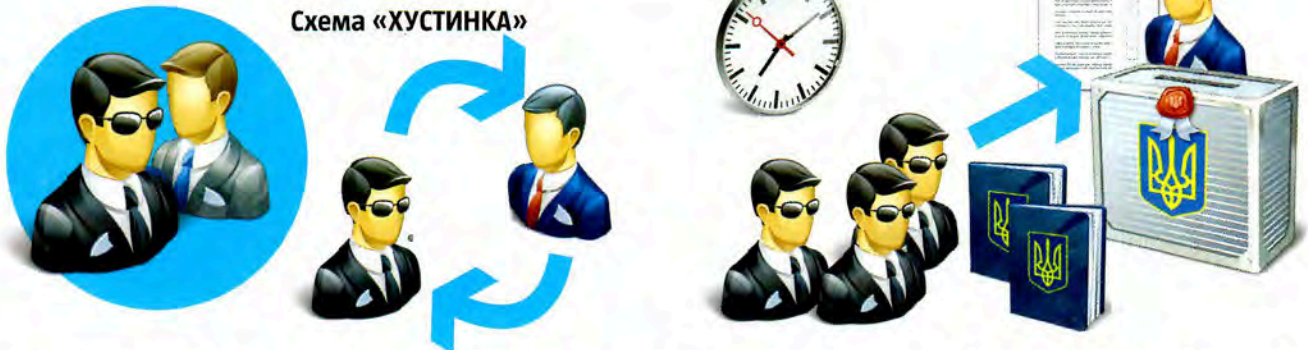

Основа багатьох інших схем. Члени виборчої комісії, які беруть участь у фальсифікації, вносять до виборчих списків померлих, студентів та військовослужбовців, які голосують за місцем навчання чи служби, і взагалі неіснуючих виборців. Під час або після голосування фальсифікатори отримують бюлетені за «мертвих душ», ставлять галочки навпроти прізвищ

потрібних кандидатів і викидають ці бюлетені до виборчих урн.

■ Імовірність використання «мертвих душ» на виборах-2010 дуже висока, оскільки виборці скаржаться на велику кількість помилок у виборчих списках. Можна прогнозувати, що всі «мертві душі» перейдуть зі старих виборчих списків до виборчих списків-2010

Схема «ХУСТИНКА»

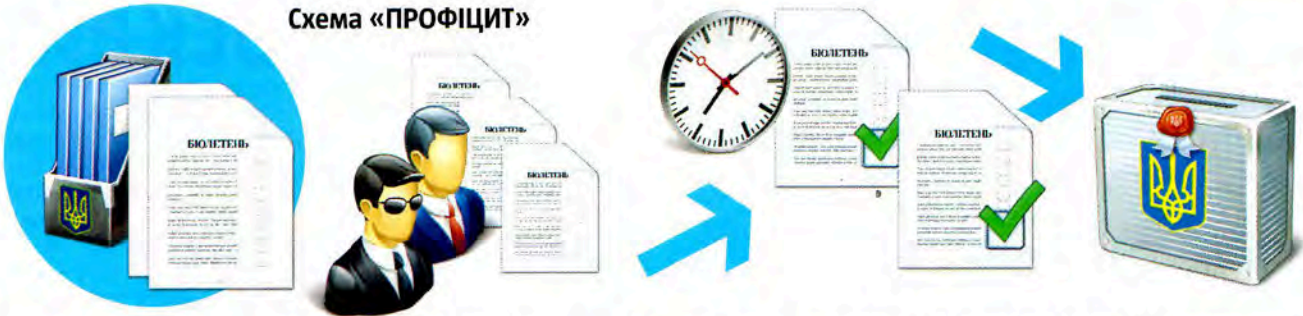

Член виборчої дільниці за домовленістю з фальсифікаторами використовує певний аксесуар, наприклад, із його нагрудної кишені стирчить носова хустинка (звідки й назва схеми). Після 18-ї години, коли голосування вже завершується, до дільниці заходять учасники фальсифікації з будь-якими паспортами, ставлять підписи у виборчих списках

за «мертвих душ» або громадян, які не прийшли на вибори, й отримують від «міченого» члена комісії бюлетені.

■ Імовірність використання схеми «Хустинка» на виборах-2010 дуже висока, оскільки й цього разу у виборчих списках буде чимало «мертвих душ»

Схема «ПРОФІЦИТ»

На виборчу дільницю, голова якої співпрацює з фальсифікаторами, завозиться більше бюлетенів, ніж виборців у списках. Після закриття дільниці у всіх зайвих бюлетенях проставляють галочки навпроти прізвища потрібного кандидата. Фальсифіковані бюлетені вкидають до решти. Так забезпечували явку понад 100%, що зафіксовано у деяких регіонах на минулих виборах.

■ Використання схеми «Профіцит» на виборах-2010 є можливим, попри те що бюлетені мають високий ступінь захисту від підробок, а для здійснення фальсифікації за такою схемою у ній має бути задіяне керівництво Центральної виборчої комісії. На цих виборах чимало виборчих комісій будуть заангажовані під конкретного кандидата

Схема «ДОМАШНЯ»

Члени виборчої комісії, задіяні у фальсифікаціях, вирушають додому до людей, які не можуть самі дістатися до дільниць, і вимагають від виборців, зазвичай слабких і немічних голосувати на їхніх очах за потрібного кандидата. Часто вони навіть не доходять до квартир виборців, а заповнюють їхні бюлетені за найближчим рогом. У такий же спосіб часто заповнювали

бюлетені «мертвих душ». ■ Імовірність використання схеми «Домашня» є дуже високою. Особи, які голосують вдома, не повинні мати довідку про стан здоров'я або пенсійне посвідчення. Зазвичай кількість таких виборців в Україні становить 3–5%

Схема «ОБМІН»

Біля виборчої дільниці зупиняється автівка, пасажирів якої пропонують виборцям в обмін на чисті бюлетені 100 грн і бюлетені з уже проставленими галочками.

■ Використання схеми «Обмін» на виборах-2010 можливе, проте ускладнюється тим, що підробити бюлетені важко, а «зайві» можна отримати лише через керівництво ЦВК

Схема «ПРОТОКОЛ»

На виборах-2004 у деяких територіальних виборчих комісіях замість протоколів, привезених із дільничних комісій, склалися нові, з «правильними» результатами голосування. Підписи членів ДВК у таких випадках просто підробляли.

■ Використання схеми на цих виборах можливе. Є інформація про спроби підкупу всіх членів окружних і дільничних виборчих комісій у деяких регіонах на користь одного з кандидатів

Архаїка на службі у Москви

10 аргументів, чому «Подкарпатськіє русини» не може бути гімном Закарпатської області

Автор:
Олександр
ГАВРОШ,
Ужгород

Кожної з наведених нижче причин достатньо, щоб текст Духновича «Подкарпатськіє русини», прийнятий облрадою за гімн Закарпатської області 22 грудня, залишити там, де його місце, – в історії краю – і написати гімн, що відобразить сучасні реалії.

Уже перше слово «подкарпатськіє» суперечить логіці. Офіційна назва території, гімном якої хочуть зробити цей текст, називається Закарпатською областю. Якщо ми «подкарпатськіє русини» (тобто ті, що живуть під Карпатами), то логічно припустити, що русини (галичани), які живуть за Карпатами, мають називатися... закарпатськими. Але ж Закарпаття – це якраз наш регіон! А Підкарпаттям (в сучасному варіанті – Прикарпаттям) є наші сусіди.

Такий самий дисонанс із сучасністю викликає друге слово – «русини». Згідно з останнім переписом населення прихильність до старої самоназви виявили менш як 1% мешканців Закарпаття. Натомість у пропонованому гімні урочисто звертаються саме до них. А як бути решті 99% закарпатців, які не чуються русинами? Українцям, угорцям, румунам? Гімн мав би відобразити настрої більшості населення краю.

«Подкарпатськіє русини» написані російською мовою, що є рідною лише для кількох відсотків населення краю. Гімном не може бути пісня, написана мовою, чужою абсолютній більшості населення краю. Це повний нонсенс.

Мова «Подкарпатських русинов» ще й страшенно покалічена, оскільки автор володів російською недосконало. Нинішнє покоління закарпатців знає російську настільки, щоб чітко бачити неприродність і безграмотність цього тексту.

Кілька яскравих прикладів. Ось які наголоси придумав автор «Подкарпатських русинов»: **Н**ародный, **О**ставьте, любим**Ы**й, свободн**Ы**й, бур**Я**, плем**Я**. Так не кажуть не тільки росіяни, а й укра-

їнці. Ба навіть закарпатські діалекти таких наголосів не мають. А що означає рядок «Желаніє русскіх вождь»? Так безграмотно російською міг висловитися хіба що якийсь старий Йовжі-бачі з Пийтерфолво.

Той аргумент, що автором «Подкарпатських русинов» є Олександр Духнович, підлягає великому сумніву. Про це говорять чимало вчених, зокрема й найбільший духновичезнавець Олена Рудловчак. Олександр Духнович не володів такою лекси-

**ПОДКАРПАТСКІЕ РУСИНЫ,
ОСТАВТЕ ГЛУБОКИЙ СОН.
НАРОДНЫЙ ГОЛОС ЗОВЕТ ВАС:
НЕ ЗАБУДЬТЕ О СВОЕМ!
НАШ НАРОД ЛЮБИМЫЙ
ДА БУДЕТ СВОБОДНЫЙ
ОТ НЕГО ДА ОУДАЛИТСЯ
НЕПРИЯТЕЛЕЙ БУРЯ
ДА ПОСЕТИТ СПРАВЕДЛИВОСТЬ
УЖ И РУССКОЕ ПЛЕМЯ!
ЖЕЛАНІЕ РУССКИХ ВОЖДЬ:
РУССКИЙ ДА ЖИВЕТ НАРОД!
ПРОСИМ БОГА ВЫШНЯГО
ДА ПОДДЕРЖИТ РУССКАГО
И ДАСТ ВЕКА ЛУЧШАГО!**

кою (тобто його російська була ще захарашенішою). Текст написав хтось пізніше, але приписали його Духновичу, щоб скористатися його авторитетом. Автором музики був Степан Фенцик, священник, якого позбавили сану, оплачений агент чужоземних держав, пізніше вождь «русских фашистов» на Закарпатті. Це теж не додає «Подкарпатським русинам» сакральності.

«Подкарпатськіє русини» написані з москвофільських позицій і славлять росіян. Саме так однозначно нині

прочитуються рядки «русское племя», «русских вождь», «русский да живет народ!», «просим Бога Вышняго да поддержит русскаго»... Виникає питання: хіба це гімн найзахіднішої області незалежної України? Як хтось влучно зауважив, тут більше вживається слово «русский», ніж у гімні Росії. Цей текст є неприйнятним і з погляду сучасних політичних реалій.

Не спрацює й аргумент, що «Подкарпатськіє русини» вже колись були гімном. Колись на Закарпатті були жупи, а не райони. Колись закарпатців називали угоросами, а цей край Фелвдейком. Колись закарпатці носили постолі та гуні. Ми відмовляємося від свого «колись» на користь теперішнього і майбутнього. Саме тому незалежна Україна не затвердила гімну УРСР «Живи, Україно, прекрасна і сильна» своєю величальною піснею, оскільки він морально застарів. Так само застаріли для нинішнього Закарпаття і русофільські «Подкарпатськіє русини».

Тиждень

український www.ut.net.ua

Передплатити «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» ВИ МОЖЕТЕ:

1. У РЕДАКЦІЇ:

– заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656.

Передплата на журнал «Український тиждень»);

– розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;

– оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;

– надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):

* факсом: (044) 351-13-00 (01);

* поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ ЖУРНАЛУ НА 2010 РІК:

1 місяць – 20 грн;
3 місяці – 60 грн;
6 місяців – 120 грн;
11 місяців – 220 грн.

2. У БУДЬ-ЯКОМУ ВІДДІЛЕННІ ЗВ'ЯЗКУ УКРПОШТИ.

Передплатний каталог на 2010 рік, стор. 156.

Передплатний індекс – 99319.

3. У ПЕРЕДПЛАТНИХ АГЕНЦІЯХ ВАШОГО МІСТА

(детальніше див. на сайті <http://www.ut.net.ua>).

4. НА САЙТІ www.portmone.com.

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.

Менеджер з передплати Каріна Семяновська
K.sem@ut.net.ua

<http://www.ut.net.ua>

Проти затвердження цього гімну виступили не тільки чимало політичних сил, авторитетних закарпатців, засоби масової інформації, голова обласної державної адміністрації, а й цілі території. Зокрема, найбільший за площею район Закарпаття – Рахівський. Важко не погодитися з губернатором Олегом Гаваші, що гімн має об'єднувати закарпатців, а не роз'єднувати. Якщо цілі регіони не визнаватимуть його за свій регіональний гімн, то для чого він тоді взагалі потрібен?

Гімн ухвалений обманним шляхом у супереч громадському обговоренню, що тривало півроку, і рішення спеціально створеної для цього комісії фахівців. Його не обговорювали у депутатських комісіях, справедливо побоюючись, що в такому разі «Подкарпатські русини» не отримають більшості голосів. Але навіть таємно підготовлене рішення про гімн було проголосоване нечесно, про що свідчить фото- і відеозйомка. Автор проекту Євген Жупан голосував не тільки за себе, а й за свого відсутнього сусіда. Зафіксовано випадки, коли в голосуванні брали участь сторонні особи. Тож перевага в один голос, з якою було ухвалено це рішення, є підтасованою. Чи потрібен Закарпаттю гімн, прийнятий брудними махінаціями з порушенням закону? Гімн має бути схвалений прозорою більшістю депутатів і поіменним голосуванням, якщо вони хочуть, щоб їхнє рішення підтримали закарпатці.

«Подкарпатські русини» обрали своїм гімном українофобські й сепаратистські сили на Закарпатті, які не мають підтримки більшості населення, вносять розкол між нашим краєм та іншими регіонами України, створюють негативний імідж області, провокують дестабілізацію та міжнародне загрошення. Саме тому підтримка цього варіанта гімну є своєрідним заохоченням цих ззовні підтримуваних політичних сил, які нічого доброго Закарпаттю не несуть. ■

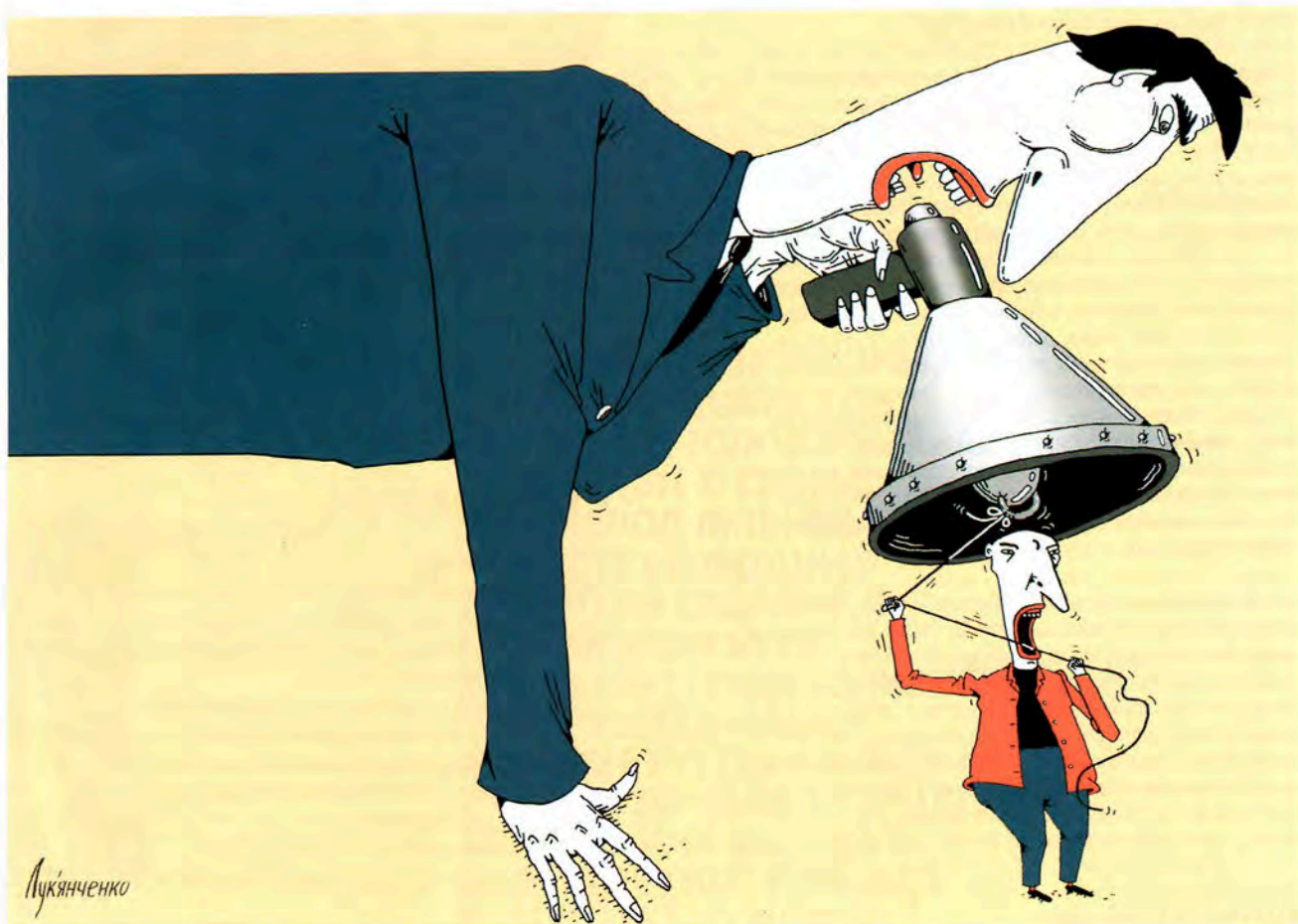
ХТО ГОЛОСУВАВ «ЗА»

«За» проголосували 46 депутатів із 79, які входять до депутатського корпусу Закарпатської обласної ради. Пропозиція депутата від «Нашої України», голови Народної ради русинів Закарпаття Євгена Жупана зробити вірш Олександра Духновича гімном області набрала необхідний мінімум у 46 голосів (загалом у залі були присутні 76 депутатів, а депкорпус облради налічує 90 осіб).

«Проти» проголосували п'ятеро, поміж них голова закарпатського осередку Всеукраїнського товариства «Промісвіт» Володимир Піпаш, ректор Ужгородського національного університету Микола Вегеш і редактор газети «Новини Закарпаття» Віталій Ящицак. Частина депутатів утрималися, а фракція БЮТ не брала участі в голосуванні, покинувши сесійну залу. За затвердження «Подкарпатських русинів» гімном області проголосувала майже у повному складі фракція «Нашої України», а також Партія регіонів, «Батьківщина» (частина розколотого БЮТ, що увійшла в коаліцію з «регіонами»), соціалісти та дві угорські фракції. Угорці завжди згуртовано голосують за русинські питання, хоча вірш, який приписують Духновичу, з'явився у XIX столітті саме на протиположному мадяризації краю.

«М'яко» стелять

Як зменшити вплив російського «гуманітарного виміру» на Україну

Автори:
Дмитро Кондратенко,
Олексій Гарань,
Школа політичної аналітики
НаУКМА

19 років тому, 13 січня 1991-го, в литовській столиці Вільнюсі підрозділ КДБ «Альфа» взяв штурмом міський телецентр і телевежу. Загибло 15 литовців і один офіцер КДБ. Що змусило спецпідрозділ, що відзначився успішною боротьбою з терористами, які брали в заручники пасажирів у літаках та автобусах, захоплювати цивільний об'єкт? У телецентрі нікому не погрозували, не

тримали вибухівки, не висували жодних ультимативних вимог...

Телебачення розповідало литовцям про Акт відновлення незалежності й відповідні заходи литовського уряду. Більшість установ республіки захопили радянські десантники та частини МВС СРСР, проте дійовою особою був сам литовський народ. Чільники силових установ розуміли, що доцільніше оволодіти інформацією, тобто отримати змогу впливати на думки людей. Силкові заходи все одно виявилися неефективними – поведінку громадян простіше контролювати, приваблюючи їх, а не погрожуючи. В умовах втрати контролю над

республіканськими партійними комітетами й послабленням тоталітарного диктату погрози та застосування сили вже не діяли. Тому після розпаду Радян-

**ПОЛІТИЧНА ПОВЕДІНКА
ВИБОРЦІВ ЗАСВІДЧИЛА:
УКРАЇНЦІ ВЖЕ НЕ БУДУТЬ
БЕЗОГЛЯДНО ПІДТРИМУВАТИ
ТОГО, НА КОГО ВКАЖЕ КРЕМЛЬ**

ського Союзу його центру – Росії – довелося добре подумати, які саме механізми слід застосувати для ефективнішого впливу на сусідів. Усе більше значення надавали «м'якій силі» (так званому гуманітар-

ному виміру зовнішньої політики РФ), яка спочатку включала в себе політику з підтримки діаспори та російської культури, а згодом розширилася до «правозахисної тематики», активізації консульської роботи та посилення впливу засобів масової інформації, російського кіно й літератури.

Базою й основним механізмом «м'якого впливу» стала російська діаспора та велика кількість російськомовних, частково асимільованих мешканців пострадянських країн. Час від часу здійснюються спроби розширити соціальну базу російської «м'якої сили» – зокрема за рахунок залучення національних меншин та місцевого керівництва автономних утворень. Це абхазів та осетинів в Грузії (а також вірменів, що становлять значну частину населення Абхазії). В Молдові це гагаузи (цікаво, що на їх підтримку великі кошти витрачає Туреччина, проте засідань гагаузького парламенту із застосуванням гагаузької мови досі не було – лише російською). В Литві Москва намагається перетягти на свій бік етнічно неідентифіковану групу – так званих тутейших (близьких до білорусів), конкуруючи при цьому з Польщею як за них, так і за вплив на частково російськомовних етнічних поляків. Естонія та Латвія, окрім етнічних росіян, мають російськомовних українців, білорусів. В Україні теж є значний потенціал для російських впливів: він зростає ще й за рахунок мігрантів із країн Азії та Африки, яким зараз ні до чого вчити українську мову, адже попри формальні вимоги можна прожити й без української. *(Про можливе збільшення кількості осіб в Україні мігрантів читайте на стор. 26 – Ред.)*

Із плином часу концепція застосування «м'якої сили» була закладена в офіційні документи РФ і доповнена «правозахисною тематикою» та посиленням консульської роботи. До успіхів «м'якої сили» можна додати діяльність мас-медіа в країнах Балтії та в Молдові.

Результати активізації консульської роботи добре помітні в Абхазії та Південній Осетії, де з'явилося багато людей із росій-

ськими закордонними паспортами – справжніми та підробленими.

«Правозахисна тематика» викликає особливий інтерес: чи може Росія захищати права людини в інших країнах, якщо в ній самій їх порушують? Наприклад, РФ активно скаржиться на проблему негромадян у Латвії та Естонії. Проте ця проблема видається надуманою, оскільки багато людей прийняли громадянство балтійських країн чи Росії або просто скористалися громадянством ЄС і поїхали жити до Західної Європи. Зараз серед мешканців у Латвії 15% негромадян, Естонії – 7%. Треба зауважити, що Латвія та Естонія майже не вдавалися до депортації негромадян або громадян Росії – резидентів. А от Росія в 2006 році вислала кілька тисяч етнічних грузинів, не розбираючись, є вони громадянами Грузії чи Росії. Але заяви Кремля щодо негромадянства та утисків етнічних росіян продовжують лунати й із кожним роком набувають усе оригінальнішої форми. Скажімо, громадяни Росії в Латвії та Естонії долучилися до заворушень, пов'язаних із перенесенням пам'ятника Невідомому солдату – «Бронзового солдата» – на військове кладовище в Таллінні та розширенням викладання латиської мови в російських школах, і все це відбувалося на тлі активної моральної та інформаційної підтримки з боку Росії.

Що ж ми можемо запропонувати для збалансування російської «м'якої сили» та зменшення її негативних наслідків у цілому та в Україні зокрема? Ось на що звертають увагу експерти країн Балтії, Грузії, Молдови та України в нещодавно виданому 300-сторінковому дослідженні, яке координував латиський Центр Східноєвропейських політичних досліджень.

Перш за все, треба враховувати, українці вже не будуть безоглядно підтримувати того, на кого вкаже Кремль. Про це свідчить політична поведінка виборців.

По-друге, необхідно розробити програми підвищення ефективності викладання української в школах. Учителі державної мови мають отримувати надбавки та премії, якщо їхні

учні покажуть гарні результати на зовнішньому тестуванні.

Для третього кроку необхідні інвестиції в громадське (публічне) телебачення. Якщо купувати і транслювати на Першому Національному хороші нові стрічки, залучити зовнішні компанії до створення цікавих програм, його вплив суттєво збільшиться. Аналогічні кроки можна реалізувати і в російськомовних громадських ЗМІ.

Громадянам необхідно роз'яснювати політику європейської інтеграції та її вигоди. Витрати на це повинні бути під контролем громадських організацій.

Гуманітарні дискусії з Росією мають переводитися в багатосторонній формат, бажано за участю міжнародних органі-

\$1,2 МЛН
українських
школярів вчать
в російськомовних
школах *

**В УКРАЇНІ Є ЗНАЧНИЙ
ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ РОСІЙСЬКИХ
ВПЛИВІВ. ВІН ЗРОСТАЄ
ЗОКРЕМА ЗА РАХУНОК
ЗОВНІШНІХ МІГРАНТІВ
ІЗ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ,
ЯКИМ ЗАРАЗ НІ ДО ЧОГО
ВЧИТИ УКРАЇНСЬКУ МОВУ**

зації або судових установ. За таких умов важче тиснути на менші країни чи нехтувати демократичними процедурами. Тоді дискусія з Росією відбуватиметься на рівних умовах, а не буде демонстрацією зовнішньополітичної сили РФ та її економічних важелів впливу.

Росія декларує, що «гуманітарний вимір» є способом застосування «м'якої сили». Проте її методи часто не відповідають поняттю «м'якості»: вони не завжди підкреслюють привабливість російської культури, гуманність її соціальних цінностей чи відкритість її політики. Наприклад, спроби Росії використати своїх співвітчизників для представництва національних інтересів Росії в інших країнах створюють образ агресивності та ворожості до країн проживання. «М'якій силі» для досягнення позитивних результатів потрібна стратегія «виграш-виграш» – адресатам мають бути запропоновані адекватні вигоди. У випадку з Росією знайти такі вигоди доволі важко. ■

11400
парафій УПЦ МП
в Україні
(інших
православних
церков – 5200)

Тріада Юрія Шевельова

Славист зі світовим ім'ям – про «трьох страшних ворогів українського відродження»

Юрій Шевельов, якого світ визнав славістом № 1 ще в середині ХХ століття, в Україні здобув загальне визнання тільки в роки незалежності

Автор:
Володимир
Панченко,
професор
НаУКМА

У дні, коли в СРСР помпезно відзначали «300-річчя возз'єднання України з Росією», професор Юрій Шевельов написав у Бостоні статтю «Москва, Маросейка», в якій сформулював кілька важливих уроків Переяслава-1654. Власне, йшлося не тільки про Переяслав. Юрій Шевельов міркував про «історію великої і ще не закінченої війни» – саме так він назвав «історію культурних зв'язків між Україною та Росією». Уявні перемоги українців у цій війні не раз виявлялися реальними поразками, тож у 1954-му автор статті «Москва, Маросейка» шукав відповідь на сакраментальне запитання «Чому?».

Його висновок вартий цитувань і нагадувань: «Три страшні вороги українського відродження – Москва, український провінціалізм і комплекс Кочубеївщини». Усі вони, писав Шевельов, «живуть і сьогодні»; «запекла ненависть Михайла Драгоманова не знищила українського провінціалізму. Запекла ненависть Дмитра Донцова не знищила Москви. Запекла ненависть В'ячеслава Липинського не знищила комплексу Кочубеївщини. Сьогодні вони панують, і вони урочисто справляють ювілей Переяслава».

За півстоліття після того, як було написано ці слова, чергового ювілею Переяслава в Україні вже не відзначали. Його осмислювали. Статтю Шевельова кілька разів передруковували. Як на мене, тріаду Шевельова взагалі варто повторювати як український «Отче наш».

МОСКВА

Пострадянську Росію мучить синдром втраченої величі, й це небезпечно для інших, передусім для її сусідів. Фантомні болі, що не дають спокою Москві, породжують агресивність. Росія хоче обов'язково бути великою, чому вважаючи, що великий – це той, кого бояться.

Проте від того, кого бояться, втікають. Принаймні намагаються тримати дистанцію. Частина російського політикуму це розуміє, і вже навіть починає говорити про те, що рано чи пізно й Росії доведеться вступати до ЄС і НАТО. Уявляєте: Росія – у НАТО! Це з її нинішніми істериками щодо перспектив розширення Альянсу...

Від Росії втікають, а вона поки що нічого не може вдіяти з власною агресивністю. Взяла й надала собі право вводити війська на території інших країн під приводом, який дуже легко створити штучно. Тепер утікати буде ще дужче. Навіть ті, хто втікати начебто й не збирався (наприклад, білоруський «бацька»).

Виникає цілком логічне запитання: а чи можлива взагалі Росія – НЕ-ІМПЕРІЯ? Моя відповідь: ні, неможлива. Адже від самого початку свого існування Московія тільки тим і займалася, що збирала землі. У російській свідомості ці слова – «собирання земель» – викликають нечувану гордість і пафос. Хоча йдеться про завоювання, підкорення, поглинання.

Любов до «собирання» в крові, у глибинах національної ментальності, й куди з цим подінешся? Демократія такої ментальності чужа. Сергій Семенович Уваров, міністр освіти часів Олександра I, придумав 1832 року геніальну формулу: «православие, самодержавие, народность». Вона й тепер чинна – у пошуках «нової» ідентичності нинішня Росія фактично повернулася до уваровської тріади.

Тому і їздить патріарх Кирил землями, які він вважає «канонічною територією», тому й звітує про «проделанную работу» перед російським президентом. Аякже, церква з часів Петра була в Росії частиною держави. Тому й стає наріжним каменем внутрішньої та зовнішньої політики «русская идея» (себто те, що Уваров називав «народностью»). Тому слово «президент» у Росії практично перетворилося на синонім слова «цар»...

Нинішні російські ліберали мають ілюзії щодо перспектив демократизації Росії. Згадаймо історію XIX–XX століть: лібералізація Росії завжди оберталася її розпадом. Невдовзі після смерті Миколи I, у час олександрівських реформ, заворушилася Польща. І навіть «німа» Україна раптом зайнялася своїми національно-культурними справами! У 1917 році від Росії відійшли Польща й Фінляндія. Решту більшовики втримали багнетами. Що сталося в 1991-му, в часи «перестройки», всім відомо.

Я розумію історика Ігоря Чубайса, коли він повторює: «Що

швидше Україна ставатиме на ноги, то легше буде Росії». Щось подібне говорив Збігнев Бжезінський: «Без України демократична Росія можлива». Проте в Росії тих, хто думає так, як Чубайс, мало, критично мало. Значно активніше звучать голоси всяких маркових, які сплять і бачать Україну частиною Росії. Їм давай новий Переяслав!

Проте справа ще й у іншому: з Україною чи без України демократична Росія навряд чи можлива. Адже демократія – це смерть Росії. Це відмова від самої її суті як держави.

Зрештою, Україна має навчитися жити своїм життям поруч із такою Росією, якою вона є. Як сказав поет: «У своїй хаті своя правда». Або як сказав уже інший поет: «Нам своє робить...»

КОМПЛЕКС КОЧУБЕЇВЩИНИ

Генеральний суддя Василь Кочубей у 1708 році написав донос на гетьмана Івана Мазепу, сподіваючись, що за допомогою Москви вирішить проблему власного політичного апетиту. Закінчилося це тим, що за кілька місяців голова Кочубея покотилася в борщагівську пілюгу.

І на те була санкція Москви! Потім Москва реабілітувала Кочубея, але голови на його плечах уже не було. Може, її взагалі в нього не було. Бо інакше навіщо було писати донос?!

Оце і є, за Шевельовим, комплекс Кочубеївщини: «різні українські кола втягали Москву в Україну, намагаючись використати її проти внутрішніх ворогів» і не думаючи про наслідки. Хоча головним є якраз наслідки. А вони щоразу виявлялися плачевними і для Кочубеїв, і для їхніх «внутрішніх ворогів». Програвали всі, крім Москви. Професор Шевельов має рацію: «Бій під Полтавою виграв Росії не Петро I, а українські Кочубеї».

Втягування Москви в Україну для вирішення власних політичних завдань – досить поширена практика багатьох наших політиків. Але бувають моменти, коли прогинання перед Кремлем виглядає просто огидно. Пригадуєте, в серпні 2009-го, коли президент Дмитрій Медведєв оприлюднив свого гнівного листа до президента Віктора Ющенка, деякі «флагмани» українського політикуму, як по команді, зайняли

ЮРІЙ ШЕВЕЛЬОВ
(1908–2002)

Славіст-мовознавець, історик української літератури, літературний і театральний критик. Професор Гарвардського, Колумбійського університетів. Закордонний член НАНУ (1991).

Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2000).

Автор маже 900 наукових розвідок.

Його працю «Історична фонологія української мови» (1979) визнано найоригінальнішим фундаментальним дослідженням у царині філології.

Своїми дослідженнями Шевельов спростував офіційну радянську доктрину про існування східнослов'янської єдності, братньої коліски трьох мов: російської, білоруської та української.

непристойні пози? А слідом за ними поспішили засвідчити свою вірнопідданість усяка дрібнота, нікчемні кочубейчики: ми теж, ми теж осуджуємо свого!

А ще згадалася Ніно Бурджанадзе: за рік перед тим, у розпал російсько-грузинської війни, до неї звернулися за коментарем українські тележурналісти. Знаючи, що Бурджанадзе – жорсткий критик Михайла Саакашвілі, журналісти, природно, поцікавилися, як вона оцінює дії президента Грузії. «Я маю багато запитань до президента, – сказала тоді Ніно Бурджанадзе, – але зараз не стану його критикувати, бо то наші внутрішні справи. Розберемося».

Господи, це ж усе так просто і зрозуміло! Політичне підлабузництво бридке; нормальна реакція на нього – почуття огиди. І навпаки, гідність підкорює.

Загалом українським політикам слід час від часу влаштовувати екскурсію до Борщагівки Володарського району. Це те місце, куди, пишучи донос, генеральний суддя Кочубей зовсім не сподівався потрапити.

ПРОВІНЦІАЛІЗМ

Про третього ворога української державності – провінціалізм – найбільніше думается на Новий рік. Саме у ці святкові дні мало не всі телеканали України демонструють мільйонній аудиторії глядачів second hand. Свого продукту – мінімум. А поміж того мінімуму хіба що концерти Поплавського («золотий голос» України!). Або ще ось «Перший Національний» показав на рідвяні свята убогий мультфільм, у якому Баран веде отару до волі; отара не дуже тієї волі й хоче; у відчай Баран ладен пожертвувати собою і кинутися в пащу Вовку;

жет. Й ім'я Павла Мовчана у титрах. Я натрапив на сьому (!) частину цієї пародії на мультфільм (студія «Фрески», 2007 рік). Виявляється, було ще шість?! Чи, може, й сьома – то не кінець?

Оце і є провінціалізм: втішання чужим second hand'ом або ж демонстрація власної убогості.

І так щороку: настають свята – починається новорічне Берестечко...

«А що ви хочете – постнецидидна нація, – скаже якийсь мрійливий український історик. – Травмований генофонд. Несформованість еліт».

«Ну і що з того? – заперечу у відповідь. – По-іншому вже ніколи не буде. Нація, звісно, «недовиліплена», але ніхто її, крім нас самих, не доліпить. І досить скиглити. Бо так можна й звикнути до свого провінційного стану».

Провінціалами Європи ми справді виглядаємо часто, але задикуватися на самоїдстві також не варто. «Усе міняється, оновлюється й рветься», – писав поет, тож треба «оновлюватися й рватися». Ми так любимо власні поразки, що увічнюємо їх меморіалами. Частіше згадуємо про перемоги (почали й згадувати: Корсунь, Конотоп; книжки про «великих українців...»). Адже переможний дух – альтернатива провінціалізму. Переможний же дух живиться усвідомленням того, що українське не має права бути поганим.

Не ідеалізую нинішньої нашої молоді, але з ким іще пов'язувати надії, як не з нею? Не з тими ж 70-річними професійними патріотами, які намертво вчепилися в парламентські крісла – і не підходь...

Одна студентка, коли журналісти запитали її щось про перспективи вступу України до ЄС, сказала здивовано-зухвало: «То ви ще сперечаетесь, а ми вже давно в ЄС». Ми – це молодь.

То що, неофіційний «вступ» української молоді до Європейського Союзу – пролог? Можливо. Але за умови, що і в політикумі відбудеться якісна зміна покоління.

Старий за віком, але молодий духом професор Юрій Шевельов не втомлювався повторювати: «Карфаген українського провінціалізму має бути зруйнований». Має. Але не КОЛИСЬ. Тепер. ■

ПЕРЕМОЖНИЙ ДУХ ЖИВИТЬСЯ УСВІДОМЛЕННЯМ ТОГО, ЩО УКРАЇНСЬКЕ НЕ МАЄ ПРАВА БУТИ ПОГАНІМ

розганяється – і Вовк падає, травмований крутими рогами овечого ватажка... Звучить мелодія пісні Тараса Петриненка про Україну...

Графоманський віршований текст, жахлива, покалічена мова, псевдопафос, примітивний сю-

ЧУЖІ

Відтепер в Україну будуть повертати незадокументованих мігрантів, що потрапили до ЄС із нашої території. Однак, Україна не готова до повторної зустрічі з непроханими гостями

Автор:
Інна
Завгородня,
Київ –
Журавичі –
Київ

Фото:
Макс Левін

1 січня набула чинності угода про реадмісію між Україною та Європейським Союзом, укладена ще 18 червня 2007 року. Наступні два роки європейці повертали в Україну тільки українських громадян, які порушили міграційне законодавство країн ЄС. Тепер настала черга громадян третіх країн та осіб без громадянства. Ці зміни стануть помітними не одразу. Поки що ніхто не може з певністю сказати, наскільки зросла кількість повернених із ЄС незадокументованих мігрантів – перші висновки можна буде зробити не раніше ніж за півроку, проаналізувавши міграційні потоки, які за останній рік істотно скоротилися.

«ЄС готовий запровадити процедуру реадмісії лише стосовно тих осіб, ідентифікацію яких вони не можуть провести, – пояснює заступник начальника Чопського прикордонного загону Костянтин Безпалько. – А це вихідці з таких екзотичних країн, як Сомалі, представництв і баз яких у Європеїців немає. Громадян тих країн, консульські установи яких у Європі наявні, ЄС випроваджуватиме самостійно. Неідентифікованих іноземців ми будемо розміщувати в себе – у спеціальних пунктах».

ЖУРА В ЖУРАВИЧАХ

Різні експерти прогнозують різке збільшення кількості мігрантів, повернутих до України з ЄС за процедурою реадмісії. Утім, цифру в 150 тис. на рік, яка прозвучала в ЗМІ, фахівці ставлять під сумнів. Валерій Новосад, заступник директора пункту тим-

часового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, що знаходиться в селі Журавичі Ківерцівського району Волинської області, переконаний: ймовірно зростання мігрантів на роботі їхнього пункту ніяк не позначиться. Більше ніж 181 особу він прийняти все одно не в змозі. Зараз у Журавичах перебувають 128 мігрантів, їх обслуговують 142 співробітники пункту, 3-поміж яких два перекладачі. За законом, порушників міграційного законодавства можуть затримати не більше ніж на шість місяців, поки готують документи для їхньої депортації.

На режимний об'єкт проходимо через контрольно-пропускний пункт. На розлогому дворі за сіткою мокнуть під дощем тренажери й майданчик для спортивних ігор. Нові гуртожитки розташовані в мальовничому лісі. Тут чисте повітря та гарні умови проживання, але вийти звідси не можна, адже це таки в'язниця. Галаслива вервечка волинських праль і чорношкірих молодиків баскетбольного зросту несе через просторе подвір'я величезні клунки білизни. За рік існування закладу працівники навчилися знаходити спільну мову з його мешканцями.

«Ситуації трапляються дуже різні, – говорить лікар закладу Олександр Подольчук, – включно з пологами. Рік тому 18-річна іранка Береван народила тут дівчинку Світлану. Я не педіатр, а лікар загального профілю, тому трохи боявся. Але мала тут добре росла, набрала вагу. Цей випадок,

може, екстраординарний, а так – це життя. Була в нас і триденна малярія – у дитини з Пакистану. Ця екзотична хвороба в Україні з 1956 року не реєструвалася. Ми вчасно її діагностували, консультували й лікували. Хворий перебував у ізоляторі три дні, а далі він уже не становив небезпеки. Решта – звичайні хвороби, за-

У ПОШУКАХ ДОМУ. Громадянка Афганістану Маріна Хакімі втікає від війни разом з чоловіком та трьома дітьми

галом на обслуговування – 24 грн. У 2010-му на наш пункт мають виділити (з державного бюджету. – Ред.) 8 млн грн. Плануємо будівництво другої черги і розширення до 350 ліжок-місць. Це дасть нам можливість збільшити штат на 100 одиниць».

Конфлікти між мешканцями пункту виникають нечасто, та й то локальні, тож керівникам неважко їх розв'язати. Коли мігранти не могли поділити телевізор, склали графік перегляду. Один громадянин Афганістану поскаржився на свого співмешканця – розселили.

Журавичани, яким доводиться жити з нелегалами по сусідству, часто перепитують, чи можуть вони становити для них якусь загрозу. «Яка загроза? – перепитує лікар. – Вони ж ізольовані! Ми боїмося їх, а вони нас. Коли оголосили про епідемію грипу, іноземці теж злякалися. Ми пояснили: шановні, ви тут ізольовані. Переважно вони досить адекватні люди, освічені, часом вихованіші, ніж наші. Є полковник і фельдшер із Афганістану, є мільйонер із Палестини. Хоча вони ніколи про себе всього не розказують, ми маємо справу з людьми, в яких легенда».

ЛЮДИ-ЛЕГЕНДИ

Слухаємо першу легенду: «Фарід Расулі, громадянин Афганістану, 35 років. Фельдшер, але останнім часом працював водієм. Російську вивчив за рік у Москві. Далі приїхав до Києва, вирішив зробити фальшивий паспорт і податися в Європу. На кордоні з Польщею попався. Їхав до Німеччини, в Гамбург до брата. Легально не виходить – візу не дають. Якби я міг легально, давно вирушив би». Вертатися додому Фарід не хоче – через війну: «В нас небезпечно жити, змушені були поїхати. Я прошу українську державу не тримати мене шість місяців. Хоча би трохи менше».

До нас підсідає усміхнений чоловік і звертається чудовою англійською: «Я – професійний журналіст, як і ви». Афганець Мохаммед Овейс Токхі пише своє ім'я на папері й пропонує перевірити його в Google. Повернувшись до Києва, перевіряю. Справді, є такий афганський журналіст. «Я співпрацював із національними та міжнародними медіа – з веб-сайтом BBC й

ЄС укладає угоди про реадмісію як із безпосередніми сусідами, звідки на його територію потрапляють незадокументовані мігранти (Україна, Молдова, Росія, країни Західних Балкан), так і напряму з країнами-донорами мігрантів (Пакистан, Гонконг, Макао, Шрі-Ланка). Країни ЄС мають також двосторонні угоди про реадмісію з іншими країнами.

Україна підписала 16 угод про реадмісію, зокрема з ЄС, В'єтнамом, Грузією, Данією, Молдовою, Туреччиною, Туркменістаном, Узбекистаном, Швейцарією. З них ВР ратифікувала лише 7. Угоду про реадмісію між Україною та Росією підписано, проте її ще не ратифікувала російська Державна Дума

студні. Влітку – дерматити, адже навколо болота, тож є комахи. А мігранти, особливо з В'єтнаму, Сомалі, Іраку, Ірану, мають дуже чутливу шкіру. Вони не звикли до нашої їжі, й хворіють не так, як більшість місцевих. Тому ми тут постійно вчимося».

В обох гуртожитках мігранти мають кімнати для ритуальних

обрядів. Під час Рамадану мусульмани постилися, відмовлялися їсти вдень. Керівництво пішло на поступки. «В меню немає свинини, – каже Новосад. – Якщо в нас живуть індуси – ми не пускаємо в хід яловичину. А курей і рибу їдять на ура! На харчування кожного нелегала щодня витрачається 12 грн, а за-

декількома іспанськими каналами, – розповіде Мохаммед. – Талібан переслідує людей, які співпрацюють з іноземцями. Після кількох атак, коли вони стріляли в мене, я втік. Тричі мені щастило, четвертий раз не пощастить. Якби ви були на мому місці, вчинили би так само».

Мохаммед залишив батьківщину в травні 2009-го, спершу поїхав до Індії, а звідти до Росії. «Я їхав три дні й не знав, у якій саме країні опинився. Хотів потрапити до Центральної Європи, у мирне місце, кудись, де приймають біженців. Я тут наче в'язень, нелегально. Але й через шість місяців не отримаю легалізації. Мені дадуть документ про те, що я тут перебував. Якщо поліція схопить мене десь за межами цього закладу, зможе знову запроторити сюди на шість місяців. Тому що цей документ не дає легального статусу в Україні. Більше не хочу в Європу, хочу залишитися тут. Але, як я бачу, немає шляху, щоб залишитися. Повір, тричі за той час, поки я був у Чопі, вирішував покінчити з життям. Ми не побачили там поваги до прав людини. До Європи я вже не поїду. Чому? Не хочу знову зустрічатися зі слідчими в Чопі. Вони застосовували електрошок і били людей, щоб дізнатися, яким чином ти сюди потрапив. Або я залишуся тут, або піду до Талібану, щоб вони мене вбили. Досить – значить досить. Це правда. Це мій останній шанс вижити – якщо Україна дасть мені можливість, я залишуся тут і залишуся живим».

ОСТРОВИ НЕЛЕГАЛІВ

В Україні діє лише два пункти тимчасового утримання нелегальних мігрантів закритого типу (окрім волинських Журавичів є ще пункт у Розсудові Чернігівської області), розраховані загалом на 373 особи. Споруджені вони державним коштом за фінансової участі ЄС та Міжнародної організації з міграції. В бюджеті ЄС на цей рік закладено €10 млн на облаштування прикордонної служби та €20 млн – безпосередньо на будівництво ще двох пунктів на Сході України. Всього ж Україна потребує щонайменше 7–9 подібних до журавичівського закладів. «Окрім пунктів у Журавичах та Розсудові, є ще окремі пункти

В Україні перебуває
155 тис.
іноземців –
0,55%
населення країни

КОМФОРТАБЕЛЬНА В'ЯЗНИЦЯ. Фельдшер з Афганістану Фарід Расулі просить Україну не тримати його в ув'язненні цілих шість місяців

для жінок і дітей-нелегалів у Мукачевому, – каже начальник Управління міграційної служби в Закарпатській області Микола Товт. – Два прикордонні загоны на території нашої області також мають два власні пункти – зокрема, пункт у Чопі на 60 людей, який збудовано за кошти ЄС. Окрім того, в Україні є два пункти тимчасового розміщення біженців – в Одесі й на Закарпатті, вони відкритого типу».

Отже, сьогодні Україна здатна розмістити на своїй території незначну кількість мігрантів. «Якщо мігрантів почнуть масово повертати – це для нас стане зашморгом, – наголошує Товт. – Я не думаю, що це буде таке масове повернення, як дехто заявляє (до 150 тис. – Ред.). Але ми не зможемо прийняти навіть трьох тисяч. У нас немає бази й пунктів. І ми не знаємо, що з цими мігрантами далі робити. Щодо можливостей інтеграції картина невтішна: держава не створює для мігрантів мовних курсів, спеці-

альних робочих місць. Поки в нас не запрацюють угоди про реадмісію з третіми країнами, ЄС обіцяє не повертати до нас цих людей. Брюссель також обіцяє активно проводити переговори щодо міграції з цими країнами, зокрема, Росією. Це дуже болюче питання, адже переважну більшість мігрантів ми отримуємо звідти». Фактично, ЄС підштовхує Україну до кращого облаштування своїх північно-східних кордонів, які наразі є значно прозорішими за західні.

Натомість місцева влада в різних регіонах країни наввипередки заявляє, що не допустить створення «відстійників для нелегалів» на своїй території. Категорично налаштовані чиновники Закарпаття, яке вже мало клопіт із найбільшим і найпроблемнішим пунктом у Павшині. На початку мігрантам були нераді й у Журавичах. Але сусідство з пунктом збільшило сільський бюджет і принесло додаткові робочі місця. Більшість пер-

соналу й охорони тут – місцеві, хоча дехто приїжджає і з Луцька.

ЗАЙВІ ЛЮДИ

Плануючи спорудження нових пунктів для тимчасового утримання незадокументованих мігрантів, вітчизняні чиновники не надто замислюються над риторичними питаннями їхньої подальшої долі. Українським законодавством визначений шестимісячний термін затримання, але що відбувається далі? З 410 осіб, які за минулий рік «пройшли» через Журавичі, лише 60 повернули на батьківщину. Іншим після шести місяців перебування замовили квитки на автобус і відправили у світ широкій – переважно до Києва. «Термін закінчується, вони мають свої збережені кошти, ми замовляємо їм квитки, й вони кажуть, куди їм краще поїхати, – говорить Валерій Новосад. – Як правило, вони прямують до Києва, щоб доїхати до своїх посольств. Ми надаємо їм довідку, що вони жили в нас певний пе-

ріод. На перших порах вона дає їм можливість або залишити країну, або знову потрапити до правоохоронних органів за порушення правил перебування на території України».

Наразі Україна не знає, що далі робити з нелегальними мігрантами, які повертатимуться до нас із ЄС у рамках угоди про реадмісію. Після піврічного перебування в пунктах вони приречені на наступну зустріч із правоохоронцями. Альтернативних варіантів для тих, хто не хоче або не має можливості повернутися додому, обмаль – або знову нелегально штурмувати кордони омріяної Європи, або осідати в Україні. Легалізуватися в нас вони так само не можуть – через нерозвиненість вітчизняного законодавства. «В положенні про пункти тимчасового перебування вказано, що робити з людиною, якщо за шість місяців не було з'ясовано її особу, – говорить Микола Товт. – Тоді органи української влади повинні надати цій людині місце для по-

Начальник Управління Міграційної служби у Закарпатській області Микола Товт: «Україна схожа на велику аеродинамічну трубу. Чернігівська, Сумська, Харківська – 2000 км цієї труби, а сопло – це 68 км українсько-словацького кордону, який переважно штурмують нелегали»

ЗАСТРЯГЛИ НА ПОРОЗІ. Більшість незадокументованих мігрантів прагне через Україну потрапити до Європи

живання в Україні. А далі нічого не деталізується. Тобто ситуація зовсім не визначена навіть на нормативному рівні – хто повинен її визначити, за якими документами вона повинна проживати, як їй надати громадянство України? Це недовершеність нашої нормативно-правової бази».

Один зі способів легалізації – написати заяву про надання статусу біженця. В Журавичах за минулий рік написали 28 заяв, із яких до сьогодні розглядається лише одна, іншим заявникам відмовлено. «Коли пишеш заяву, – каже афганець Фарід Расулі, – одразу попереджають, що в нас 99% відмов. Навіть не дивляться, не слухають, одразу кажуть про відмови». Статус біженця можна отримати лише за наявності ознак індивідуального переслідування людини, так звані воєнні біженці або біженці міжкласових конфліктів під це визначення не підпадають.

«В Україні, на відміну від практично всіх країн ЄС, крім закону про біженців немає іншого статусу, який можна було би надати шукачам притулку, – розповідає Товт. – Міжнародні ж організації виробили перелік умов, за якими людині можуть надати додатковий статус. Їх близько трьох десятків, а країна обирає для себе оптимальний варіант. Норвегія, наприклад, може надати людині притулок тільки тому, що рівень медицини в країні, звідки вона прибула, не дозволяє їй отримати кваліфіковану допомогу або зробити операцію. Тож є цілі групи людей, які, з одного боку, не потрапляють під закон про біженців, а з іншого, ми їх не можемо вислати, бо підписали низку документів про права людини».

З проблемою інтеграції мігрантів зіткнулася більшість держав Західної Європи. Заворушення, які час від часу спалахують у європейських мегаполісах, яскраво свідчать, до чого може призвести ігнорування цієї проблеми. В Україні ж, яка стоїть на шляху азійських та африканських мігрантів до ЄС, досі не створено системи соціально-культурної інтеграції мігрантів. Тому вони, по-перше, не мають змоги вивчити українську мову, а по-друге, здобути освіту чи знайти роботу. А це – прямий шлях до створення етнічних гетто та їх криміналізації. ■

Історичний детектив

Реставрація пам'яток історії загрузла в корупційних схемах

Автор:
Богдан
Буткевич

Нещодавно відтворена гетьманська столиця Батурин обійшлася державному бюджету щонайменше у кілька сотень мільйонів гривень. У неофіційних бесідах чиновники і реставратори стверджують, що як мінімум третину цих коштів використали не за призначенням. Простіше кажучи, вкрали. Відтворення і реставрація архітектурних пам'яток перетворилися на дійну корову як для самих реставраторів, так і для чиновників.

ЕПІДЕМІЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ

Останні десять років в Україні то затухає, то знову розгорається епідемія відбудов утрачених пам'яток архітектури. Процес відтворення замість реставрації розпочався за часів президента Леоніда Кучми. Тоді навіть затвердили список із 50 втра-

чених будівель, котрі мали відновити: Одеський кафедральний собор, Успенський собор у Полтаві, Михайлівський Золотоверхий собор у Києві тощо. З 50 об'єктів відновили менш як половину.

За словами експертів, майже все з того, що відбудували за Кучми, абсолютно не відповідає оригіналу. «В Полтаві тодішній мер Анатолій Кукоба сказав приблизно так: «А навіщо в цього собору будуть такі великі стіни? Давайте зменшимо на дві третини і поставимо куполи – і так нормально буде», – пригадує Віктор Лучевський, директор Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень при Міністерстві культури і туризму України. – Полтавський собор відбудовано не за проектом, у нього абсолютно спотворені пропорції, він не має нічого спільного з оригіналом. І так майже з усіма пам'ятками, що відбудовуються в країні».

«Це елементарна неправда, що Богдан Хмельницький жив у палаці, який нині зведено в Чигирині, – обурюється пан Лучевський. – Про це немає жодних свідчень у жодних джерелах. Та навіть залишків такого будинку археологи ніколи на тому місці не знаходили. Те саме з гетьманською скарбницею на території Батурина. Зробили манюсінку будівельку на дві кімнатки і назвали її скарбницею. Насправді ж це була величезна споруда, адже безготівкових грошей тоді не існувало, казну потрібно було десь зберігати. Те, що побудували в Батурині, – профанація. Але зрозуміло, що хтось на цьому непогано заробив».

Між відтворенням і реставрацією – велика різниця, стверджують фахівці. «Нікому не спало б на думку в разі зникнення «Мони Лізи» замінити її не точною копією, а якоюсь вільною фантазією на тему, – заявляє Лучевський. – Архітектура – таке саме мистецтво, де оригінал безцінний, копія коштує п'ять копійок, а за

фальсифікацію взагалі потрібно саджати до в'язниці».

Та проблема не тільки й не так у фальсифікації історії: такі «реставрації» об'єктів архітектурної старовини приносять чималі прибутки всім, хто за них відповідає. Адже на відтворення втрачених пам'яток держава виділяє у рази більше коштів, ніж на реставрацію і збереження тих, що вціліли. Лише на відбудову Батуринського замку, жодних креслень якого до сьогодні не збереглося, витратили близько 5 млн грн.

«Фактично реставраційна справа монополізована структурами Міністерства регіонального розвитку та будівництва – відомством, зацікавленим в тому, щоб постійно розпочиналося нове будівництво, – стверджує Микола Яковина, заступник міністра культури і туризму. – Державне управління охорони і реставрації, що входить до структури міністерства, виступає і замовником робіт із реставрації, і розробником документації, і водночас є виконавцем та контролером усіх робіт».

«Велика проблема в тому, що в Україні у більшості областей немає контролюючих органів з охорони культурної спадщини, – додає Віктор Лучевський. – Такі управління є тільки в Києві, Львові та Одесі. А ось, наприклад, на Закарпатті, що дуже багате на пам'ятки історії, такого органу немає. Будь-якому губернаторові набагато вигідніше віддати в оренду якийсь палац своєму знайомому чи родичу поза контролем і без зайвої уваги. Тож місцеві органи влади як мінімум нічого не робитимуть для поліпшення ситуації в цій галузі. Як максимум – вставлятимуть палиці в колеса».

ІСТОРИЧНА КОРУПЦІЯ

За оцінками експертів, вартість реставраційних робіт значно вища за будівництво сучасного об'єкту з нуля. Зокрема, реставрація невеликої архітектурної пам'ятки XVII століття коштує

1,5–5 млн грн. «Під час реконструкції витрати завжди вищі, як на мене, вчетверо, – стверджує Вадим Дворник, провідний оцінювач архітектури Українського товариства оцінювачів. – А якщо реконструкція супроводжується реставрацією, то в п'ять – десять разів. Зрозуміло, що таке зростання вартості дуже вигідне підприємникам. Під час реконструкції реальний кошторис завжди перевищує запланований у кілька разів. Зазвичай унаслідок нецільового використання коштів. Особливо якщо вона здійснюється державним коштом, а це, як правило, так і є».

«Найпоширеніша схема – під виглядом реставрації чи реконструкції здійснювати звичайне будівництво, – пояснює Віктор Лучевський. – Певна річ, така схема діє лише тоді, коли до неї долучаються чиновники відповідних відомств, які покривають такі оборудки. Рахунок тут іде на мільйони гривень. Саме тому класична реставрація архітектурних пам'яток, коли з ними треба працювати так, як лікар із хворою людиною, перебуває в Україні у глибокому занепаді».

«Великою проблемою реставрації є тендерна система, – додає Микола Яковина. – Зазвичай підряд отримує управління капітального будівництва облдержадміністрації, інтерес якого в реставрації один: якомога швидше максимально освоїти бюджетні кошти».

Управління капітального будівництва проводить тендер поміж приватних компаній на безпосереднє виконання робіт. За словами заступника міністра, тендер виграв не той, у кого кращі спеціалісти чи обладнання, а той, хто запропонує найменшу ціну за свої послуги. «Заради переваги в тендері фірми часто йдуть на свідоме заниження розцінок у проектних кошторисах, – каже Яковина. – А потім не можуть впоратися з роботами, або роблять щось моторошне, або всіма правдами і неправдами намагаються збільшити кошторис».

Ще одна корупційна схема ховається у видачі ліцензій Міністерством регіонального розвитку на реставраційні роботи. Приватним структурам для проведення реконструкції чи реставрації потрібно спочатку отримати будівлю в оренду. За словами підприємців, залежно від

будівлі хабар за дозвіл коливається у межах \$10–100 тис.

Провінційний реставратор Ігор (він просив не називати прізвища і регіону, де працює) розповів **Тижню** про корупційну схему, в якій сам безпосередньо брав участь. Кілька років тому фірма, у якій він працював (директор – кум головного архітектора області), отримала підряд на реконструкцію палацу в російському стилі кінця XIX століття у невеликому місті. Початковий кошторис становив 1,2 млн грн. Коли ж реставратор разом із директором приїхали на об'єкт, то побачили, що будівля перебуває у непоганому стані. Серйозного ремонту потребував лише дах, і сума витрат не перевищувала б 500 тис. грн. Після огляду директор пригостив Ігоря коньяком і наказав: «Треба злити водою підмурок будівлі та обшарпати несучі стіни. Далі ми пишемо в кошторисі, що будівля потребує цілковитої реконструкції. В адміністрації свої люди – вони проведуть папірці по всіх інстанціях». «Ми примудрилися збільшити в процесі «реконструкції» кошторис на 250 тис. грн [від запланованого], – пригадує реставратор. – Виявилось, що в тому палаці якийсь унікальний паркет, для утримання якого потрібне дуже сухе повітря. Тут-то й стали в пригоді затоплені підвали».

ПРОФЕСІЙНІ БРАКОРОБИ

«Великою проблемою є вплив досвідчених реставраційних кадрів із галузі, – зазначає Микола Яковина. – Унаслідок цього часто до реставраційних робіт допускають випадкових людей. Зате вони не вимагають стільки коштів, скільки потрібно платити фаховому спеціалістові, й це вигідно фірмам-підприємцям. Комерсантам неважливо, що «реставрація» здійснюється такими варварськими методами, що краще б її взагалі не було. Найбільш кричущий нещодавній приклад – Вірменський собор у Львові, до «реставрації» якого допустили сумнівну фірму, котра розпочала свою діяльність із того, що збила історичний тиньк із фасадів будівлі. Або «реставрація» замку в Жовкві, коли тендер виграла компанія, яка в результаті фізично не могла забезпечити належного виконання робіт на даху будівлі».

Якщо ж підрядник боїться красти гроші так зухвало, як це було в описаній Ігорем ситуації, є ще багато схем, що дають змогу видіти кошти з бюджету. Наприклад, дерібан грошей у процесі розробки внутрішнього декору. «Під час реставрації Михайлівського собору в Києві, що обійшлася тоді в 60 млн грн, щонайменше половину коштів витратили на внутрішнє оздоблення, – розповідає Віктор Лучевський. – Звісно, ніхто не перевірив, наскільки цільовим було використання цих грошей. У середовищі архітекторів подекуди можна «заощадити» до третини кошторису».

«Дуже часто, щоб заощадити, використовують невідповідні матеріали, – погоджується Яковина. – Приміром, в одному з палаців у Західній Україні мармурові блоки намагалися скріплювати цементом. Цемент дуже згубно діє на мармур, проте це набагато дешевше, ніж запрошувати майстрів для роботи з таким дорожчим матеріалом».

Постійно намагаються економити на гідроізоляції приміщень. «У Львові історичний брук на площі Ринок покладали в бетон, – пояснює Микола Яковина. – Якщо раніше волога рівномірно просочувалася крізь брук, то тепер бетон її не пропускає, унаслідок чого усі сусідні будинки постійно підтоплюються. Навіть у шойно збудованому Батурицькому палаці вже маємо порушення гідроізоляції балкона й тераси».

Щоправда, держава також не втрачає можливості «кинути» підприємців. «Гастарбайтерство реставраторів їм самим не пішло на користь, – каже Віктор Лучевський. – Адже нині держава заборгувала державним і недержавним реставраційним структурам кілька десятків мільйонів гривень».

«Проблема в тому, що не віддавати пам'ятки в оренду комерційним структурам і не дозволяти їм же займатися реставрацією – це теж не вихід. Бо відомо, як наша держава «дбає» про свій спадок: будівлі, що просто стоять, не «працюючи», ризикують досить швидко зруйнуватися. Від недбалого ставлення до них», – підсумовує Вадим Дворник. ■

Реставрація культурної пам'ятки XVII століття коштує

**1,5–5
млн грн**

Залежно від будівлі хабар за дозвіл коливається у межах

**\$10–100
тис.**

Собача жорстокість

Контроль за тваринами по-українському: тотальне варварство й зловживання

Автор: Катерина Лежньова

Іван Волошин, 27-річний телеоператор каналу УТ-1, 26 грудня йшов через столичний Сирецький парк. На самотнього перехожого накинута зграя безпритульних собак. Молодий чоловік відбивався, доки не знепритомнів від втрати крові. Він упав у глибоку калюжу, яку утворила відлига, й захлинувся.

Щороку влада витрачає на контроль за безпритульними тваринами мільйони гривень. Однак це жодним чином не відображається на кількості зди-

чавілих котів і собак. Скидається на те, що це на руку чиновникам. Адже чим більше зграї вештаються вулицями, тим більше асигнувань на боротьбу з ними можна «освоїти».

ЖИВЕ СМІТТЯ

«Контроль за безпритульними тваринами та їх чисельністю мають здійснювати люди, яким це не байдуже, – переконана Олена Архипова, голова Запорізької громадської організації «Служба захисту тварин». – В Україні ж цими питаннями опікуються житлово-комунальні господарства. Виходить, що

безпритульних тварин прирівняли до сміття, але вони – теж частина екосистеми. Крім того, витрати на виловлювання звірів закладені в квартирну плату. Тобто більшість людей навіть не підозрює, що сплачує за вбивство тварин».

У жодному українському місті не здійснювали точних підрахунків безпритульних тварин. Відповідно, неможливо полічити, скільки коштів необхідно на їх регуляцію. Є певні формули, за допомогою яких враховують населення міста й кормову базу для тварин (смітники, звалища), од-

джету на приспання собак витрачено 209 тис. грн. За словами голови ГО «Дай лапу, друже» Ірини Дідур, на ці гроші можна було б стерилізувати 10 тис. собак – левову частку безпритульних тварин у Запоріжжі. Але міська влада стверджує: на створення притулку та запровадження програми зі стерилізації тварин грошей немає. Хоча Зюрен Гербст, депутат із Магдебурга, міста-побратима Запоріжжя, неодноразово пропонував запорізькому меру фінансову допомогу, щоб вирішити цю проблему.

У Харкові й Києві дані про чисельність безпритульних тварин коливаються від 5 тис. до 100 тис. особин у кожному місті. Завищуючи цифри статистики, місцеві бюджети можна дойти до безкінечності. Часто, аби заощадити, комунальники нехтують і правилами відлову тварин, знищуючи їх просто на місці, економлять на препаратах для евтаназії, використовуючи дешевші й шкідливіші. В деяких містах тварин просто трують.

ПОРУШУЮЧИ ЗАБОРОНИ

Сьогодні в Україні немає жодного препарату для евтаназії тварин, ліцензованого у ветеринарній медицині. Власне, навіть зі згоди господаря тварини евтаназія у вітчизняних ветклініках не може бути повністю законною.

Згідно зі ст. 17 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», під час умертвіння тварин забороняється використовувати негуманні методи, що викликають смерть від задухи, електричного струму, отруєння, курареподібних препаратів та інших болючих методів.

Але найпопулярніший у вітчизняних комунальників препарат для евтаназії – дитилін – поєднує в собі одразу кілька порушень закону. Передусім він

належить до курареподібних, загострює болісні відчуття. Хоча збоку дія дитиліну здається легким приспанням, препарат викликає у тварини болісну смерть від задухи протягом 15–20 хвилин, у той час коли звір перебуває при свідомості. Понад те – в Україні дитилін не ліцензований для використання у ветеринарній медицині, а в більшості країн його заборонили зовсім.

«Жодної інформації про відстріли тварин за допомогою заборонених речовин я не маю, – заявляє Володимир Ложкін, начальник відділу ліцензування Державного комітету ветеринарної медицини України. – Якщо ці дані йдуть від екологів, то в мене постає запитання, чому вони не повідомляють про це відповідні служби? Скажу так: масової загибелі безпритульних тварин ми ніде по країні не фіксували. Якби справді десь когось стріляли, думаю, ми б про це знали».

2006 року в Севастополі за фактом використання місцевим комунальним підприємством дитиліну правоохоронці порушили кримінальну справу за ч. 1 ст. 299 Кримінального кодексу (жорстоке поводження з тваринами). 2008 року до поля зору прокуратури потрапило житомирське КАТП-0628. Причина – використання дитиліну. Влітку 2009-го Контрольно-ревізійне управління Сумської області виявило порушення в діяльності підприємства «Сумикомунсантранс», що за рік до цього приспало дитиліном 3,5 тис. собак.

У Луганську також застосовують дитилін. За інформацією зоозахисних організацій, у місті присипляють близько 20 собак на день. Та луганські комунальники цю інформацію спростовують. Вони кажуть, мовляв, препарат, який використовують для евтаназії, отримують за ліцензією від держави. Яка це ліцензія і який препарат, не уточнюють.

У Запоріжжі застосування дитиліну КП «Ремондіс» навіть не приховує. Як і не приховує самого процесу присипання безпритульних тварин. До місцевих зоозахисників періодично надходять скарги на те, що відстріли відбуваються

нак такі обчислення дають погрішність у тисячі особин. Різниця в даних, які надають зоозахисні організації та комунальні служби, може становити десятки тисяч.

Наприклад, у Запоріжжі, за підрахунками екологічних організацій, бродячих собак близько 10 тис., а директор КП «Ремондіс-Запоріжжя», підприємства, що відловлює псів, називає цифру в 15–20 тис. особин. Коли врахувати, що відловити й знищити одну тварину коштує 86 грн, на різниці хтось непогано заробляє. Лише 2008 року з міського бю-

КОРІНЬ ПРОБЛЕМИ. безпритульних тварин не поменшає, доки їм буде чим харчуватися

**ЧИМ БІЛЬШІ ЗГРАЇ
ВЕШТАЮТЬСЯ ВУЛИЦЯМИ,
ТИМ БІЛЬШЕ АСИГНУВАНЬ
НА БОРТЬБУ З НИМИ
МОЖНА «ОСВОЇТИ»**

серед білого дня на очах у дітей (що суворо заборонено законом). Був випадок, коли дівчинка, котра стала свідком відстрілу, кілька днів не могла говорити. Місцеві мешканці стверджують, що гицелі дозволяють собі погрози «пустити кулю в лоба» кожному, хто спробує заступитися за тварин.

В українських містах, де практикують евтаназію, зазвичай не вдаються до карантину, прописаного в законі, – собак убивають ледь не на місці відлову. Часто жертвами гицелів стають домашні тварини або вже стерилізовані й щеплені собаки, якими опікуються екологи. Водночас агресивних псів, як стверджують зоозахисники, відловлюють украй рідко.

ТРУДНОЦІ СТЕРИЛІЗАЦІЇ

У Європі, на яку ми прагнемо рівнятися, вже давно кількість безпритульних тварин контролюють через стерилізацію. Їх відловлюють, відвозять до спеціальних притулків, де вони проходять обстеження, їм роблять необхідні щеплення, надають ветеринарну допомогу. Потім роблять операцію зі стерилізації, ставлять спеціальну позначку (тату, особливий нашійник тощо), яка підтверджує безпечність особини й нездатність її до розмноження. Після чого залишають у притулку або відпускають на волю.

На сьогодні в Україні тільки в трьох містах ухвалено програми з регуляції кількості безпритульних тварин методом стерилізації – в Києві, Одесі та Харкові. В Одесі таку програму запровадили з 2005 року. Відтоді безхатніх тварин у місті поменшало з 70 тис. до 22 тис. В інших містах успіхи менш помітні.

У Харкові 2008 року на ці заходи виділили 850 тис. грн. Відлов, стерилізація та повернення до місця проживання одного собаки коштували громаді 462 грн. Через програму тоді пройшло 2178 псів. Торік на стерилізацію та повернення безпритульних тварин Харків виділив 725 тис. грн. Але поголів'я вуличних псів досі коливається на рівні 50–80 тис. особин.

У ЄВРОПІ ВЖЕ ДАВНО КІЛЬКІСТЬ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ТВАРИН КОНТРОЛЮЮТЬ ЧЕРЕЗ СТЕРИЛІЗАЦІЮ

Розрекламована київською владою програма стерилізації, ухвалена 2007 року, провалилася – внаслідок кризи, кажуть у мерії. За словами першого заступника столичного мера Ірени Кільчицької, з 2007-го по 2011-й під цю програму планували виділити 74 млн грн із міського бюджету. Проте 2008

року в Києві стерилізували не більше 2 тис. тварин (сьогодні, кажуть комунальники, вулицями столиці тиняється щонайменше 30 тис. безпритульних собак), освоївши при цьому 6,32 млн грн. З яких на зарплату 206 комунальних «регулювальників кількості тварин» витратили майже 4,25 млн грн. Безпосередньо на стерилізацію тварин пішло щонайбільше 443,9 тис. грн.

За словами Асі Серпинської, президента Асоціації зоозахисних організацій України, 2009 року в Києві програма не працювала взагалі – міська влада скаржилася на брак грошей. Тим часом кияни стверджують, що собак на вулицях почали трітати стрихніном. В офісі Черновецького обіцяють у 2010 році поновити програму стерилізації, виділивши на неї близько 15 млн грн. Щось підказує, що лєвова частка цієї суми знову піде на зарплати комунальних чиновників.

СОБАЧА РОБОТА

Більшість бродячих собак та котів на вулицях міст колись мали домівку або ж є нащадками хатніх тварин, яких викинули надвір. Як каже Ірина, одна з організаторів приватного притулку для тварин у Луганську, останнім часом до них потрапляє все більше породистих псів. Така ж ситуація в багатьох містах країни.

Екологи переконані: безпритульних тварин менше не стане, поки їм буде чим харчуватися – тобто в містах лишатимуться звалища, відповідні служби не будуть вчасно вивозити сміття. Тому більшість зоозахисників

наполягають на широкому застосуванні стерилізації безпритульних тварин і поверненні їх у місця проживання. Вважають, що ці собаки стануть безпечнішими для людей.

«Кількість відловлених собак не перевищує 4% від поголів'я, решта 96% і далі безперешкодно розмножуються», – відзначає директор харківського комунального підприємства «Центр поводження з тваринами» Юлія Шаповалова. На її думку, фінансування стерилізації безпритульних тварин у достатніх обсягах – всіх і за короткий період, – з муніципальних бюджетів неможливе з огляду хоча б на вартість такого заходу. Жодне місто країни не спроможне дозволити собі таких видатків. До того ж заміна тотального знищення здичавілих тварин масовою стерилізацією неефективна без запровадження комплексного підходу до вирішення проблеми. А вона безпосередньо пов'язана з «перевиробництвом» тварин домашніх – пропозиція перевищує попит, господарів на всіх не вистачає, зайві коти й собаки опиняються на вулиці.

Шаповалова переконана: для повноцінного регулювання чисельності безпритульних тварин треба ухвалити (й виконувати!) правила утримання хатніх улюбленців, їх потрібно обов'язково реєструвати. Варто запровадити заборону на розмноження тварин, що не являють собою плеємної цінності, а також не вигулювати собак без догляду господаря. Метод стерилізації й повернення застосовувати лише у випадку, коли тварина має опікуна – людину, котра зобов'язується власним коштом годувати й оберігати звіра, забезпечувати йому ветеринарну допомогу. І відповідати перед законом, якщо її чотириногий друг накоїть лиха.

Незатребуваних тварин, на жаль, доведеться присипляти, як роблять це практично в усіх розвинутих країнах. Евтаназію слід розглядати як неминучий захід. Можливо, в більшості випадків приспати тварину гуманніше, ніж полишити на вулиці напризволяще й приректи на жорстоку та не надто відтерміновану смерть. ■

ДОВІДКА

Відстріл – у цьому контексті процес відлову бездомних собак і котів, коли тварині за допомогою спеціального пістолета вводять дозу снодійного. Згідно з законом, це має відбуватися вночі або рано вранці, категорично заборонено це робити в присутності неповнолітніх. Після відлову та ветеринарної допомоги тварина має лишатися 5-7 днів у карантині на випадок, якщо в неї з'явиться хазяїн.

Гицель – людина, яка професійно займається відловом безпритульних тварин. Слово «гицель» вважається образливим.

Дитилін – диметилламіноетилового ефіру янтарної кислоти діючий препарат. Курареподібний засіб, що його використовують у малих дозах у хірургії для розслаблення поперечносмугастих м'язів. При передозуванні викликає зупинку дихання

Марія Шнайдер

21 СІЧНЯ
наш музичний додаток

майлз девіс

kind of blue: 50 років

ансамбль «Древо»: 30 років

джек керуак

міша менгельберг

jazzbez: залаштункові нотатки

джаз американської столиці

chamber art music festival

і ще трохи музики...

безкомпромісно про музику

Неоурбаністика

У Європі апробують нові підходи до розвитку міст, за якими громадськість може стати повноцінним автором конкретних міських проєктів

Автор:
Жанна Безп'ячук

Як в Україні муніципальна влада співпрацює з міською громадою? В кращому разі мерія розробляє за відпрацьованими схемами певні проєкти з облаштування та модернізації міста. Потім їх виносять на розгляд тих, кого прийнято узагальнювати як громадськість. Проте, як правило, місцеві жителі вимушені постфактум коритися вже ухваленим нагорі рішенням. На жаль, така схема дій в українських реаліях визнається апріорно. Але сьогодні на європейських теренах апробують нові підходи, за якими саме громадськість здобуває можливість бути не просто контролером, співучасником, але й повноцінним та автентичним автором як ідей, так і конкретних проєктів.

Українці про ці підходи могли довідатися під час ділової гри «Місто майбутнього», яку в межах проєкту «Креативні міста» реалізовує Британська рада спільно з партнерськими організаціями. Науковці, бізнесмени, експерти з міського планування й містобудування, мери та їхні заступники, студенти сідають за круглий стіл, щоб генерувати ідеї щодо вирішення конкретних проблем рідного міста.

«Місто майбутнього» має чітку методологію, що дає змогу від абстрактної ідейної креативності переходити до конкретних проєктних пропозицій, оцінених і скорегованих експертами. Народжені в рамках мозкових штурмів ідеї виносять на голосування. Перемагають найкращі. Логіка проста й безпрограшна. З 2007 року відбулося вже 99 таких ігор у 14 європейських країнах, чотири з них – в Україні (у Львові, Одесі, Мелітополі та Вінниці).

У західноєвропейській традиції урбаністика – концепція роз-

витку міст – давно вже не лише окрема теоретична й практична галузь, а й цілком автономний напрям урядової діяльності. У французькому уряді, наприклад, є окрема посада державного секретаря з міської політики. В українських реаліях розвивати урбаністичну культуру й політику важче з багатьох причин, зокрема тому, що ми залишаємося в полоні радянських уявлень про міську культуру.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ: КОЛЕКТИВНІ ДІЇ

Британський досвід ігор «Місто майбутнього» свідчить, що шлях від ідеї, запропонованої учасниками, та розробленого на її основі проєкту до владних рішень і конкретних результатів є тривалим. Така вже специфіка програм. Так, за результатами гри в британському Ноттінгемі переміг план запровадження пільового проїзного квитка для юнацтва, молодшого за 16 років, та молоді, що навчається. Схема гри в цьому місті відрізнялася тим, що в ній брали участь представники одразу восьми міст, які формують асоціацію найбільших британських міст Core Cities. А отже, випрацюваний у Ноттінгемі проєкт має бути погоджений муніципальними органами всіх цих міст. За словами Джона Рі, який відповідав за проведення ділової гри з боку міської ради Ноттінгема, процес ретрансляції проєкту в конкретні рішення муніципалітетів може зайняти два, а то й три роки.

ЛИТВА: ОПЕРАТИВНІСТЬ

А ось литовський Каунас продемонстрував якраз оперативність у втіленні в життя проєктних винаходів і відкриттів ділових ігор. У цьому місті в гри брав участь мер Андриус Купчінкас. Вона була присвячена ідеям відродження проспекту Свободи, найдовшої пішохідної алеї Східної Європи. Збудований поблизу торговельно-

ВІДРОДЖЕННЯ
ВУЛИЦЬ.
Донедавна
спорожнілий
проспект
Свободи
у Каунасі
поступово
оживає та
оновлюється

розважальний центр знекривив життя на проспекті. Чимало крамниць і butikів переїхали до цього центру, закрилися кав'ярні та кінотеатр. Усі учасники гри зійшлися на думці, що проспект Свободи треба перетворити на творчий центр міста, де відбуватимуться фестивалі, ярмарки, де відкриватимуться художні галереї та збиратиметься молодь. І лише через півроку від проведення гри, влітку 2009-го, були запроваджені знижені податки для кав'ярень та безкоштовний бездротовий інтернет на всьому проспекті. Безпосереднім досягненням гри є також призначення Години міського голови, коли мер зустрічається з жителями міста в одному з ресторанчиків на проспекті Свободи.

УКРАЇНА: ЛИШЕ ДИСКУСІЇ

Для порівняння: жодна з ідей, сформульованих на ділових іграх в українських містах, на сьогодні в життя не втілена. Зокрема у Львові учасники гри обговорювали долю старого трамвайного депо. Проєкт-переможець, визначений з-поміж п'яти проєктів-претендентів, пропонує створити

Впродовж
двох
років по всій
Європі в гри «Місто
майбутнього»
взяли участь

3 ТИС.
представників
громад

300
міських голів
і посадовців

на базі депо Центр (інститут) розвитку міського транспорту, при цьому унікальна архітектура його будівель має бути відновлена й збережена. Львівські урбаністичні креативники також обстоюють ідею використати теплові насоси для опалення приміщень майбутнього Центру. Тепло вони отримуватимуть просто з землі. Крім того, було запропоновано розмістити на даху будівлі сонячні батареї. Богдан Шумилович, координатор виставкових проєктів Центру міської історії Центрально-Східної Європи, котрий виконував функції модератора в ділових іграх «Місто майбутнього» в Україні, розповів **Тижню**: «Рішень міської влади Львова щодо проєкту, представленого учасниками гри, нема. Аби зробити щось конкретне, потрібно, щоб проєкт розглянула міська влада під час планування бюджету на наступний рік. А це складний і тривалий процес».

Українські міські бюджети не спроможні самотужки фінансувати серйозні та багатофункціональні проєкти. Залучення ж приватних і муніципальних інвестицій, на думку Богдана Шуми-

ловича, ускладнюється тим, що в Україні не працює механізм концесії, коли, наприклад, комунальний об'єкт надають у тривале користування інвесторам.

У зв'язку з цим цікавим є приклад Мелітополя, де ділова гра відбулася в червні 2009 року. З п'яти ідей-конкурентів учасники підтримали дві, які стосуються реконструкції парку культури й відпочинку імені М. Горького в центрі міста. «Це був парк радянської культури, йому 81 рік. Сьогодні його зв'язок із містом не простежується. Ми хотіли, щоб парк відображав ідентичність нашого міста, – пояснює Наталя Іванова, завідувачка відділу культури виконкому міської ради. – Мелітополь – це мультикультурне місто, де проживають представники понад 100 національностей».

Участь мелітопольців в організованому Радою Європи та Єврокомісією проєкті Intercultural Cities дала змогу презентувати обидві програми облаштування міжкультурного парку інвесторам із 11 європейських міст. Ідеєю метаморфози екс-радянського парку у витвір європейського ландшафт-

ного мистецтва зацікавилася Лабораторія міського планування голландської Академії архітектури й урбанізму з Тілбурга. Її фахівці долучаються до розробки конкретного проєкту, орієнтованого безпосередньо на інвесторів. На бюрократично-владному рівні наразі прийнято лише розпорядження міського голови про створення робочої групи з розробки плану парку.

ПОЛЬЩА: У ПОШУКАХ ІНВЕСТОРІВ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ

Оживлення занепалих в умовах ринкової економіки парків, проспектів і вулиць актуальне й для польських міст. Так, відродження Пьотрковської – головної вулиці Лодзя – було головною темою гри «Місто майбутнього» в цьому місті. Як і для мелітопольського парку імені М. Горького, для неї намагалися віднайти нову ідентичність. Проєкт-переможець передбачає перетворити її на найдовшу «зелену» вулицю Європи, де застосовуватимуть креативні підходи до озеленення дворів, використовуватимуть дощову воду для поливання газонів, насаджуватимуть дерева. За словами керівника Інституту регенерації Лодзя Моніки Дженгелевської-Гайтц, міська влада прийняла пропозицію «з ентузіазмом», хоча до його втілення в життя ще довгий шлях. Передбачають, що до проєкту долучатимуться приватні інвестори, які можуть отримати пільги, коли відкриватимуть свій бізнес на цій вулиці.

ОДЕСЬКИЙ ПРЕЦЕДЕНТ

Натомість міська влада Одеси жодного ентузіазму щодо можливостей «Міста майбутнього» не виявила. В підсумку стався прецедент: міські владні інстанції під час гри представляв депутат міськради від опозиції Олексій Гончаренко. В Одесі йшлося про облаштування знаменитих одеських схилів, що, за словами самих же одеситів, «перебувають у ганебному стані». Учасники гри обстоюють ідею озеленити ці схили, створити на них «Парк світу», де були би представлені паркові традиції міст-побратимів Одеси. Але, за словами Олексія Гончаренка, жодної реакції чи відповіді на кілька цікавих проєктних пропозицій, направлених до міськради, не було. ■

У I півріччі 2010 року ігри «Місто майбутнього» можуть відбутися в

Северо-донецьку
(участь підтверджена)

Севастополі та Євпаторії
(переможини щодо проведення тривають)

Донбаська широта

Мешканці Донбасу за 20 років руйнації місцевих копалень уже не вірять у відродження вугільної галузі, а з нею й шахтарських містечок, що колись процвітали

ЕПОХА РУІН.
Комбінат супутніх підприємств, що закритися разом із шахтою «Ремівка». Місто Сніжне

вони лежать на одному, 48-му градусі північної широти.

Кожне з цих міст має свою історію, що веде в глибину століть, але поява шахт і масова міграція сюди робочої сили з усього СРСР значно вплинули на самоідентифікацію місцевого населення. Точніше, з ідентифікацією тут проблема. Люди не можуть зрозуміти свого місця в подіях, що відбуваються навколо протягом останніх двох десятиліть – від незалежності України до Помаранчевої революції. Однак саме з цих міст вишло багато важковаговиків вітчизняної політики. Регіон просто зіткнувся із взаємних суперечностей.

ДОНЕЦЬК

48°00'01" ПІВНІЧНОЇ ШИРОТИ

Коли їдеш від вокзалу кварталами, забудованими бараками та приватним сектором позаминогого сторіччя, щоб дістатися п'ятизіркового готелю «Донбас-Палас», або ж коли дивишся на розкішний стадіон «Донбас Арена», що сяє на тлі старого терикона Макіївської шахти імені Калініна, виникають суперечливі враження. Це донецьке бажання побудувати щось «най-най», поза сумнівом, похвальне. Утім, на тлі загалом занедбанної міської інфраструктури такі оази олігархічної розкоші виглядають, як золотий зуб у роті бомжа. Однак небагато донеччан задумуються над цим, оскільки в уявленні керівників міста, та й багатьох мешканців міський престиж значно важливіший за суспільну комфортність життя, тому експерименти з будівництвом пафосних об'єктів сприймаються тут схвально.

Донецьк – це місто, що не має тривалої історії. Аж раптом несподівано для себе воно отримало чимало грошей... І, як часто буває в таких випадках, намагається накинути собі знатність та престиж. Звідси й демонстраційно розміщені подарунки місту від інших столиць: копія Цар-гармати з Москви, дзвін із німецького міста Бохум, ну й архангел Михаїл, який свого часу прибрав столичний мер Олександр Омельченко з-під Київського поштамту.

Брак власних героїв призводить до того, що вулиці назива-

Автор:
Костянтин
Раковський

Фото:
Олександр
Чекменьов

Український Донбас можна умовно поділити щонайменше на три складові. По-перше, це північний рекреаційно-культурний субрегіон із неформальними центрами: купецьким Бахмутом та духовним Святогірськом. По-друге, це Донбас Приазовський, терени колишньої Кальміуської паланки зі столицею Маріуполем (козацькою Домахою), нині – край рибалок, ме-

талургів, моряків і приазовських греків. А третій Донбас – найвідоміший, вугледобувний. Тобто йдеться про Донецьк і смугу містечок, зав'язаних тільки на вугледобуванні, що протягнулася майже прямою лінією від Донецька, Єнакієвого та Українська через Шахтарськ, Торез аж до Антрацита, майже повторюючи мапу залягання вугільних пластів у цьому регіоні. Географічно всі

ють іменами живісінських народних депутатів Ландика та Звягільського. Височіють у Донецьку монумент ще живому спортсменові Бубці та вкритий позолотою пам'ятник померлому 1999 року співакові Анатолію Солов'яненку.

ТОРЕЗ

48° 01' 24" ПІВНІЧНОЇ ШИРОТИ

У Торезі, центрі так званої Торезької агломерації, нас зустрічає пам'ятник освоювачам вугільного комбайну – постамент із цим самим комбайном.

Шахтарські міста не мають якихось чітких планів розбудови. Де створювалася копальня, там одразу виростало й шахтне се-

лище із супутніми підприємствами. Закривалася копальня – місто вимирало.

Микола Мулярчук, місцевий активіст екологічного руху й адепт злиття людини з природою, переконаний: «Що може бути краще від екологічної комуні поміж териконів? Тут безліч покинутих кар'єрів з ідеально чистою водою: хочеш – лови рибу, хочеш – моржуй і рятуйся від алкоголізму. Навіть є щось на кшталт школи, в якій комунари вчать місцевих безпритульних підлітків, котрі у 14–15 років не вміють писати і читати. Усе на громадських засадах – ми добровільно виходимо також на при-

ПОКЛИК КРАСИ.
Краєзнавець Вадим Джувага показує роботу місцевого «шахтарського Піросмані»

бирання території від сміття, яке сюди постійно накидають менш просунуті в питаннях екології торезці».

Попри запевнення Мулярчука й те, що краса териконів оспівана цілою плеядою українських радянських поетів, чомусь місто Торез не налаштовує на поетичний лад. Мабуть, щось таки збилося в «сонячних кларнетах». Люди тут виглядають байдужими до шахтарської праці. Й навіть фраза з підручника, що площа основи терикона шахти, приміром, «Кочегарка» у 20 разів більша за піраміду Хеопса, чомусь нікого нині не надихає. «У нас дуже

красивий цвинтар, – не надто доречно каже Микола Мулярчук. – Джувага може показати».

Краєзнавець із Шахтарська Вадим Джувага запевняє, що знає могили всіх радянських двічі Героїв Соціалістичної Праці, похованих на Донбасі. А вже останній прихисток сталінського «маяка» Олексія Стаханова на Торезькому міському погості він, за його словами, може знайти й посеред ночі із зав'язаними очима.

Могила героя праці виглядає скромно, але доглянуто. Гранітна брила обсаджена правильним квадратом ялиночок... Шахтарського колориту цвин-

ПРИВІТ З МАВЗОЛЕЮ.
На трасі поблизу Зорінська все ще підфарбовують радянську стелу

ШТАБ У
ГЛИБИНЦІ.
Декларована
«квітуча»
мета зваблює
населення
Тореза

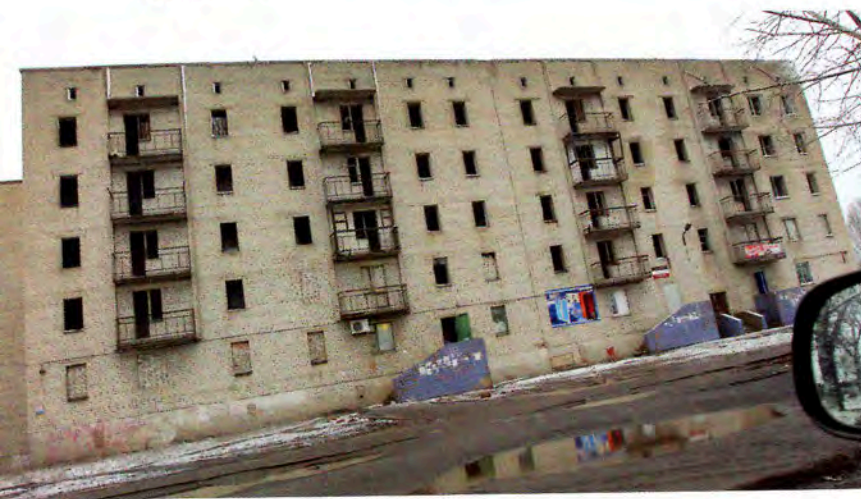
тарю додають саморобні надгробки, що відображають міфологію регіону: є зроблені у вигляді терикона і навіть у вигляді копра.

А трохи далі височіють пам'ятники жертвам кримінальних розборок початку 1990-х: монументальні брили чорного граніту з вибитими на них фото хлопців у спортивному одязі на повний зріст. Вік загиблих – 25–30 років.

ШАХТАРСЬК 48°02" ПІВНІЧНОЇ ШИРОТИ

У Шахтарську, селищі поблизу закритої нині шахти «Фомінська», теж є чому подивуватися.

В одному з дворів зауважимо брухт – від старих м'ясорубок до розрізаних кузовів автомобілів. Господар обійстя на ім'я Ігор запевняє, що залізничка – сталий і респектабельний бізнес. «Його по тутешніх землях розкидано ще на покоління», – переконано каже він. Однак життя панові Ігорю отруєє інше: він не певен, що весь зібраний важкою працею брухт, разом із хатою в один день не провалиться під землю. В буквальному сенсі, бо під містечком тут – закинуті шахтні виробітки, що потроху освоюються кустарними засобами. А такі методи вуглевидобутку ко-

П'ЯТИХАТКИ.
У Зоряному є мікрорайон, де вже ніхто не живе

СТОЇК.
Активіст зеленого руху Микола Мулярчук знає як ніхто, що таке зона екологічного лиха

ЖЕРТВА РОЗБОРОК.
Навколо могили Олексія Стаханова поховано чимало хлопців, що загинули у кримінальних війнах

лись обов'язково призведуть до обвалу, тож побоювання Ігоря навряд безпідставні.

Одразу за його будинком бачимо яму завглибшки метрів зо п'ять. Якись люди свого часу приїхали сюди з бульдозерами і почали рити землю, мабуть, сподіваючись вийти на закинуту шахту. Мешканці міста їх прогнали – у селищі поблизу «Фомінської» люди пильні. Біля ями чатує місцева активістка Ніна Шевчук з уже заготовленими листами протесту. «Ми тут охороняємо територію. Є люди, які намагаються таким чином відкривати старі пласти і копати вугілля. Влади ж ніякої немає», – пояснює вона походження провалля.

До речі, це схоже на правду. За п'ять днів мандрів шахтарськими містечками ми жодного разу не бачили міліціонера. На відміну від підлітків із... сокирами. Безпритульність, «виховання вулицею» – поширене тут явище.

СНІЖНЕ

48°02'22" ПІВНІЧНОЇ ШИРОТИ

Десь у Києві лунають рапорти про створення програми модернізації шахт, ухвалюються закони про «престижність шахтарської праці» та, що цікаво, виділяються мільярди на закриття копалень. Увесь цей пафос зникає одразу за межами Києва. У Сніжному ж після закриття шахти «Ремівка» одне за одним вмерли комбінат супутніх підприємств, лікарня (попри те що згідно з Конституцією наявна мережа медичних закладів не могла бути звужена, але закон тут, виходить, не діє) і взагалі ціле містечко Північне. Останньою постраждала добротна триповерхова школа №2 – її також закрили. Поряд стоїть гурт батьків – виглядає автобус, який привозить учнів із іншого селища, де вони вчаться у значно гірших умовах.

«Закриті школи у нас просто розтягуються на будматеріали, – каже голова батьківського комітету Лариса Судак. – Наприклад, Верхньо-Андриївську школу одразу ж після закриття розібрали по цеглинці. А школа, яку нам пропонують натомість, неблагополучна. Там вибиті вікна, нефарбована підлога, наркомани на подвір'ї. Школярі перед 1 вересня провели разом із

батьками мітинг протесту, але це не допомогло. Суд, у який ми подали скаргу, постійно переносить засідання»...

Батьки показують нам до роги, розбиті багатотонними вантажівками, що возять вугілля із саморобних виробіток із сусіднього Глухівського лісу. Працюють на такій копанці від двох до двадцяти осіб, часто сімейним підприємством. Ті, хто проводить операції вуглевидобування поблизу школи, явно замахуються на більші обсяги виробництва. Просто попід школою, як згадують старожили, колись були виробітки нині закритої шахти №33. Тут уже йдеться не про самодіяльність, а про висококорентабельний бізнес. Утім, досить небезпечний і такий, що до того ж не приносить користі державі, але створює проблеми і для місцевих мешканців, і для екології краю. Ламати ж криміногенні традиції важко. За 20 років самодіяльного вуглевидобутку склалися цілі трудові династії: перші господарі шахт-копанок потроху передають бізнес своїм дітям, місцевій «золотій молоді».

ЗОРИНСЬК

48°25'02" ПІВНІЧНОЇ ШИРОТИ

У 2003 році місто Зоринськ, розташоване в Перевальському районі практично на кордоні між Донецькою та Луганською областями, стало епіцентром сенсації: з ініціативи тодішнього профспілкового лідера (а нині – міського голови) Миколи Козюберди майже дві сотні його мешканців звернулися з листом до 19 амбасад, акредитованих в Україні, з проханням надати їм притулок, оскільки Зоринськ перебуває у стані екологічної катастрофи.

Прихистку, щоправда, їм ніхто не запропонував, але резонанс виявився гучним. До міста посунула преса. Тодішній прем'єр Віктор Янукович виділив зоринцям гроші на будівництво... церкви. А президент Леонід Кучма забезпечив фінансування на відкриття однієї дільниці шахти «Никанор-Нова». Цю подію в офіційних і прокурмівських медіа подавали як «відкриття першої української шахти» часів незалежності. Хоча насправді «Никанор» працює з кінця 1920-х років і на одну відкриту

ДІТИ
ЗОРИНСЬКА.
Вони
полюбують
гратися серед
закинутих
будинків –
таких тут цілі
квартали

Леонідом Даниловичем тутешню дільницю припадає майже 20 закритих.

А екологічна катастрофа в Зоринську є реальною. Як і соціальна, культурна, житлово-комунальна... Особливо це відчуваєш, спостерігаючи, як населення акуратно збирає дощову воду під своїми дахами.

«Самодіяльні виробітки призвели до того, що вода зникла в криницях, – пояснюють місцеві мешканці. – У нас же є місця, де вугільні пласти вихо-

з'являються в Зоринську, то впритул не помічають розробок вугілля. Присутність влади відчувається лише в тіньовому варіанті, де господарі саморобних шахт і є владою, а вантажні машини з контрафактним вугіллям спокійно їздять повз пост ДАІ, працівники якого їх уперто не помічають. Хтось, вочевидь, незле освоює гроші, виділені «на підтримку шахтарям», принаймні на місцях коштів не бачать. Котловани ж для незаконного видобутку вугілля вже впритул наблизилися до міського цвинтаря.

Хоча, можливо, незабаром вже й помирати у Зоринську буде нікому. Квартали п'ятиповерхових будинків, що активно зводились тут у 1950-х роках, стоять порожні із закладеними цеглою вікнами. Діти граються на руїнах колишнього дитячого садка. Цей масив під назвою «П'ятихатки» входить до неформального маршруту всіх політиків, які заїздять до Зоринська. І, напевно, ніде в Україні не спостерігалось такої концентрації даних людям брехливих обіцянок, як серед цих новітніх руїн. ■

НАПЕВНО, НІДЕ В УКРАЇНІ НЕ СПОСТЕРІГАЛОСЯ ТАКОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ ДАНИХ ЛЮДЯМ БРЕХЛИВИХ ОБІЦЯНОК, ЯК СЕРЕД ЦИХ НОВІТНІХ РУЇН

дять на поверхню, і їх зараз відверто копають, прямо посеред навколишніх лісів, на городах, порушуючи водоносні горизонти».

Ні міліція, ні екологічна інспекція сюди просто не доїжджають, а якщо якимось дивом і

АНТИЦИВІЛІЗАЦІЯ

Про інформаційний непотріб

Автор:
Вікторія Герасимчук,
Тиждень

Ледь не щодня стикаюся з якимось антирухом. Ви думали, антиСНІД – це фонд Олени Франчук? Ні, це тисячі переважно жодним чином не пов'язаних із медичною громадян різних країн, які впевнені, що СНІДу немає, тому що вони його не бачили. Антивакцинальніки – це провакциновані за радянським планом, освічені, живі, майже здорові українці, які переконані, що щеплення вбиває. Незалежно від виробника й складу вакцини – вбиває або принаймні робить калікою. Вони мають купу проблем, влаштовуючи своїх дітей у дитсадок, але все одно не роблять щеплення – дають хабарі, скаржаться в газети.

АнтиБарбі, антибидло, антиВалентин (ці не люблять День Св. Валентина), антишансон. Я вже мовчу про антиглобалістів, антиНАТО, антиСорос чи антиСобчак. Є рухи і з подвійним анти – наприклад, антиантифашисти. Фактично кожна дія отримує протидію – і якщо загалом це нормальна людська поведінка, то в деяких випадках вона відверто суперечить інстинкту самозбереження. Є в нас чайлд-фрі, які принципово не мають дітей, є антисекс-рух – його представники не займаються сексом, зокрема, й через те, що секс їм нав'язує реклама.

У розпал епідемії грипу з'явилися громадяни, які не вірять у грип. І в епідемію – також. Грип і епідемію придумав уряд. Я аж ніяк не симпатизую уряду. Натомість маю друзів у Західній Україні, які сиділи біля тяжкохворих родичів, поки кияни розвінчували антинародні змови. Можна припустити, що за всіма теоріями змов вітчизняного поширює стійку недовіра українців до влади. Ми впевнені, що нам чогось не доказують, статистику підтасовують, намагаються обдурити, щоб отримати гроші й перемогти на виборах. Народ підвантажили специфічною задачкою на логіку: якщо А. каже, що в країні легенева чума, а А. завжди бреше, в той час як Б. каже, що в країні нема легеневої чуми, а Б. завжди бреше, то є легенева чума чи ні? Проте божеволіє не лише Україна, божеволіє весь світ – антивакцинальніки й антиснідівці є і

в США, де рівень довіри до влади, порівняно з нашим, дуже високий. До того ж окрім влади є ще ЗМІ й, головне, інтернет, де з будь-якої теми можна знайти навіть не дві протилежні думки, а десять взаємовиключних фактів, кожен із яких підписаний відомим професором і провідним фахівцем у галузі. Якщо ґрунтовно підійти до теми й перечитати хоча б половину літератури, яка є у відкритому доступі, то можна заплутатися в цій темі так, що не виплутаєшся вже ніколи.

Розібратися в цьому потоці інформації можуть лише фахівці – та й то кожен у своїй галузі. Поза тим залишається хіба що триматися за деревце здобутих іще в школі знань. Але хтось додав до шкільних знань статтю якогось професора про те, що СНІДу не існує, хтось – перейнявся публікацією в «жовтій» газеті про аутизм як наслідок щеплення.

Байдуже, що єдине дослідження про зв'язок щеплення з аутизмом виявилось замовним, і вчені про це давно знають. Статті про це людина вже не читала. Остаточну стару інформаційну систему

**ЦЕ Ж ТРЕБА БУЛО ДОВЕСТИ
ГОМОСАПІЕНСА ДО ТОГО,
АБИ ВІН ЗАБУВ, ЩО ПЕРВИННЕ:
РЕКЛАМА ЧИ СЕКС, І ВІДМОВИВСЯ
ВІД СЕКСУ НА ЗНАК ПРОТЕСТУ
ПРОТИ РЕКЛАМИ**

добили блоги. Отримавши можливість писати будь-що без найменшої відповідальності (якщо не тицяти в больові точки СБУ), провокатори, агітатори, маркетологи, патологічні брехуни та панікери пішли в маси. В процесі збирання інформації про грип я бачила чимало фактів і статистики в нетрях. «Звідки у вас ці дані?», – запитувала в авторів коментів і постів. «Мені сказали». Або: «Сказали знаючіє люди». Саме інформаційний непотріб укупі з агресивними телевізійними шоу та всюдисущою рекламою зробили з людей – антилюдей. Це ж треба було довести гомосапінса до того, аби він забув, що первинне: реклама чи секс, і відмовився від сексу на знак протесту проти реклами.

Від інформації можна втекти. Я в жодному разі не закликаю обмежити доступ до інтернету чи позакривати блоги – хай усі, кому є що сказати, скажуть. Проте решта має навчитися критично слухати. ■

www.eratv.com.ua

з Лейлою Мамедовою

з 6:00 - 9:00 ранку

Ліцензія Серія НРН: 2520 від 3 квітня 2006 року видана Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

Ferrari
ресторан

М. КИЇВ, ВУЛ. ГОРОДЕЦЬКОГО, 5
ТЕЛЕФОН: 279 54 62, 279 68 22
ЦІЛОДОВО

З Новим Роком та Різдвом Христовим!

Традиції наїзду

Цим словом у давнину називали не кримінальні розбірки, а спосіб з'ясування стосунків руської аристократії

Автор:
Андрій
Блануца

Як відомо, Богдан Хмельницький, шляхтич за походженням, постраждав від збройного наїзду сусіда – польського шляхтича Чаплинського – на свій маєток Суботів, що став приводом до розгортання масштабної боротьби українців за створення власної держави. У XVI–XVII ст. рейдерство було повсюдною практикою.

МЕТА НАЇЗДУ

Збройні наїзди шляхтичі здійснювали зазвичай заради наживи, а також із метою зведення рахунків зі своїми конкурентами чи ворогами. У більшості скарг на вчинені наїзди детально описувалися всі завдані збитки, але позивач міг і перебільшити заподіяну шкоду. Тому в судовому порядку до потерпілого направлявся возний (судовий урядник, який виконував різні допоміжні функції при городських чи земських шля-

хетських судах), котрий документально фіксував усі збитки. Так, із донесення возного від 5 вересня 1568 року про огляд наслідків наїзду слуг пана Івана Патрикія-Курозвонського на маєток Русивль князя Богуша Корецького дізнаємося, що «піддани його курозвонські міцно гвалтом покосили і спокійного держання від князя його милості пана мойого ті сіножаті відняли, також бачив есми у підданого князя його милості русивльського Івана нижче ліктя у правої руки рану рубану, а ліва рука перебіта». Наїзники покалічили селян, які стали їм на перешкоді.

Результатом наїзду могло бути не лише захоплення земель та угідь, а й заснування на них нового села чи маєтку. Саме такі наслідки мав наїзд, який вчинили шляхтичі Матвій Ярмолинський та Андрій Чолганський. У червні 1579 року вони захопили частину

земель у Жемелинському маєтку шляхтича Федора Сенюти-Ляховецького і заснували село Березинець.

Окрім нападів із метою пограбування або нищення сільськогосподарської продукції, вістря збройних наїздів нерідко спрямовувалося і на промисли (поташні буди, броварні, гутні, бортні дерева тощо). Тактика наїздів включала і напади на транспорт із продукцією промислів на шляхах, річкових сплавах, на переїзді через митні кордони тощо.

НОВІ ПІДДАНІ

Під час наїздів шляхтичі не лише привласнювали матеріальні цінності, а й нерідко захоплювали людей. Тому судові свідчення про вбивство під час наїздів підданих або взяття їх у полон досить часто фіксувалися в актових судових книгах. Розширюючи власні володіння і не маючи достатньо своїх людей, шляхтичі часто вдавалися до осадження на нових землях підданих свого сусіда. Приміром, у липні 1600 року урядник Вацлава Малинського Вербята з озброєним загоном бояр, слуг, циганів і селян переселив уночі з села Волиці до маєтку Малинського Івачкове дев'ять селянських родин. Часом викрадення селян призводило до справжніх міжособних воєн між шляхтичами-сусідами, коли у відповідь на напад шляхтич відповідав тим самим.

Найпростішим способом привласнення маєтку чи села було викрадення під час збройного наїзду документів, що засвідчували право на володіння ним (привілей, дарчі, купчі, заставні угоди тощо) або знищення чи порушення межових знаків. Не маючи документальних юридичних доказів, потерпілому було дуже складно довести своє право на володіння маєтками, відібраними в нього іншим шляхтичем. А якщо супротивник мав вищий соціальний статус, впливового патрона, тісно контактував із повітовою адміністрацією або вирізнявся

ініціативністю та фінансовими можливостями, то шанси скривдженого шляхтича на повернення своєї власності були дуже примарними.

ЗЛОЧИН І КАРА

Утім, наїзди й пограбування все ж не були безкарними. Кривдника можна було притягти до відповідальності в судовому порядку. Зокрема, у Литовському статуті 1566 року одинадцятий розділ («Про гвалти й головишни шляхетські») присвячено проблемі шляхетських наїздів та розбоїв. Так, покарання за збройний наїзд (якщо не було вбито шляхтича) визначалося штрафом у розмірі 12 рублів грошів, що був символічним. Для порівняння: вартість мисливських птахів коливалася від 3 до 12 рублів грошів. Тобто компенсація за наїзд прирівнювалася до вартості одного – трьох мисливських птахів.

Для розгляду кримінальних справ, зокрема пов'язаних із наїздом, було створено замковий (з 1566 року – городський) суд. Відповідно до характеру заподіяної шкоди під час наїзду законодавством були передбачені різні види покарання: страта, виплата потерпілому грошової компенсації, штраф. Однак у джерелах поки що не знайдено жодного випадку покарання смертною карою знатного чи впливового у певному регіоні шляхтича. Понад те, відомі часті випадки не лише несплати грошового штрафу, а й маніпулювання нормами права. Яскравим прикладом слугує справа між князем Іваном Васильовичем Козекою з князем Ллею Долзьким про розорення останнім маєтку Рожчаловичі (12 серпня 1530 року): «Багато шкод в ньому поробив, двір спалив, людей розігнав». Князя Долзького двічі викликали до суду письмовими повідомлення та через господарського дворянина Василя Линецького, однак той відмовлявся приїхати і сплатити 1000 кп грошів потерпілому. Врешті Іллі присудили штраф у розмірі 400 кп грошів одноразовою виплатою, однак той подав зустрічний позов.

У разі ж доведення вини наїзника суд визначав суму грошового штрафу, що мала відшкодувати потерпілому збитки. Приміром, Василь Борзобогатий-Красенський, син лугського й ост-

розького єпископа, разом зі спільниками вчинив наїзд на володіння лугського, брацлавського та вінницького старости князя Богуса Корецького, пограбувавши його підданих. Суд виніс вердикт 1571 року, яким зобов'язав Борзобогатого-Красенського, батька наїзника, сплатити потерпілому грошовий штраф у розмірі 3309 кп грошів литовських. Однак це не означає, що такі великі штрафи сплачували. Дуже часто правда була на боці сильнішого. Можливим способом вирішення конфлікту могло стати й укладання так званої полюбовної згоди.

СУСІДСЬКА ВІЙНА

Конфлікти між шляхетським родинами могли тривати роками, втягуючи в колотнечу всіх їхніх слуг та підданих. Характерно, що піддані й урядники здебільшого були ініціаторами сутичок, які переростали у справжні локальні війни. Такий конфлікт спалахнув між уже згадуваними князем Корецьким та Альбрехтом Лаським. Лише 1565 року слуги Ласького вчинили сім збройних наїздів на володіння Корецького. Не краща ситуація склалася у стосунках братів князів Кирика та Мисі Ружицьких із князем Станіславом Радзивіллою. У 1587-му вони здійснили чотири «гвалтовні наскоки» на службників Радзивілла братів Комарових, вбивши при цьому багато підданих та Олександра, одного з братів.

Із реєстрів пограбованого майна можна дізнатися, якими були статки представників різних соціальних верств, зокрема шляхти. Як впливає з документа, слуги брацлавського і вінницького старости Юри Струся під час наїзду пограбували у писаря Кропивницького близько 200 кп грошів, коштовностей на суму 300 кп грошів, багато худоби, збіжжя, а також речей домашнього вжитку. Напад був ретельно спланований, а наїзник добре поінформований: у будинку писаря зберігалися збройно зібрані поборові кошти з населення Брацлавського воєводства за 1581 рік на суму 3 тис. золотих польських.

Розв'язання конфлікту шляхом збройного нападу практикувалося не лише між шляхтичами-сусідами, а й між шляхтичами-родичами. Показовими в цьому

ЯК ЗАРАЗ — За інформацією Антирейдерського союзу підприємців України протягом 2009 р.

в Україні стаялося близько 4–4,5 тис. рейдерських атак. Йдеться не лише про корпоративні війни, але й про земельні, майнові суперечки, в тому числі з боку комунальних господарств. Якщо раніше жертвами рейдерства були великі об'єкти, то дедалі частіше ними стають квартири, навіть до 100 м².

випадку є взаємні наїзди між братами. Найчастіше такі напади здійснювалися внаслідок непорозуміння під час розподілу спадкових маєтків.

НЕДОТОРКАНИХ НЕМАЄ

Нерідко від наїздів потерпали церковні та монастирські господарства. Траплялося, що через такі наїзди священники були змушені шукати собі іншу парафію. Наприклад, 5 жовтня 1568 року кременецький земський суддя Андрій Куневський скаржився на шляхтича Семена Яловича, що той напав на церкву в селі Куневі та «гривеники срібні від образів побрав й євангеліє церковне з церкви взяв», унаслідок чого «під тамтешній служби божої не служив і з села геть пішов». Утім, і самі монастирі не гребували збагачуватися за допомогою наїздів на сусідні шляхетські володіння. Священники й ченці ставали ініціаторами нападів, а то й самі очолювали озброєну ватагу підданих або найманців, що часом не поступалися князівським загонам.

Поміж ініціаторів, а почасти й організаторів збройних наїздів були й жінки-шляхтянки. Потрібно було захищатися від посягань агресивних сусідів, а іноді й вдатися до збройних нападів. Приміром, 1596 року Маруша Дедеркало захопила спадкові маєтки в шляхтича Павла Боговигина селах Кути та Залужжя, а княжна Єва Збаразька того самого року прибрала до своїх рук маєток Ожогівці. Іноді шляхтянки, не дбаючи про жіночу солідарність, здійснювали збройні наїзди одна на одну, як, наприклад, 1596 року Катерина Росточька разом зі своїми синами вчинила наїзд на володіння Маруші Боговигинової та Федори Печихвостської, захопивши їхні спадкові частини маєтків у селах Ростокі, Горинка та Поріччя.

Численні скарги про наїзди свідчать про повсякденний характер цих злочинів – вирішення непорозум'я між представниками шляхетського стану збройним способом було звичним явищем. Наїзди на сусідні маєтки з прапорами, бубнами, сурмами і корогвами здебільшого мали характер символічної демонстрації конфлікту й відображали стан суспільної свідомості ранньомодерного соціуму. ■

Дослідниця забутого

Письменниця Оксана Забужко про новий роман, відсутність національної матриці, непередане знання і сучасну літературу, вагітну таємницями ХХ століття

Записала
Анастасія Левкова

Фото:
Макс Левін

Оксані Забужко водночас і складно й легко бути сучасним «пророком у своїй вітчизні». Письменників її масштабу в Україні можна перелічити на пальцях однієї руки, а монопольний простір без конкуренції – не найкраще тло для розвитку, особливо коли тебе повсякчас порівнюють із класиками. Однак Забужко не застигає у монументальній позиції великого метра і рухається далі, що підтверджує поява роману «Музей покинутих секретів». Авторка не дарма так довго працювала над цією книжкою, адже їй довелося заглиблюватися в історичні документи, записувати спогади людей, тобто дотримуватися принципу author's research, що, за її словами, є елементарною письменницькою «гігієною» для романіста. Нова книжка Забужко недвозначно демонструє: постмодерн із його забавами, грайливим ставленням до серйозних тем відходить, а залишається не зужита вчасно історія, з якою літературі належить дати раду.

ВІЧНЕ КАНТІВСЬКЕ ПИТАННЯ

Мій роман усе ж таки не «про УПА»... «Музей покинутих секретів» – це книжка про моральний вибір кожної людини, про мужність прийняти пам'ять як частину своєї індивідуальності, інкорпорувати своє минуле, хоч би яким воно було, в структуру власної ідентичності – проблема, що неunikненно стоїть як перед кожним українцем зособна, так і перед цілою країною назагал, не розв'язавши якої ніколи не збудеш свободи. Либонь, це і є головний «нерв» книжки. Хоча для мене особисто екзистенційно найважливішим у «Музеї...» було застосоване до нашої доби «вічне» кантівське питання, що ми можемо знати взагалі, – питання, яке хвилює мене ще від часу «Інопланетянки», де наприкінці Посланець каже: ми ніколи не знатимемо, якими насправді були ті, хто лишився в

історії.. Звідтоді минуло 20 років, живемо вже в постінформаційному суспільстві, й дедалі очевидніше, що не тільки про історію, а й про сьогодні, якого ми самі є живими свідками, можна сказати те саме: ми ніколи не знаємо, як щось «було насправді». Нам завжди дістаються тільки часткові «правди», скалки цілого, як у тих дитячих «секретах», що дали назву книжці, до того ж ще й «викривлені» оком спостерігача.

У романі є ще одна тема – тема влади, і щоразу зловжитої. В кожній ситуації за сюжетом виявляється, що вибір на користь влади обертається для героїв моральним, а потім і життєвим крахом – чи то в підпіллі 1947 року, чи то в Україні початку 2000-х. Але справжня влада – це не влада однієї людини над іншими, а влада людини над своїм життям, і ця

НА МІСЦЕ ПОТРЕБИ КОМУСЬ ЩОСЬ ДОВОДИТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ПРИХОДИТЬ НЕОБХІДНІСТЬ ВИСЛОВИТИ ТЕ, ЩО ПОТІМ БУДЕ НАЗВАНО ДУХОМ ЧАСУ

влада – у знанні. Прийняти це знання, безумовно, вимагає мужності. Але тут є ще один момент – те, що я хотіла показати цим романом: минуле все одно ніколи «не вимикається», воно й далі впливає на наше життя незалежно від того, знаємо ми про нього чи ні. І якщо не знаємо, не перебуваємо з ним у діалозі, тоді воно обертається на страшну, сліпу стихійну силу з величезним руйнівним потенціалом. Я взагалі переконана, що десь біля витоків всіх драм людства за останню тисячу з гаком років лежить спалена Олександрійська бібліотека, коли було фізично знищено майже всю писемну пам'ять про давні віки, і звідтоді ми змушені «прожити» їх знову й знову, самі того не відаючи...

У кожній книжці стільки версій, скільки читачів. Мені ж особисто «Музей...» подарував доторк до живої пам'яті, знайомство зблизка з представни-

ками просто неймовірного покоління – людей, які, ні в чому не поступившись ідеалами своєї юності, доживають віку в бідності й невідомості, але перед якими відразу хочеться рівенько «тримати спинку» і стежити за кожним своїм словом, обмираючи од самого усвідомлення, що вони з тобою розмовляють. Це було останнє покоління пасіонаріїв – пасіонаріїв у чистому вигляді. Такої пасіонарності, коли тобі 83-річна пані, дівчинка з інтелектуальної родини, чия юність пройшла в підпіллі, каже: «Я знаю, для чого жила», більше не зустрінеш. Колосальна втрата для українського суспільства, що ці люди не завжди встигали передати свій досвід навіть своїм близьким, переважно він лишається таким самим катакомбним і нерозтиражованим. Якби ці люди приходили в школи на 9 Травня, яке насправду мало б бути 8 Травня і Днем пам'яті, як в усіх цивілізованих країнах, якби ці люди розмовляли зі школярами, то нове покоління українців отримало б зовсім інше уявлення про свою ідентичність.

ІСТОРИЧНІ НАРАТИВИ, ПОЗИЧЕНІ У СУСІДІВ

Ми досі не маємо зв'язного історичного нарративу. Тому й похідних від нього не маємо – цілісної історії української літератури, думки, кіно, театру, бо немає єдиної загальної матриці, яка охоплювала б усе українське суспільство в його розвитку за модерний період. Самими шкільними підручниками тут не обійдешся, йдеться про загальний «автопортрет нації в часі», що його інформпростір кожної країни постійно утримує, як дзеркало, перед кожним громадянином. А ми свої наративи досі позичаємо в сусідів – як не в росіян, то в поляків. «Від себе» про себе говорити, ні на кого не озираючись, так і не наважувось. А без такої «єдиної матриці», власної цілісної системи історичних смислів губиться в хаосі подій і індивід – невідомо, куди його «вмонтовувати». Тому в нас відсутній жанр біографії – найпопулярніший у кожній розвиненій національній літературі: «не видно», в якому історичному сценарії людина була учасником. Тому ми не маємо ■

свого кіно, а в театрах грають, за поодинокими винятками, заявлений репертуар: і кіно, і театр – мистецтва синтетичні, а на підставі чого ж має відбуватися отой синтез, коли загальнокультурна «матриця» відсутня і за деревами лісу не видно?... Все роздроблено, розсипано на герметичні «ніші». Та що там режисери – фахові історики України української літератури не знають! На шкільній програмі все знайомство з нею й закінчується.

Для порівняння наведу приклад, як працює національний наратив там, де він є. «Музей покинутих секретів» містить згадку про повстанця-бельгійця на псевдо Західний, який працював франкомовним диктором на підпільній радіостанції. Справжнє його ім'я – Альберт Газенбрукс. Опієї однієї моєї згадки в одній брюссельській публікації вистачило, щоб там знайшлися молоді дослідники, які зацікавилися долею свого земляка, що брав участь в абсолютно доти не відомому їм Русі Опору «на сході» (в самій Бельгії у Другій світовій свого антинацистського опору не було!), і за рік розкопали все, що пов'язано з його долею. Мені надіслали копію його листа 1967 року, видрукуваного на машинці французькою мовою, де він пише, що служба в УПА – це були трудні, але найкращі роки його життя, і в кінці, після підпису «Альберт Газенбрукс», приписано чорнилом українською «Західний» і – теж українською – «Слава Україні!». Аж мороз по шкірі йде... Так ось, якби ми були притомною країною, свідомою своєї історії, то про Альберта Газенбрукса мав би бути знятий бельгійсько-український документальний фільм – і для Бельгії був би гонор, мати свого бійця Резистансу, я вже не кажу про міжнародний імідж України. А ми навіть визнати УПА армією Резистансу досі не спромоглися. У результаті «маємо те, що маємо». Тобто нічого не маємо. За всі роки незалежності хіба тільки й спромоглися зняти один-єдиний «Собор на крові» – справді гарний фільм, що мав би викликати широке громадське обговорення, дискусії, круглі столи, дебати, однак...

БІОГРАФІЧНА НОТА

Оксана Забужко

1960 р. – народилася у Луцьку в родині філологів.

1968 р. – переїхала з батьками до Києва.

1972 р. – почала друкуватися в літературній періодиці.

1982 р. – закінчила філософський факультет Київського університету імені Тараса Шевченка.

1987 р. – захистила дисертацію «Естетична природа лірики як роду мистецтва» на звання кандидата філософських наук.

У 1986–1988 рр. викладала естетику та історію культури в Київській консерваторії імені Чайковського.

З 1988 р. – співробітниця Інституту філософії Академії наук України.

1992 – 1994 рр. – перебувала в університетах США (Пенсильванському, Гарвардському, Пітсбурзькому) як «запрошений письменник» та Фулбрайтівський стипендіат.

З 1996 р., коли було видано «Польові дослідження з українського сексу» в Україні та A Kingdom of Fallen Statues у Канаді, провадить кар'єру професійного літератора. Багато подорожує. Має низку громадських навантажень: віцепрезидент Українського ПЕН-центру, член Наглядової ради Міжнародного фонду «Відродження», член багатьох редколегій, журі, конкурсних комітетів в Україні та за кордоном

Проблема з добуванням інформації по добі УПА досі актуальна навіть для істориків. По-перше, немало колишніх повстанців просто не довіряють українській владі. Проживши понад півстоліття в режимі суворої конспірації, вони так у ньому й доживають віку – з осторогою і до держави, яка їх досі не визнала, і до всяких сторонніх розпитувачів. Я кілька разів чула знаменну фразу: «В нас демобілізації не було». І їх можна зрозуміти. Є, звісно, й інерція кількадесятилітнього страху, і з цим я теж зіткнулася, коли їздила взимку на Прикарпаття, щоб виставити собі в умі «декорації» для 6-го залу. Мені організували для повної достеменності відчуттів виправу в гори, до засипаних снігом колишніх кривок. На зворотному шляху, вже надвечір, потомлені, зайшли ми до хати під горою – в хаті бабуня. Виявилось, що вона прожила тут ціле життя, пам'ятає всю «партизанку», розповідає, відпоюючи нас гарячим чаєм, як «хлопцям» їсти носила, як «на облаву корови ревли», і всілякі такі несамовиті речі, про які ніде й ніколи не прочитаєш... Говорить діалектом. А я слухаю з роззявленим ротом і розумію, що ввік же цього не запам'ятаю і не відтворю! Виймаю диктофон, вмикаю, загоряється червоне вічко... Бабця дивиться на це червоне вічко – і замовкає, як відрубало. Ми їй на різні голоси: «Та прошу пані, та то нічого, та нема чого боятися, та це ж уже незалежна Україна, та за це ж уже нічого не буде...» І видно, що бабця бореться з собою, а в неї всередині бар'єр – не переступити: щойно була жива людина, говорила, сміялася, а перед диктофоном – як перед слідчим на допиті: не проб'єш! Хвилини зо дві так мучилась, а потім хитає головою: «Не... Не могу». Це проста селянка – так, можна повсміятися, але наш веселий настрій як вітром здуло: немов на мить відкрилося, ЩО за тим стоїть.

ЗАВУЗЬКІ ПІДЛІТКОВІ ШТАНЦІ ЛІТЕРАТУРИ

Період «я, я, я» в українській літературі перехідний. Він трохи затягнувся, але в нас усе відбувається не так швидко,

як хотілося б. Я тут теж трохи почувуюся відповідальною – як примусово пошита в «матері сучукрліту». До появи «Польових досліджень...» з української літератури видавалися тільки історичні романи, для більшості населення, особливо міського російськомовного, це все ще була «колоніальна екзотика». «Польові дослідження...» зламали цей стереотип. Звичайно, в цьому були свої ризики. І тоді багато хто з молодшого покоління літераторів зробив висновок: ага, ось, значить, який «рецепт успіху»: пишеш про свої сексуальні пригоди від першої особи, вивалюєш їх в усій наготі та неприкритості – й стаєш знаменитістю... І поспалися «клопи»! А в мене то був лише нетрадиційно застосований до серйозної теми прийом масової літератури, тоді це було потрібно. В умовах кричущої жанрової неповноти тодішньої української прози така перша «проривна» книжка мусила ніби

працювати «за всю літературу» відразу, за все, чого в ній не було (travelог, жіночий роман, соціально-філософська проза, щоденникова сповідь і т. ін.), – я свідомо намагалася в один роман втиснути все. Але молодь сприйняла тільки верхній шар, а навздогін же не поясниш, що секрет успіху книжки зовсім не в ньому. Добре, що пішли сліди, літературні фестивалі... Українській літературі потрібно було довести свою ринкоспроможність – і вона її довела, вперше, між іншим, за все ХХ століття. І якби тоді ж, 1996 року, не ринула в Україну дешева російська попса й наш книжковий ринок за кілька років не був майже цілковито колонізований Росією, то, може, цей перехідний період настільки й не затягнувся б.

Ми, на жаль, не є незалежною країною: якби постійно не «грузив» північносхідський фактор, то всі суспіль-

ні процеси відбувались би швидше. І молодшому поколінню літераторів, які не читають іншими мовами, вже немає з чим порівнювати – по суті, вони мають до диспозиції тільки прозу, писану на одне чи на півпокоління старшими, а поза цим – ну хіба щось прочитають у перекладі російською... Але поза такою інформаційною ізоляваністю є ще й чимало так званих дитячих хвороб молодоринкової літератури: епатаж, позерство, нарцисизм, такі суто ювенільні комплекси... А одночасно в нас відбуваються надзвичайно цікаві мовні процеси – їх теж мало хто відстежує, а тут же Клондайк для лінгвістів – як змінилася мова впродовж цих 18 років, відколи почала заповнювати ті суспільні сфери, котрі раніше були лакунами! Адже українській літературі після радянського періоду треба було ще й вчитися говорити з читачем живою мовою, зокрема й тією, якою гово-

БЕЗ ЄДИНОЇ МАТРИЦІ. «Потрібно створити загальний автопортрет нації в часі»

Я ПОЧУВАЮСЯ ТРОХИ ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ЯК ПРИМУСОВО ПОШИТА В МАТЕРІ СУЧУКРЛІТУ

рить вулиця. Писати прозу мовою, якою відбувається життя, в УРСР було неможливо, тут цензура працювала до останнього. Відтак у 1990-ті слід було відразу, махом опанувати купу соціолектів: і суржик, і живу розмовну, і ненормативну лексику, з якою, здається, вже дещо перестаралися...

Через 10–15 років в літературі все буде пречудово. І тенденції до подорослішання вже проступають. Я ось дивлюся: Шкляр написав історичний роман – нехай «гостросюжетний», з явним розрахунком на майбутню екранізацію, але факт лишається фактом: Шкляр працював в архівах! Тисну руку: нарешті український письменник, замість переписувати свій ЖЖ, а потім видавати його «романом», взявся вивчати матеріал із теми. А це ж елементарна санітарногігієнічна передумова для серйозної літератури, базове поняття праці романіста – author's research. І «Місто з химерами» Олеся Ільченка недарма стало подією: історичний детектив, пізнавальний, просвітницький, біографічний. І за «Весіллям з Європою» Антона Санченка – чи не першою, між іншим, в сучасній українській літературі сімейною сагою – видно дослідження, і за оповіданнями Юрія Камаєва – це вже пишуть люди, яким є що сказати. Все це, як на мене, дуже обнадійливі показники, які свідчать, що підлітковий період у новій українській літературі таки добігає кінця. На місце потреби комусь щось доводити (публіці, видавцям, «москалям» – байдуже!) приходить нарешті визріла потреба висловити те, що потім буде названо духом часу. Література

кричить, література вагітна, і всі постмодерні забавки лишилися в учорашньому дні, й Фукуяма зі своїм «кінцем історії» курить бамбук у коридорі: це був зовсім не «кінець історії», а лише кінець того, що про неї розповіли.. ■

ВІСІМ ПОВЧАЛЬНИХ МОНОЛОГІВ

Оксана Забушко написала роман про повстанців та сучасний Київ

Анотація нової книжки Оксани Забушко «Музей покинутих секретів» каже правду: роман недаремно порівнюють із творами Достоевського й Томаса Манна. Можемо ще додати Пруста з його потоком свідомості та розгалуженими каскадами сюжетних ліній, Джойса з тим самим потоком і зміною точок зору та інших. Так, нехай із запізненням у більш як три чверті сторіччя, але українська література нарешті має зрілий модерністський роман – наголошено велику (832 стор.) книгу, котра намагається охопити, відчутти, продумати життя, смерть, любов, інші константи світобудови в усіх їх сенсах. Це масштабна рефлексія, інтелектуальний виклик і стилістично розкішна територія для правдивих гурманів тексту.

ЯК ЙОГО ЧИТАТИ?

Але час промайнув. Зараз не початок минулого століття, тож читачів, здатних перетравити упродовж кількох вечорів чи безсонних ночей 800-сторінковий, навантажений масою міркувань роман, переважно вже немає. Це правда – визнаймо. Просто не стане часу. І гімназії тепер теж не такі, як тоді. Інші. Тому... вочевидь, не всі читатимуть роман повністю.

У «Грі в класики» Кортасара рекомендовано кілька способів прочитання його тексту: можна всі розділи по черзі, а можна – відповідно до спеціальних схем автора; або й загалом, як заманеться. Те саме цілком застосовно й до «Музею покинутих секретів».

Більшості читачів, а кожна культурна людина нашого простору таки мала б узяти цю книжку до рук, я б радив починати читання від третього розділу («Сни

Автор:
Ростислав Семків,
доцент
кафедри
літератури
та іноземних
мов НАУКМА

Адріяна») і далі перескочити зразу ж до розділу шостого («Останній сон Адріяна»). Такий читач матиме повнокровний повстанський «екшн»: підшкірне відчуття напруги й небезпеки воєнного часу, завдання, сутички, кривки, вірність, зрада, а також любовний трикутник – навіть багатокутник. Усе цілісно, динамічно й гостро: 208 сторінок тексту.

Звісно, претензії до цієї частини роману все одно будуть, адже фактично немає батальних

тати другий, четвертий, п'ятий та сьомий розділи (близько 430 стор.), котрі обертаються довкола трьох об'ємно й сильно прописаних персонажів: активних «селфмейд» жінок тележурналістки Дарини Гоцинської та її подруги Владки Матусевич, а також коханця першої з них Адріяна Ватаманюка. Цей персонаж, зі свого боку, відсилає до «повстанського» сюжету, але йти в це відгалуження не обов'язково, тим більше, що певне, нехай навіть кургуазне, оречевлення жінок у «воєнній» частині (медсестру Рахило персонаж завойовує із суто гемінгвеєвською маскулінною прямою) може суттєво підписувати враження симпатикам гендерної коректності.

Друга стратегія читання буде особливо цікава спраглим аналізувати відчуття змінності сучасного нам Києва. І топоніміка, і побут, гучніші скандали, заявлені відкрито політичні гравці – цікава й барвиста панорама простору довкола нас, котру хочеться, немов калейдоскоп, пересипати знову й знову. Впізнаваність прототипу Владки Матусевич перетворює цю частину роману на ще одну, паралельну «повстанській», сагу – і до її пафосу в нас не стане претензій.

Врешті, невеликій жменьці нас, малесенькій шопті гуманітаріїв, котрі мають читання об'ємних текстів за професією, варто, звісно, простудіювати весь роман. Співпереживати, погоджуватися й сперечатися, кривитися через окремі банальності, радіти вдалим сюжетним ходам та багатому інтертекстуальному аранжуванню. Те ж, що дратує, – дратує лише мене; не виключено, що вас дратуватиме в тексті щось інше.

ГЕТЬ УЧИТЕЛЬКУ!

Найбільше, звісно, напружує сама Дарина Гоцинська. Це її монолози чуємо впродовж цілого тек-

Оксана Забушко.
«Музей покинутих секретів», 2009

сцен, дещо екзотичніше, ніж могло б те бути насправді, прописано любовне життя повстанців, а найгірше те, що за 50 сторінок до кінця повстанських епізодів уже знаєш, яким буде фінал.

Захопленим пані Оксаною та фемінізмом юнкам і юнкам, а також усім, хто на власному досвіді знає життя в Києві упродовж останніх 20-30 років, я б радив чи-

сту (і так само прочуємо в інтонаціях сучасного нам Адріяна). Дидактика її погляду спрямована на все довкола, проте вражає навіть не гострота критики, а масштаби узагальнень, котрі дозволяють собі робити ця успішна тітка. Тотальна більшість журналістів навколо неї продажна, буквально всі депутати тільки й чекають, як зрадити опозицію, а бізнесмени-скоробагатки таки вже зовсім позбавлені смаку й сентименту до національного, українського.

Серйозно дістається молоді, пустоголовому поколінню, котре внаслідок своєї інтелектуальної обмеженості всуціль не фільтрує рекламного матеріалу з телевізорів, тупо висить в інтернеті й тільки чекає, як швидше продається вже згаданим скоробагаткам, підставивши їм для послуг свої молоді тіла. Пластикова самотність та емоційна бідність прирікає всю цю генерацію на вельми непривабливе майбутнє: «Уявляю, – пророкує досвідчена зверхниця Гошинська, – яку криву суїцидів це інтернет-покоління видасть соціологам років через десять» (стор. 256). От, не вірити наша шановна завучка в силу віртуальної та розвіртуаленої дружби, в мережеві спільноти, в яких щогодини хтось ладен відгукнутися й підтримати. Утопія? Ми ще подивимось, чия утопія потужніша! Смайлик, смайлик, смайлик.

Елітаризм, відмежування «меншості, котра розуміє» від тупого «піплу, що хаває», є наскрізною позицією всіх магістральних текстів Оксани Забужко, найперше, «Польових досліджень...» та Notre Dame d'Ukraine. Жодних півтонів – світ поділено. Й через отаку бездарну більшість наша країна не має шансів, хіба уважно простудіює натхненні послання Гошинської та зробити висновки. Ставки високі: ця велика книга має застерегти і врятувати цілу націю – не менше.

Нам взагалі багато пояснюють у тексті – аж навіть подають визначення симулякра на стор. 601: таке собі охудожене просвітництво, емоційно наснажене й підкріплене традицією жіночого втаємничення. За останні 20 років у нас не було масштабнішого й могутнішого тексту; і більш дидактичного теж не було. Вражає, однак, відсутність розуміння, що патріархальний світ, котрий на правду відгонить гнилизною та

цвіллю, – це таки спільна унісексова проблема й що варто перекидати містки, а не поглиблювати прірви. Втім, мої приватні просторікування вже наштовхнулися на критику найбільш метких до

тапівці й кадебісти, котрі стріляють, вочевидь, не думаючи. Гм, не диво, що ми програли.

Гендерними розстановками, цими постійними фалосами та сексуальними зв'язаннями обох статей, а ще постійним аж до нав'язливості фізіологізмом (із усіма закладеними в роман фрикціями, еякуляціями та менструаціями) книжка просто просить під скальпель психоаналізу. Але традиційне фрейдистське допущування перверзій, для котрого авторка свідомо постачає купу матеріалу, видається нам поверховим і не надто цікавим. Краще поміркуймо про інше: жінки роману мають більш чи менш вразливу, але сталу ідентичність, знають, хто вони. Зі слів Адріяна: її серед ночі розбуду – скаже, що журналістка. Чоловіки ж, особливо обидва Адріяни, навпаки, постійно плутаються у власних тожсамостях. Їхне головне запитання: ХТО Я? Схоже, авторка чомусь просто не дає їм пройти відповідну стадію, залишаючи при собі не далі як 5-річними дівчачками (з сонцем у кишені, звичайно). Їх включено до символічного порядку світу без пояснень, і є лише одна інстанція, котра здатна провадити такий контроль – це Супер-Его, правдива роль центральних жіночих персонажів цього тексту. Реванш, жорсткий реванш: уся книжка просякнута жаданням помсти за сподіяні кривди – гендерну, соціальну, національну. Кадебістам дісталось тепер сповна: авторка просто каструє їх на сторінках, метафорично й буквально.

ФУТУРОЛОГІЧНИЙ ПРОГНОЗ

Цікаво, якою буде подальша доля роману? Наприклад, виокремивши переобтяжену визвольним пафосом «повстанську сагу», вдалося б зняти непоганий фільм, цілком у стилі «Залізної сотні». А ще, прибравши з неї еротичні епізоди, цілком можна затвердити ті 200 сторінок для обов'язкового вивчення в національній школі. Досі ми мали лише «Солодку Дарусю» як сучасний аналог перецуденого Нечуя-Левицького. А ця книжка потужніша, вона може заступити у вітчизняному шкільництві монументальні тексти Панааса Мирного, хоч її прямолинійний ідеологізм, вочевидь, ближчий до улюбленої всіма учнями Fata Morgana. ■

ЗА ОСТАННІ 20 РОКІВ У НАС НЕ БУЛО МАСШТАБНІШОГО Й МОГУТНІШОГО ТЕКСТУ, І БІЛЬШ ДИДАКТИЧНОГО ТЕЖ НЕ БУЛО

БІБЛІОГРАФІЯ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Поезія

- Травневий іній (1985)
- Диригент останньої свічки (1990)
- Автостоп (1994)
- Kingdom of Fallen Statues (1996)
- Новий закон Аріхімеда. Вибрані вірші 1980–1998 (2000)
- Друга спроба: Вибране (2005)

Проза

- Інпланетянка (1992)
- Польові дослідження з українського сексу (1996)
- Казка про калінову сопілку (2000)
- Сестро, сестро (повісті й оповідання, 2003)
- Музей покинутих секретів (2009)

Філософсько-літературознавчі праці

- Дві культури (1990)
- Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період (1992)
- Шевченків міф України (1997)
- Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій (2007)

Публіцистика

- Хроніки від Фортінбраса (1999)
- Let me people go 15 текстів про українську революцію (2005)

читання інтелектуалок: «Тобі, чоловікові, всього цього не зрозуміти». Атож, куди нам, товстошкірим носорогам?! А от два Адріяни – центральні чоловічі постаті тексту – тестування, схоже, пройшли.

СЕНТИМЕНТАЛЬНІ ЧОЛОВІКИ

Можливо, найслабшими епізодами в романі є сцени інфантильного любовного сюсюкання сучасного нам Адріяна та його коханої Дарини. Такого серіалу ми ще не бачили – ідеальна жінка та її ідеальний чоловік. Краса їхніх взаємин так само вражає, як і переконує: він прекрасно її розуміє, піклується, поступається, зворушується й плаче – просто основ'яненківська Маруся. А Гошинська поруч, звісно ж, козир-дівка! І тим більш розчулює, як влад із усіма цими пестливими звертаннями (Киць, Зайчик, Лялюся), героїня намагається «грати дурочку», ой, навіть навмисно помиляється в сюжетах: адже ліжко до підлоги пригвинчують не в «Баскервільському псові», а в «Пістрявій стрічці». Ну, треба ж потішити чоловіка!

Паралельна пара в «повстанському» сюжеті демонструє не менш козирну Гелло й також Адріяна (Звіра, Кія), сторожкого до небезпек, інтуїтивного інтроверта, котрий постійно рефлектує, навіть під час виконання ризикованого завдання. Тоді, коли в півкулях не те що чоловіка – будь-якої людини вряд чи може залишитися щось, крім електричних розрядів адреналінового торнадо, Звір помічає красу піруетів снігу, музику дзеленчання трамваю, пригадує першу зустріч із коханою, розчулюється й плаче. Ласкавий та ніжний звір... А довкола нього – твариноподібні польські поліція, гес-

Віання у виявах

Автори:

Роксана Харчук,
Олена Синицька,
Тамара Злобіна,
Олександр Євтушенко,
Юлія Бента,
Олександра Киричук,
Наталія Петринська

Розмаїття культурних трендів минулого року в усій своїй строкатій красі, мінливості й оманливості

Теорія твердить: щоб вхопити напрям розвитку певного явища чи процесу, слід почати з пошуків спеціально навченого «трендсеттера». Так називають тих, хто, якщо пояснювати спрощено, схоплює або навіть визначає, якого кольору спідниці носитимуть наступного року і яка форма пляшки шампуню краще

продаватиметься. Однак практика доводить: в Україні моніторингом трендів майже ніхто не займається. Тому залишається відфільтрувати крізь призму новаторства загальні культурні процеси, покласти на інтуїцію й уважно стежити за тим, що відбувається на нашому «культурному фронті». А там, перифразуючи Ремарка, зміни

такі є – іноді приємні, а подекуди й не дуже. Й попри те що загальний «вердикт» невтішний – 2009 рік виявився для культурної галузі стагнаційним – і цей стан анабіозу розбавляє хіба що поодинокі мистецьке донкіхотство, певні вектори змін окреслені жирним маркером. Автори *Тижня* спробували їх виокремити й описати. ■

МУЗИКА

2009 рік вирізнявся двома провідними тенденціями, які корелюють зі світовими: позитивною і негативною. Почнемо, як в анекдоті, з поганої: фінансова криза зменшила не лише гонорари зірок, а й обсяг фестивалів та кількість релізів. Майже всі масштабні музичні імпрези минулого року пройшли більш ніж скромно і в скорочених варіантах. Не відіграв значної ролі й формат заходів: урізаними була як етнічна «Країна мрій», так і металевий «ПроРок». Більшість анонсованих релізів українських музикантів перенесено на наступний рік або просто відкладено. А тепер про приємне: дистанція між слухачами і виконавцями (а також їхньою музикою) стрімко скорочується завдяки інтернету. Це не лише данина моді, а й певний вихід, адже традиційні медіа не задовольняють потреби артистів у спілкуванні зі своєю аудиторією, тож альтернативою їм стають новітні соціальні мережі.

МУЗИКАНТИ & TWITTER

Новий сервіс для ведення мікроблогів впевнено здобуває шанувальників поміж українських виконавців. Сьогодні за допомогою «Твіттера» можна легко стежити за новинами з життя таких гуртів, як «Океан Ельзи» – @okeanelzy, «Бумбокс» – @boombox_family, «Мертвий Півень» – @deadroosterband, «ВВ» – @vorpi тощо. Надзвичайно популярними також стають і персональні блоги їхніх вокалістів та відомих музикантів: Святослава Вакарчука – @s_vakarchuk, Фоззі – @metamorefozzey, Росави – @chudosiya, сестер Тельнюк – @telnyuk_sisters. Крім того, саме за допомогою цих сервісів зірки залюбки (і без посередників) влаштовують квести для своїх прихильників. Наприклад, гурт «Океан Ельзи» спершу закликав додавати «у друзі» акаунт Слави Вакарчука, а коли кількість його читачів сягне цифри 2010, музиканти зобов'язалися відкрити лінк для завантаження синглу «Я так хочу...» на своєму сайті. А фронтвумен гурту «Крихітка» Каша Сальцова напередодні концерту сховала у центрі Києва три квитки й оголосила підказки для їхнього пошуку саме у «Твіттері».

ОРІЕНТАЦІЯ: ЗАХІД

Усе більше українських виконавців з андерграунду віддають перевагу англійській мові для написання текстів, що згодом значно полегшує їхнє просування на Заході. Поміж таких найвідоміші відкриття минулого року: Pur:Pur, Gorchitza Live Project, Gouache, Nimb і Mamanet. Не завжди англійська є свідомим комерційним вибором, як стверджують виконавці, але вже сьогодні (поряд із найуспішнішим англомовним гуртом Esthetic Education) вони цілком можуть змагатися за західного слухача. Підтвердженням серйозності таких намірів є, наприклад, контракт на видання альбому електронного дуету Gorchitza Live Project із лейблом EMI Music Poland, який охоплює всі країни Східної Європи.

НОВІ АЛЬБОМИ: ІНТЕРНЕТ-РЕЛІЗИ

Торік з'явилася абсолютно нова для України практика: музиканти почали викладати альбоми в інтернеті для вільного завантаження. Найбільшим поштовхом до такого кроку стала фінансова криза, і нові нечисленні релізи замість (або паралельно до) видання на фізичних носіях почали з'являтися на офіційних сайтах артистів. Незабаром після випуску нового CD «Воплі Відоплясова» виклали нову міні-платівку «Ладо» для вільного скачування. Крім появи диска «Рецепт» у музичних крамницях, гурт «Крихітка» опублікував свіжу добірку на спеціально створеному сайті gezertalbum.com. На офіційній сторінці гурту «Тартак» також з'явився новий альбом «Опір» для вільного завантаження, який лише планується до повноцінного «фізичного» релізу. Тенденція інтернетизації стосується й презентацій нових відеоробіт, адже традиційні ротації кліпів у телефірах сьогодні значно поступаються місцем перегляду роликів на сайтах гуртів.

СОЛЬНІ ПРОЕКТИ

До складу більшості відомих гуртів входять талановиті музиканти, які рано чи пізно створюють власні проекти. Торік ця тенденція набула особливих масштабів, і запам'ятовується 2009-й передусім як період активного розвитку проекту Святослава Вакарчука («Океан Ельзи») «Вночі». Продовжує записувати свої сольні проекти й очільник «ВВ» Олег Скрипка. Нещодавно він презентував максі-сингл «Серце у мене вразливе...» у стилі ретро. Музикант Дмитро Шуров (Esthetic Education) восени теж почав активно розвивати власний проект під псевдо «Ріанобой», а вже наприкінці року до творчої когорти фронтменів-сольників приєднався тартаківець Сашко Положинський із проектом «СП» і першим синглом «Виберіть мене». У межах другого Moloko Music Fest своїми сайд-проектами відзначилися Ольга Пулатова з гурту Flëur і Юрій Хусточка (Esthetic Education).

ЕТНОЗАБАРВЛЕННЯ В СИЛІ

Найбільше на формування звучання, змісту та естетики української сцени і далі впливає чинник популярності етно року й етноджазу. Рівень інтеграції музикантів саме до цієї площини зростає не надто швидко, але стабільно. Значну роль у цих процесах відіграють численні в хорошому сенсі пропагандистські артвські імпрези того самого Олега Скрипки та його «Ле Гранд оркестри», неабияка медіа-активність лідерів «Божичів» Іллі Фетисова та Сусанни Карпенко, незвичні ноухау лідерів гурту «Полікарп» Валерія Гладунця і скрипала-віртуоза Сергія Охрімчука та небачена раніше міжнародна заангажованість «Гайдамаків». Восени 2009-го на фестивалі в Торонто компанія Олександра Ярмоли зібрала 400 тис. осіб, до того ж не лише українців, перед тим вони успішно презентували нашу країну на найбільшій європейській імпрезі – рок-фестивалі «Сігет» у Будапешті. А виданий влітку спільний із польськими рок-класиками «VOO-VOO» альбом сьогодні є рекордсменом продажу в Польщі.

ПОЛЕ ЕКСПЕРИМЕНТІВ

Всупереч негараздам, що посилюються фактично відсутністю в країні власне українського шоу-бізнесу як розвиненої структури, чимало команд регулярно вносять нові дискурси в естетику звуку, зокрема «Атмосфера», що поєднує рідну автентичність з індуїстською філософією звуку, або «Воанергес», які далі вивчають музику княжої доби, що ніби оживає в їхніх опусах. Фокусуючи увагу на новинках 2009-го, не можна не радіти появі у нас справді міжнародного ворлд-м'юзик-проекту Shopping Hour, який створили Тетяна Шамшетдінова з гурту «Аби Мс» і сербський музикант Светіслав Грбіч. Цей перелік, безумовно, можна продовжувати, але важливіше відчувати, що в 2009-му суттєво змінилися пріоритети наших музикантів на користь розуміння оригінальності та ексклюзиву власної творчості, а гонитву за примарними найвищими сходінками хіт-парадів та медіа-рейтингами слід залишити на сумлінні «поющих трусов».

ЛІТЕРАТУРА

Попри всі запевнення, що все в нас розвивається у потрібному руслі, 2009 рік в українському письменстві виявився стагнаційним. Передусім ідеться навіть не про традиційно малі наклади, незначну кількість книжкових новинок, брак нових імен (цього року не було жодного гучного дебюту) і навіть не про очевидне домінування малих форм над великими й поезії над прозою, а про хронічну нестачу нових ідей, свіжого стилю і якісного письма. Загалом, якщо порівняти теперішню нашу літературу зі світовими трендами, як формального, так і змістовного характеру (мегаселер або «книги з продовженням» замість книги-блокбастера; відкриття нового регіоналізму; наповненість ринку як елітарним high fiction, так і non-fiction; відхід від традиційних форм), то ситуація виглядає приблизно так: якщо ті чи інші літературні ніші представлені, то вряди-годи одним чи кількома іменами.

ПОЕЗІЯ – АНТИКВАРНЕ МИСТЕЦТВО

Нова книжка Сергія Жадана «Ефіопія» не стала відкриттям. Увесь сенс експерименту полягав у тому, щоб допитливий (переважно молодий) читач зумів розпізнати в національному прапорі далекої Ефіопії близькі його душі растаманські барви. Невдалим виявився і багатообіцяльний книжковий старт Андрія Любки (книжка «Тероризм»). 2009 року вийшли нові збірки Віктора Неборака і Тараса Федюка, а також поета молодшої генерації Олега Коцарева. Проте справжньою подією у поезії-2009 стала книжка вже покойного Миколи Холодного «Повернення». Прикметно, що наприкінці 2000-х віджила характерна ознака ранніх 1990-х – знову з'явилися антології: «Українські літературні школи та групи 60–90-х років ХХ століття» і збірка молододі поезії «Ліпошта». Остання увійде в історію літератури як приклад містифікації через уже звичну українську неакуратність: поезії одного поета тут надрукували під іменем іншого і навпаки.

МОВЧАННЯ ПРОЗАІКІВ

Для української прозової альтернативи 2009 рік невдалий. З-поміж її учасників не мовчав лише Артем Чех, видавши книжку «Дос 1». Критики так і не дійшли згоди, до якого жанру її зарахувати: кіберпанку чи кібертрешу, проте погодилися, що в ній чимало фрагментів, які читаються довго й нецікаво. Минулий рік особливий для Тані Малярчук. Її книжка «Звірослов» засвідчила, що письменниця не втратила здатності вигадувати історії на підставі зовсім незначних фактів і що інші люди цікавлять її більше, ніж власне «я». Цього ж року з'явилося зібрання творів письменниці під назвою «Божественна комедія». Якщо видавництво «Фоліо» й далі практикуватиме назви-римейки, то, здається, остаточно заплутає нещасних читачів, коли прагнучи купити, наприклад, «Камасутру» з картинками, вони отримують «Камасутру» без ілюстрацій авторства Юрка Покальчука.

МЕТРИ НА КАНИКУЛАХ

«Висока полиця» минулого року переважно складається з перевидань: Юрій Андрухович «Моя остання територія», Кость Москалець «Досвід коронації», Юрко Іздрик «Острів КРК. Воццек. Подвійний Леон». Щоправда, наприкінці 2009-го з'явилася довгоочікувана сімейна хроніка Оксани Забужко «Музей покинутих секретів», проте через обмежений наклад ця книжка не потрапила до рук пересічного читача, тому більше належить 2010-му, а не року, що минув. Чи не найпомітнішим літературним явищем 2009-го стала збірка оповідань Юрія Іздрика із заклично-констатуючою англomовною назвою Таке (в перекладі – візьми), за яку автор й отримав від вдячних британців нагороду BBC. Торік так і не побачив світ щоденник Ліни Костенко, анонсований видавництвом Івана Малковича.

ПОПИТ НА МАСОВКУ

Вітчизняні письменники і далі намагаються забезпечити україномовного читача цікавою розважальною книжкою. Поряд із «детективом для блондінок» Олеся Ільченка «Чорне озеро кохання» вийшли збірки опублікованих раніше у журналі «Наталі» оповідань Ірен Роздобудько «Гра в пацьорки», які критика порівняла з «Грою в бісер» Германа Гессе, й неоднозначно сприйнята літературознавцями книжка із соціальним тлом «Рай. Центр» Люко Дашвар. У 2009-му з'явилися містичний київський роман Володимира Даниленка «Кохання в стилі бароко», белетризована біографія будівничого Городецького «Місто з химерами» з-під пера Олеся Ільченка і нарешті чи не найголосніший серед цьогорічного масиву масової літератури історичний роман-бойовик Василя Шкляра «Чорний Ворон», який автор опублікував у двох видавництвах (інша назва – «Залишенець»).

ЖІНКИ ПОПЕРЕДУ

Минулого року, як і в попередні, жінки писали чи не активніше за чоловіків. Щоправда, жіноча проза 2009-го відзначається меншим радикалізмом. Саме про це свідчить останній роман Людмили Таран «Дзеркало єдиного рога», героїня якого, частково ототожнюючи себе з Ольгою Кобилянською, на відміну від неї, таки знаходить можливість поєднати родинне життя з творчістю. Самотність стає основною темою дебютної збірки оповідань Людмили Таранашинської «Парасоля на кожен дощ», а недитяча казочка «Ковчег для метеликів» Галини Тарасюк дивує своєю людяністю серед цивілізаційного колапсу. Євгенія Кононенко у книзі малої прози «Книгарня «Шок», як завжди, захоплює нас відвертістю, дотепністю і нищівною правдою, а Галина Пагутяк і далі пише готичну прозу.

КІНО

Головний тренд минулого року в українському кіно – відсутність трендів. Адже відшукати у кількох поодиноких стрічках вітчизняного виробництва нові віяння зможуть лише мазохісти або затяті оптимісти. У 2009-му не відбулося жодної гучної прем'єри, якщо не вважати такою соціальною драмою «Мелодія для шарманки» Кіри Муратової, яка пройшла у нас без особливого ажіотажу. Ще однією кіноподією щоправда столичного масштабу став фільм «Відторгнення» Владіміра Лерта, який презентували на київському кінофестивалі «Молодість». Наразі традиційним форматом українського кіно залишається короткий метр, а чи не єдиним способом виживання – копродукція з іншими країнами. Профінансовані Мінкультом фільми, на жаль, залишаються досить маргінальним явищем, не здатним потрапити на екрани кінотеатрів. Відтак пересічному глядачеві доводиться тішитися здебільшого голлівудською продукцією, що пропонує нові сюжети і нові технічні можливості.

НИЗЬКИЙ БЮДЖЕТ – ВИСОКІ ПРИБУТКИ

Прорив низькобюджетної стрічки «Паранормальна активність», що був знятий за \$15 тис., а в прокаті зібрав понад \$100 млн, змусив багатьох вкотре задуматися над тим, чи справді для виробництва успішного фільму потрібні великі кошти. Захоплені цим обнадійливим успіхом, західні кінооглядачі з ентузіазмом проголосили народження тренду – повернення до досвіду сімдесятих і виробництва дешевих фільмів. Як аргумент, здатний підтвердити наявність такої тенденції, наводиться також касовий успіх (понад \$200 млн) фільму «Дев'ятий округ», знятого за \$30 млн, і нашумілого «Бруно» з бюджетом \$42 млн, який зібрав утричі більше.

ІДЕЇ ТРАНСГУМАНІЗМУ

Після шести років відсутності на екранах Термінатор повернувся до глядачів принципово іншим – тепер це не просто досконалий андроїд, а істота, чий статус визначити значно складніше: робот, переконаний у тому, що він людина, чи людина з можливостями робота. Послання фільму полягає в тому, що металеві нутрощі жодним чином не позбавляють людських якостей, а, навпаки, створюють додаткові переваги. У термінології прибічників трансгуманізму (руху, що проповідує необхідність вдосконалення людини засобами науки та технологій) така «істота» належить до категорії «постлюдини». Протягом 2009 року «постлюди» дедалі частіше з'являлися на екранах як позитивні герої. Зокрема, у фільмах «Монстри проти чужих», «Трансформери», «Дев'ятий округ», «Люди Ікс: Початок. Росомеха» тощо.

КОСМОС – ЗАПАСНИЙ МАЙДАНЧИК

По-новому актуально звучала в кіно останнім часом тема космосу – в унісон повідомленням Euronews про успіхи програми дослідження Марсу та передачам каналу Discovery про розвиток космічних технологій. Від найкасовішого та найдорожчого фільму 2009 року «Аватар» та повернення до глядачів після семирічної перерви героїв культової космічно-колонізаційної саги «Зоряний шлях» до низки малобюджетних і незалежних фільмів на космічну тематику, таких як «Місяць 2112», «Пандорум» чи «Дев'ятий округ». На тлі все більш знервованих екологічних прогнозів щодо вичерпності земних ресурсів та можливості масштабних природних катаклізмів центральним мотивом більшості таких фільмів є трактування космосу передусім як засобу для подальшого виживання чи принаймні збагачення людства.

В ІНШОМУ ВИМІРІ

3D – не зовсім новий, але все ж найвиразніший виробничий тренд кіноіндустрії 2009-го. Мультифільми у тривимірному форматі заповнили кінотеатри ще на початку року, а успіх «Аватара» Джеймса Кameronа, безперечно, вивів на якісно новий рівень не тільки саму технологію, а й її популярність. Кількість 3D-кінотеатрів блискавично зростає по всьому світу, у виробничих студійних планах все більше фільмів, розрахованих на такі кінотеатри, але, що найцікавіше, Голлівуд заявляє про наміри перевипустити у цьому популярному форматі навіть старі фільми, що викликали як захват, так і обурення в чималій кількості кіноманів.

КАТАСТРОФА ЯК «НОВИЙ ШАНС»

Спровоковані давніми майя дискусіями щодо можливого кінця світу в 2012 році дали непоганий стартовий капітал для голлівудських фільмів-катастроф. Вочевидь, у зв'язку зі зжовим публічним інтересом до цієї теми різноманітні варіанти глобальних катастроф з'являлися в фільмах 2009-го з навіязливою повторюваністю. Окрім «2012» Роланда Емеріха, знищення планети Земля ми спостерігали також у фільмі «Знамення», дія стрічки «Пандорум» відбувається вже після кінця світу, постапокаліптичну дійсність зображено в спільному проєкті Тімура Бекмамбетова та Тіма Бартона «9», глобальна катастрофа є кульмінацією фільму «Хранителі», в певному сенсі катастрофічним можна вважати знищення всіх сурогатів у однойменному фільмі з Брюсом Віллісом. Проте минулорічні голлівудські фільми демонструють не так страх перед апокаліптичними подіями, як радше надію на такий розвиток подій, очікування катастрофи як нового шансу «почати все спочатку» за ініціативи обраних.

ТЕАТР

Основний тренд в українському театральному світі – виживають тільки великі. Для початку – лише жорстока столична статистика. Театр імені Франка торік видав на-гора сім свіжих вистав, стільки само й Театр на Подолі. Російська драма імені Лесі Українки та театр «Сузір'я» – шість. Ці театри – абсолютні рекордсмени за кількістю торішніх прем'єр і зразкові приклади виживання в умовах кризи. Натомість маємо «Вільну сцену» Дмитра Богомазова без нових рядків у репертуарній афіші, жодного поповнення в театрі «Актор», Театрі пластичної драми на Печерську, театрі «Золоті ворота», театральній компанії «Бенюк & Хостікоєв», завжди комерційно успішному театрі «Колесо» на Андріївському узвозі, Центрі театрального мистецтва імені Леся Курбаса. Загалом сильні страждають не менше за слабких, але великим і державним у кризу живеться все ж таки трохи легше.

З НОВИМ ТЕАТРОМ!

Найбільша несподіванка минулого театрального року – відкриття Центру мистецтв «Новий український театр». Засновник і художній керівник – режисер Віталій Кіно, актори – випускники його курсу в Київському театральному коледжі. Власне, тут два театри в одному. Перший – «Божа корівка», в репертуарі якого зараз три дитячі вистави («Івасик-Телесик», «Як Левенятко і Черепаха пісню співали», «Зимова казка») та святковий новорічний ранок. Другий – театр із цілком дорослими, серйозними перспективами, у якому з моменту відкриття (перша вистава відбулася 19 грудня 2009-го) йдуть «Безталання» за майже одноіменною п'єсою Карпенка-Карого, трагедійна компіляція «Шекспірада» та «Беззахисні створіння» за оповіданнями Чехова. Три «уроки трагедій» (так позначено жанр «Шекспіради») і три кити сучасного театрального репертуару: своя, західноєвропейська та російська класика.

ЗМАГАННЯ ПЕРЕМОЖЕНИХ

Маємо констатувати: минуле десятиліття не зробило український театр добре конвертованим, залученим до світового мистецького процесу. Ближчими стають зарубіжні фестивалі, багато що можна побачити не лише живо, а й на відео, цілком досяжними є сучасні драматичні тексти, викладені в інтернеті... Проте столичні театри воліють змагатися поміж собою, а не кидати виклик сильнішим за себе і таким чином самим ставати сильнішими. Внаслідок короткозорості керівників театрів, не здатних побачити щось далі за сцену сусіда, тексти і вистави ходять парами, дублюються, клонуються, наслідуються. «Сексуальні неврози наших батьків» Лукаса Берфуса один за одним ставлять «Дах» і Російська драма. «Одруження» Гоголя можна побачити на франківській сцені у версії корифеїв та в Молодіжному театрі відкритих поглядів, що грає у Театральному центрі Києво-Могилянської академії. «Безталанна» Карпенка-Карого – у Театрі юного глядача, «Безталання» – у Новому українському театрі. «Вісім кроків танго» у Новому драматичному театрі на Печерську і «Танго життя» у Київській опереті народжувалися як імпровізації, перша – напролюд вдала, друга – мабуть, найгірша вистава цього театру, що не завадило йому отримати наприкінці минулого року національний статус.

БІЗНЕС-П'ЄСА

Король Фрідріх II склав оперні арії, лишив по собі кілька симфоній та інструментальних концертів. Гітлер малював і навіть колись давно подарував нашому Миколі Глуценкові альбом власних акварелей. Кілька французьких Людовиків залюбки брали участь у балетних виставах. Що для звичайних людей – професія, для політиків – слабкість. Допоки наш нинішній президент збирає місцевий антикваріат, українські бізнесмени та політики взялися за перо і вирішили спробувати себе в драматургії. Розпочалося це не вчора, але тенденцією стало саме торік, коли вслід за одеським бізнесменом Олександром Марданем на велику драматичну сцену вийшов киянин Олександр Прогнімак. У середині року він відкрив на Подолі великий трансмистецький комплекс Alex Art House. Наприкінці жовтня тут запрацювала нова театральна сцена, на якій вперше зіграли «Хто вбив молодого В.?» за культовою східнонімецькою п'єсою Ульріха Пленцдорфа, а днями Театр на Подолі поставив трагіфарс Прогнімака «Ігри олігархів». П'єси як такої там немає, а вистава вийшла дуже сильна – диво, яке під силу лише дуже хорошому театру.

АКТОРИ БІЛЯ КЕРМА

Столичні лицедії добре завчили: поганий той актор, який не хоче бути режисером. І мудрим режисерам це подобається! Так відбулося відкриття Києвом блискучого британського драматурга Мартіна МакДонаха: актори Центру сучасного мистецтва «Дах» власними силами поставили «Людину-подушку», а керівник театру Влад Троїцький лише додав до неї кілька незайвих штрихів. Вийшло сильно, з ухилом до буквального натуралізму і про сенс мистецтва. Те саме в Театрі драми і комедії на Лівому березі. Актори Олександр Кобзар і Андрій Самінін зробили інсценізацію першої частини роману Войновича про солдата Чонкіна, поставили його як калейдоскоп із невеличких сценон дивовижної дотепності, а Едуард Митницький лише дещо впорядкував талановитий капусник і запропонував акторам шукати матеріал для наступної вистави. Від «Вільної сцени» Дмитра Богомазова також можна було очікувати сплеску акторської фантазії, якби не листопадовий карантин. Четверо акторів театру планували випустити чотири самостійні моновистави за класичними текстами Олександра Гріна та Антуана де Сент-Екзюпері.

МИСТЕЦТВО

Український арт прагне глобалізації і визнання. Актуальним трендом зараз є критика – навіть у комерційних виставках мають бути кілька слів про соціальні теми та політичну ангажованість. Українські галереї таким особливо не «заморочуються», тому молоді художники, які, хочеться вірити, вдаються до критичного мистецтва цілком щиро (ситуація спонукає), вписуються у світовий контекст набагато краще. Їх кураторські потуги (наприклад, «Нова історія» у Харківському музеї, організована групою SOSka) компенсують відсутність інституційної бази, а ретро-спективні проекти про мистецтво 1980–1990-х («Нова хвиля» у київському Нацмузеї) формують підґрунтя для історизації та остаточного прийняття сучасного мистецтва як нормальної та властивої українській культурі (а не нав'язаної якимись контемпорарістами) практики.

ГЛАМУРНИЙ ПАЦ

Віктор Пінчук, наче криголам, торує нетоптану стежину комерційного арту, пафосу і статусу. Справа не лише в гучних подіях – особистий приклад мецената, що не дуже розбирається у мистецтві, але свято вірить у його іміджеві бонуси, впливає на українських багатіїв, які потроху видозмінюють свої колекційні інтереси. Заребуваним стають роботи видовищні, естетичні й не без змісту, але «попроще», як-от у Хьорста: заформалінене теля із золотими ратицями називається як?... Правильно, «Фальшивий ідол», а як же інакше? Ілля Чічкан оперативно реагує на тренд і виставляє у приватній галереї опудала курей, які наче висиджують «яйця» воскових ламп. Плюси такої активності – залучення українського мистецтва і виставкових площ у глобальний арт-світ, зацікавленість публіки і непоганий продаж вітчизняних митців на престижних аукціонах. Мінус – у «ПінчукАртЦентрі» все що завгодно стає світською розвагою, навіть протест і принцип кураторства. Однак незадоволення, викликане результатами премії для молодих художників, демонструє існування критичної дистанції між центром і зацікавленою спільнотою.

ЛІВА РИТОРИКА

Альтернативу формують некомерційні організації («Фундація ЦСМ», Польський інститут, фонд «Ейдос», Центр візуальної культури НаУКМА тощо) та молоді художники. Найпомітніші проекти – «Погляди» і «Революційні моменти». Перший організувала група «Худрада», до складу якої входять митці, перекладачі, активісти, дослідники. Виставка демонструвала політично ангажоване мистецтво, що звертається до соціально значущих проблем, нехтуючи (не завжди виправдано) самодостатнім естетизмом художнього твору. «Революційні моменти», ініційовані Єжи Онухом, окреслили ще ширше коло питань, залучивши до розмови представників різних галузей (художньої, письменницької, наукової та політичної), які обговорювали проблеми низового активізму та системних змін, перспективи лівого руху, пристойності інтелігенції репресивним і консервативним тенденціям, громадянську складову поезії та політичні художні жести. Для місцевого мистецтва, традиційно орієнтованого на об'єкт-фетиш, зсув у бік слова та діла є більш ніж знаковим, а ліва риторика на тлі світової кризи й дедалі більшого соціального напруження цілком доречною.

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ

Як у політиці, так і в мистецтві спільнота без чітких принципів та правил намагається догодити всім і використати всі можливості. Навіть у межах одного напрямку сидять проекти-дослідження та епатажні «штуки», хтось знає англійську й їздить по європейських резиденціях, а хтось кар'єрний вектор спрямовує на Москву. Митці можуть бути критичними та безкомпромісними як група, але загравати з ринком в індивідуальній творчості. До цього слід додати цілий пласт національного академізму та модерністичних пошуків, уособлений Спілкою художників і академіями, традицію називати сучасним мистецтвом усе підряд, любов українців до кітчу та відсутність компетентного інституту арт-критики (що міг би розставляти акценти та визначати орієнтири). Тому й не дивно, що за \$100 тис. продають і актуальний живопис Олександра Ройтбурда, і блаженних янголів Євгенії Гапчинської.

ГОГОЛЬ ШО?

Більшість фестивалів «на природі» включали ленд-арт і художні майстер-класи, а stolичні прагнули вразити різноплановістю – ГогольFest демонстрував актуальні проекти на тлі концертів і театральних вистав, I LOVE KIEV поміж квітів, боді-арту і фотографій Леоніда Черновецького. Недокреатив пострадянських «затейників» годиться хіба що для неосвічених і невимогливих мас – реклама Тижня актуального мистецтва у Львові так прямо і радить публіці «вживати мистецтво без консервантів», інакше кажучи, розважатися переглядом «приколів», для критичного сприйняття яких бракує знань і досвіду. Контемпорарі-артом за такого підходу може стати все що завгодно, а справжнє мистецтво легко перетворюється на предмет продажу – організатори конкурсу «Приймаченко і Я» запропонували використати мотиви художниці під час створення ширвжитку на кшталт куклів і футболок, начебто популяризувати народну героїню, а насправді ставлячи її філософські образи в один ряд із Бетменом і матрешками.

СУСПІЛЬСТВО АГОВ!

Поки що схоже на те, що мистецтво потрібне лише митцям. Принаймні натовпи поціновувачів не вийшли під Верховну Раду протестувати проти скандальної Нацкомісії з моралі (імітацію статевого акту Олександра Володарського під стінами ВР складно назвати притомним мистецьким спротивом). Художники реагують на утиски здебільшого виставками («УПорно» в «Ательє Карась») і організують обговорення, отримуючи у відповідь спалені галереї (підпал «Я Галереї» Павла Гудімова нібито через дискусію, присвячену квір-антології «120 днів Содому»). Суспільство, волисане звичкою міряти все ринковими категоріями, схвально мовчить і не поспішає ані створювати альтернативні некомерційні інституції, ані боротися за свободу слова. Але якщо вважати мистецтво товаром, то де гарантія, що спритні ділки не змусять вічно споживати дешевий непотріб?

Криза у розквіті сил

Бенефіс актора Володимира Нечепоренка за п'єсою англійського класика Джона Бойнтона Прістлі

Якось у понеділок банківський службовець Джордж Кетл, як завжди, вийшов із дому, прямуючи на роботу, але вже за годину повернувся. Пішов до спальні, зняв офіційний костюм, натягнув на себе бавовняні штани та светр, сів у вітальні й налив собі випити. З цього моменту Кетл став вільною людиною, бо так він сам для себе вирішив.

Комедію «Скандальна пригода містера Кетла і місіс Мун» знаменитий актор Національного драматичного театру імені Франка Володимир Нечепоренко особисто обрав для свого бенефісу. Все-таки «шіссят!», як сказав після першого показу вистави «начальник» Нечепоренка Богдан Ступка, вітаючи його з ювілеєм. На допомогу йому театр «виписав» режисера Юрія Одинючого (його остання робота у франківців – осучаснене «Весілля Фігаро» за комедією Бомарше), головного художника Андрія Александровича-Дочевського та відповідального за музику Ігоря Мамушева. А ще

«Скандальна пригода містера Кетла і місіс Мун». Національний академічний драматичний театр імені І.Франка

ансамбль акторів і актрис, які кожен у міру власних можливостей захоплювали (Василь Баша), веселили (Олексій Зубков, Володимир Ніколаєнко), провокували (Ірина Мельник), надмірно тиснули на сльозу (Поліна Лазова), пародіювали політиків (Арсен Тимошенко – ім'я та прізвище тут чистий збіг) і старанно виголошували потрібні репліки (Зінаїда Цесаренко, Олег Шаварський). Володимир Нечепоренко, харизматичний мужній герой-коханець, вирішив, що на власний ювілей має право ризикнути і зіграти того, ким він ніколи не був і навряд вже буде, – мешканця маленького провінційного містечка, у якому господарюють шахраї та пройдисвіти, чоловіка

Анонси

15 січня, 19.00

«Щедрий вечір із добрим джазом»

Львівська філармонія (Львів, вул. Чайковського, 7)

На завершення зимових святкувань українські джазові виконавці пропонують авторські обробки колядок та щедрівок. У концерті візьмуть участь гурт ShockolaD (на фото), що невтомно експериментує з поєднаннями джазу, етно та електроніки, а також учасники різних джаз-бендів: Надія Жук (солістка гурту Ad libitum), Андрій Бадюк (гітарист, засновник Blues Market), Лариса Руденко (солістка Tender Blues) та Соломія Чубай (куратор мистецьких проєктів, вокалістка «Без Цукру» й «Далі»).

16 січня, 11.00

«Зимова книжка»

Книгарня «Є» (Київ, вул. Лисенка, 3)

Презентація третьої збірки із серії «Християнська читанка», присвяченої цього разу зимовому циклу свят. Читачі зможуть поспілкуватися з українськими письменниками різних поколінь, які долучилися до створення «Зимової книжки». Це й дебютанти, й уже відомі дитячі автори Оксана Кротюк, Олеся Мамчич та Галина Манів. За допомогою оповідань, казок, віршів і переказів зі Святого Письма літератори спробували пояснити малечі сутність зимових християнських свят і поділитися власним розумінням і досвідом.

16 січня, 19.00

Вечорниці

Арт-студія Сонця (Дніпропетровськ, вул. Червона, 15)

Атмосферу справжніх українських вечорниць створюватимуть три колективи. Етно-ф'южн-гурт «Вертеп» (Дніпропетровськ) презентуватиме новий альбом «Співа-ник» – багатоголосу збірку героїчних, жартівливих, тужливих застільних, танцювальних весільних пісень. Акустичний гурт «Контрабас» (Полтава) дивуватиме музичними інструментами: козобасом, гребінцем, сокирою. А київський фольклорний ансамбль «Божичі» традиційно влаштує майстер-класи з народних танців і потішить автентичним виконанням старовинних пісень.

ФОТО: РУСЛАН КАРЯКА

з нудною роботою, без кохання та мрії, який, почувши голос із неба, вирішив змінити все докорінно. Самому ж актору навряд чи треба щось змінювати, кидати театр і тікати світ за очі, й тому в його грі майже немає пружного опору обставинам, а є лише свавільний каприз. Його спротив грайливий, легкий, майже божевільний, а тому не завжди переконливий. Як, власне, і переклад п'єси з англійської, де «телефонувати», «мати рацію» і подібна підвищена літературність заважає повірити у те, що в житті насправді трапляється на кожному кроці.

Юлія Бентя

23–24 січня

«Фантастика в короткому метрі»

Кінотеатр «Жовтень» (Київ, вул. Костянтинівська, 29)

Уперше в Україні демонструватимуть добірку фільмів фестивалю NIFFF – однієї з головних кіноподій Швейцарії. Колекція короткометражок складається з 14 картин 2002–2009 років. Зокрема, це стрічка «Грип» – постапокаліптичні сцени з життя жертв епідемії, чорна комедія «Заміна місцями», де син обміняв тата на золотих рибок, «Станція» – історія про подорож потяга шоколадними швейцарськими селами. Фестиваль демонструє можливості фантастичного жанру в сучасному кінематографі та його роль в історії світового кіно.

До 24 січня

Петро Сипняк

Галерея «Мистецька збірка» (Київ, вул. Терещенківська, 13)

Персональна виставка відомого львівського художника експонує 26 вибраних картин різних періодів творчості. На полотнах Петра Сипняка – овіяне легендами чумацтво, різдвяні та гоголівські мотиви, сільські та міські пейзажі, затишок львівських вуличок. Постійний пошук та експерименти зі світлом, фарбами, мазками поєднуються з елементами народного мистецтва. Самобутні роботи митця були з успіхом представлені в галереях Франції, Чехії, Німеччини, Болгарії, Словаччини, Польщі, Бельгії, Італії.

До 31 січня

«Велика коляда»

Храм Пресвятої Євхаристії (Львів, пл. Музейна, 3)

Традиційний для Львова різдвяний фестиваль об'єднав різноманітні музичні колективи. Колядками вітатимуть дитячі, юнацькі та молодіжні формації («Радуниця», «Поєма»), оркестри, вокально-інструментальні ансамблі («Журавка», «У дзеркалі», Leo Brass Quintet), церковні, аматорські та професійні хори («Вірли», «Оранта»). У спільно-

му виконанні всіх хорів звучатимуть твори композиторів із Києва, Закарпаття та Львова. Гостями цього річного фестивалю стали цікаві та самобутні гурти Гуцульщини.

CD

Олексій Ревенко. Дмитро Кірнос. – View Creator, 2009

Шанувальники неокласики добре знають одного з найяскравіших adeptів цього стилю – гітариста і композитора Олексія Ревенка та його формування «Ревенко Бенд». Водночас із появою відомого альбому «Апогей душі» Олексій разом із піаністом Дмитром Кірносом створив вишуканий дует. «Скульптор погляду» – їхній дебютний реліз. За словами Олексія, «ми не просто писали музику, а моделювали певний простір, доводячи, що музика – це не тільки звуки, а й паузи між ними».

Онейроїд. – Giftstoffe, 2009

Гурт «Онейроїд» у 1990-х відзначився платівкою експериментальної музики «Частини тіла» – модерно-авангардистською соютою від молодого лікаря з Полтави Андрія Боркунова. У нульових колектив збагатився ще одним учасником – лідером гурту «Арахнофобія» Валерієм Власенком. Назва останньої роботи альтернативників перекладається з німецької як «отруйні речовини», і кожну з десяти композицій названо за однією з отрут, що принесли людству страждання: «зарін», «іприт», «фосген» тощо. Попри суцільну «хімію», лірика містить цілком людяні аспекти почуттів.

Обійми дощу. – Елегія, 2009

Виходом дебютного альбому «Елегія» відзначив першу п'ятирічку творчої діяльності гурт «Обійми дощу». У 2004-му його зібрали Володимир Агафонкін та Олексій Катрук, щоб поступово сформувати унікальний стиль команди – софт-рок, лірично-елегійний різновид готичної культури. Надзвичайно поетична й подекуди декадентська лірика вже здобула прихильників, для яких і викладено «Елегію» в інтернеті для вільного скачування.

Вежі Парижа

Це місто – стійкий міф,
світогляд і спроба втекти
в кохання

Автор:
Олена Чекан

Фото:
Reuters

Хоч перша, хоч надцята зустріч зі столицею Франції – ситуація завжди стресова. Ось приїдеш, а там зовсім не так, як мріяв, читав, уявляв. Чи ще гірше: місто незворотно змінилося, й усе, що відбувалося там із тобою, вже ніколи не забудеться. Та й загалом, усе, що зачепило-зачарувало – твої власні примари. Й колишнє

римське поселення Лютеція, що зараз зветься Парижем, так назавжди й залишиться для тебе культом, міфом, легендою на кшталт передчуття щастя.

ЖИТТЯ В РОЖЕВОМУ СВІТЛІ

В дорозі завжди намагаюся надолужити сон, тож як набрали висоту, відкинула крісло. Щойно зморив сон, чую доторк. Розплющила очі – темношкірий, аж ліловий стюард. Рухи, хода як у молодого ягуара, й обережно так накриває мене пледом. Білий плед, білі рукавички, широченна усмішка

бездоганно білих зубів. А за ним уже визирає інший чорноліловий красень. У руках – срібна тача, на ній парують білосніжні лляні серветки. Подавав їх довгим блискучим пінцетом і терпляче чекав, поки витру руки. Далі – парад страв. Фуа-гра, лангуст у хересі, равіоли з білими грибами, гарячий шоколад із морозивом. Сири, коньяки, вина на вибір. Так французька авіакомпанія перепросила за чотиригодинну затримку вильоту. А на українців чекав уже й зовсім несподіваний бонус. Замість летовища Шарля де Голля,

НОТР-ДАМ де ПАРІ. Для когось християнська святиня, комусь – Віктор Гюґо чи мюзикл

ЯК ДІСТАТИСЯ ■ Літаком Київ – Париж – Київ (МАУ чи Air France до 5000 грн). У дорозі дві з половиною години. Автівкою півтори доби за маршрутом Київ – Краків – Прага – Нюрнберг – Люксембург – Париж

наш літак приземлився в аеропорту «Орлі», де колись був маєток графа Петра-Григорія Орлика. Французького полководця, розвідника й авантюриста, сина творця першої української Конституції гетьмана Пилипа Орлика...

Головні вулиці Парижа заделегідь підготовлені до зимових урочистостей. Штучні сніговики, розціцьковані ялинки, різдвяні вертепи. Ще наприкінці листопада Шарлотта Гензбур, актриса й улюблениця парижан, запалила традиційну ілюмінацію на Елісейських полях. Свято світла триває тут аж до середини січня. Майже 400 дерев обгорнули гірляндами на енергозберігальних діодах. Величезні пластикові сніжинки сповіщають, що за два з половиною місяці це світлове шоу забере не більше електроенергії, ніж за той час витратять 12 сімей, які мешкають у невеликих квартирах.

Але туристам байдуже до економічних показників, затягувати паски вони будуть у себе вдома. За традицією, на Новий рік до столиці Франції поспішають закохані, тут відзначають заручини й проводять медовий місяць. Щасливі, як відомо, не лічать ані хвилин, ані грошей, їм аби втекти в своє кохання. Й Париж дає шанс саме для такої втечі.

Елісейські поля – всього-на-всього два кілометри від площі Конкорд до Триумфальної арки. Півгодини, не кваплячись, та ніхто й не поспішає. Якщо зазвичай тут щодня проходять десь тисяч двісті парижан та гостей міста, то зараз помилуватися-подивуватися святковою ілюмінацією збирається півмільйона.

На Елісейських буяє рожева заметіль: ліхтарики на гірляндах геть чисто всі з рожевими фільтрами, ще й змінюють насиченість кольору, тож і життя навкруги бачимо виключно в рожевому світлі. А тут ще й із невидимих динаміків на все довкілля Едіт Піаф: «Je vois la vie en rose... – Я бачу життя рожевим...» Натоп одразу почав підспівувати, кружляти й цілуватися...

Французи ніколи не вважалися моралістами, їх надлегке – ба! навіть легковажне ставлення до кохання в усіх його виявах давно нікого не дивує. Тож потік охочих платної любові в Парижі не обмілів навіть із появою Таїланду.

«Будинків розпусти у Франції немає, хоча проституція легалізована, – розповідають наші далекі родичі Жан-П'єр і Люсі. – Щоправда, є деякі особливості. В очікуванні клієнтів дівчата стоять на вулицях 24 години на добу, і в дощ, і в спеку. Чіпляються до перехожих

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Зменшити витрати на дзвінки в роумінгу можна, скориставшись послугою «TravelSIM Україна». Вона працює в 177 країнах і в 64 із них передбачає безплатні вхідні дзвінки. Вихідні дзвінки коштують від 0,39–1,00\$/хв. Вартість вихідних дзвінків із Франції – 0,59\$/хв, вхідні безплатні. Мінімальний стартовий пакет із \$5 на рахунок коштує \$14. Для «балакучих» туристів пропонується стартовий пакет «Еліт» за ціною \$109 зі \$100 на рахунок та номером, що легко запам'ятовується. Стартовий пакет «Еліт» безплатно доставлять у будь-яку точку України. Абоненти TravelSIM можуть замовити послугу збереження українського номера, а також отримати доступ до online-деталізації дзвінків. Поміж переваг TravelSIM – відсутність абонплати й плати за з'єднання, єдиний цілодобовий тариф. Абоненти також можуть заробляти бонусні милі за кожну хвилину розмов, для чого потрібно зареєструватися й стати учасником програм лояльності авіакомпаній: «Панорама клуб» від МАУ або «Меридіан» від «АероСвіту».

ІЗ ВІТЕРЦЕМ. Поки Сена не взялася кригою, на туристів чекають кораблики

ВХІД ДО ЛУВРУ-2010. Двадцять років у Парижі не було снігу

САД ТЮІЛЬРІ. Найспокійніше місце в найгаласливішій столиці

заборонено, сутенерів – катма, теж заборонено».

А туристів із пострадянських просторів чекає ще одна несподіванка: паризьким гетерам 40–50 років. Їх важко назвати дівчатами, це поважні матрони, спокійні й трохи втомлені. Хіба що вони, мабуть, суперпрофі.

Запитуюмо в Жана-П'єра, чи є молоді красуні. «Звісно, – відповідає, – й з усіх країн. Але не на вулицях, а в елітних клубах». «Вони не зареєстровані пов'язями, називають себе актрисами, літераторками, моделями тощо, – додає Люсі. –

Спілкування з новітніми куртизанками коштує дуже дорого. Всі вони мріють ухопити якогось олігарха, а ще краще – народити від нього дитину. Й деяким це вдається».

ТРОЯНДА ПІД ДОЩЕМ

Незчулися, як рожева завірюха змішалася з дощем. Справжнім, мокрим, холодним. І відразу зрозуміли, чого це наш славетний земляк Макс Волошин писав: «У дощ Париж розквітає, наче сіра троянда...» Дош, мжичка, мряка – справжня карма міста, впродовж усього року тут накрапає, дощить, а то й злива з блискавками й громовицями може налетіти. Паризькі мости, будинки, палаци здебільшого збудовані з місцевого сірого каменю, але волога перетворює його на коштовні перли, що міняються й виграють усіма нижніми барвами пастелі.

Від дощу родичі запропонували сховатися в «Срібній вежі» – чи не найстарішому столичному ресторані. З 1582 року його вікна дивляться на Нотр-Дам. А химери й страховиська головного храму Парижа своєю чергою відстежують гурманів. І воно того варте, бо завсідниками «Срібної вежі» були наш Серж Лифар, Шарль де Голль, «Бітлз», Клінтон... Проте більшість парижан навряд чи може собі дозволити тут вечерю: ціни кусючі.

На честь 120-річного ювілею Ейфелевої вежі ресторан виставив на аукціон колекцію вин та коньяків зі своїх запасів. Узяти в ньому участь може будь-хто. Ось і ми купили квитки по €10. З молотка підуть 18 тисяч пляшок. Найдорожчий лот – коньяк, вироблений у 1788 році, стартова ціна €10 тис. А ми для себе віднайшли в каталозі бургундське ординарне червоне Божоле 2000 року зі стартовою ціною €10. Та під час торгів, після цифри в €50, занервували, що не вкладемося в бюджет. Врятували родичі – тож купили в складчину. Далі всі разом спостерігали за справжнім ритуалом. Пан Девід Рігвей, який опікується погребями «Срібної вежі», артистично обтер білою серветкою нашу пляшку – таку брудну, всю в пилюці та паву-

тинні, а потім урочисто запакував у фірмову коробку. Разом із серветкою – на знак автентичності нашого вина.

Біля Ейфелевої вежі – безнадійна черга. Поки розмірковували, чи встигнемо взяти квитки, аж тут всюдишці афропарижани, які навперобій пропонують дешевий непотріб: сонцезахисні окуляри, годинники, магніти. І, миттєво озирнувшись, квитки, щоправда, втричі дорожчі. Сторгувалися за два номінали, а ще не втрималися й прикупили цілу в'язку подарункових Ейфелів на сувеніри.

Нагорі лячно – вітер роздуває хмари, вежа розгойдується, серце калатає і здається, що все летить шкереберть: місяць, зорі, думки. Оговталася аж унизу, ще й вистачило сили завітати на каток. Він поруч: лід чудовий, ковзани зручні. Мчиш, а над тобою в усю височінь – Ейфелева вежа. Примарна, срібляста, майже невагома у світлі найсучасніших прожекторів.

ДВІ ДЖОКОНДИ

Лувр. Давній Єгипет, античні Греція та Рим, мистецтво Сходу, Африки, Азії, Океанії, обох Америк і, звісно, шедеври єв-

ропейських майстрів. Лувр здається нескінченним – суцільний лабіринт коридорів, залів, галерей. Проте знайти його найвідоміші шедеври: Джоконду, Ніку Самофракійську та Венеру Мілоську дуже просто. Треба разом із квитком узяти безкоштовну карту, з нею й мандрувати.

Того самого дня ми знову побачили знамениту флорентійку. Мона Ліза хизувалася в одній із вітрин галереї Лафайет – мабуть, найкращого паризького універмагу. До зимових свят галерею прикрасили провідні дизайнери Франції: не лише вітрини й стіни, а й скляне склепіння універмагу перетворилися на мерехтливе саяво. Відвідувачів – море, проте покупців – жодного. Не те, що французи – скнари, вони просто ошадливі. Ось і чекають післяноворічних знижок, які починаються зазвичай з 11 січня й можуть сягати 70%.

Уже сутеніло, коли, смачно й дешево перекусивши в китайській харчевні, ми по-

прямували на площу Конкорд. Щороку на новорічні свята там установлюють величезне оглядове колесо. В черзі познайомилися з Христиною та Василем Вакулюками – їхнім батькам під час Другої світової вдалося виїхати з Західної України й оселитись у Франції. Подружжя вразило знанням нашої передвиборчої ситуації, тож неквапом обговорили кожного кандидата на президентське крісло. Потім згадали чи не всіх паризьких українців від Анни Ярославни до Симона Пеглюри, а далі перейшли на модну цію зими в Європі тему морозів та снігів.

Тут підійшла наша черга на колесо. Як на долоні мости, перекинуті через Сену, хайтекові башти Дефансу, навіть Версаль видно. Та найліпше – Ейфелеву вежу, незмінного вартового великого міста.

РОДОМ ІЗ ДИТИНСТВА

Яким чином у консервативних французів прижився суто американський проект Діснейленду, сказати важко. Може, традиційний спротив переважили вигідні інвестиції, а може, відіграло свою роль те, що родина Волта Діснея походить із маленького містечка Ісінґ-сюр-Мер, це на узбережжі Нормандії.

Так чи інакше, за 32 кілометри від Парижа на території, котра дорівнює одній п'ятій частині самої столиці, збудували країну дитячих мрій.

ВАРТО ПОБАЧИТИ

Нотр-Дам (XII–XIII ст.) – собор Паризької Богоматері. Найзнаменитіший храм міста, перлина ранньої готики.

Гранд-Опера (1875 р.) – розкіш будівлі, постановок, імен, з-поміж яких наш Серж Лифар та майже наш Марк Шагал, Галина Вишневіська, Рудольф Нурієв.

Версаль (XVII–XVIII ст.) – парк і комплекс королівських палаців за 23 км від Парижа. Апогей розкоші та вишуканості абсолютної монархії.

Санліс – курортне містечко за 40 км від Парижа. Монастир (XI ст.), який заснувала дочка київського князя Ярослава Мудрого королева Франції Анна. Її могила, а також пам'ятник, подарований Україною в 2005 році

Найнедолугіший, на думку дорослих, і найулюбленіший дітьми комплекс атракціонів. Він складається з п'яти республік: Пригод, Фантазій, Відкриттів, Прикордонної й Республіки Головної вулиці.

Спроектований чародіями художніх та інженерних наук компанії «Дісней», цей парк розваг буквально нашпигований новітніми технологіями. Там ляльки-роботи в людській зріст розмовляють, співають, витанцьовують, наче живі, а діти залюбки стають піратами Карибського моря. Карколомні американські гірки випробовують на мужність – спробуй-но донизу головою промчати на шаленій швидкості! Спляча красуня чекає на принца-визволителя, герої «Зоряних війн» запрошують у космічну подорож, а машина часу за допомогою кругового екрана в 360 градусів перенесе в минуле чи майбутнє.

І найголовніше: діти не спостерігачі, а завзяті учасники всіх веселих пригод. Проте й ми не відставали, і ще невідомо, хто отримав більше задоволення. А насамкінець ще й устигли на парад героїв діснейських мультиків. Аладдін і Жасмин, Красуня й Чудовисько, Білосніжка з почтом гномиків. І, не соромлячись, ставали в чергу, аби потиснути руку самому Міккі Маусу...

Хіба не в пошуках казки ми пускаємося в мандри? Хоч би й на три дні. ■

Життя одне. Живи!

Феєрія
мандрів

Туризм. Відпочинок. Екскурсії. Авіаквитки.
Україна. Європа. Увесь світ!

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна
тел.: (044) 501 01 82/83, 583 05 20
www.feerie.com.ua

№: ДТАУ АД № 020121 від 14.02.2009

РОДИЧИ

Мої родичі вірять у журналістику як в останню інстанцію. Коли хтось із них телефонує до мене, щоб розказати про свою проблему, це означає, що випробувано вже всі засоби впливу на ситуацію, але визнати поразку ще не хочеться. Брата підставила фірма «Гавана», яка вчасно не переказала гроші на рахунок готелю під час закордонного відрадження. Братова дружина понесла пуховик у хімчистку «Євролюкс». Там від нього загубили пояс, а натомість пошили поганій. Вони дзвонять мені, жаліються й просять, аби я написала щось на кшталт: «Гавана» – шарлатани» чи «Євролюкс» – це «Євросором». І я пишу. Мені хотілося би допомогти їм більше. ■

Інна
Завгородня

ЗАРЯД ЕНЕРГІЇ

Дорогою до редакції *Тижня* розташована військова частина, з-за паркану якої зранку час від часу лунають звуки духового оркестру. Відпрацьовують виконання українського гімну. «Ще не вмерла...» за останній час дочекався на свою адресу чимало критики: мовляв, і сумний він, і архаїчний, і взагалі – краще написати новий, за термінологією Юрка Зеленого й Олега Скрипки, «славень». Не знаю, як кому, а мені іншого не треба: хоч і не о 6-й ранку, а десь перед 11-ю зі звуками гімну настає мить реального пробудження. Можливо, це наївно, надто пафосно й дивно, але нічого з собою зробити не могу: душа радіє. ■

Роман
Кабачій

НЕСМАК СТЕРЕОТИПІВ

Мабуть, усі знайомі зі стереотипом, що Україна – це країна унікально чарівних жінок та не менш унікально огидних чоловіків. Із приходом чергової зими впевнюєшся, що в цій тезі є велика частка істини. Чомусь більшість чоловіків вважає: якщо холодно, то достатньо вдягнути на брудне волосся базарну чорну «менінгітку» та зачовгану «кожанку» того ж таки кольору – й ти в шоколаді. Марафет доповнюють неохайні чорні джинси. Я розумію – грошей мало, робота – малооплачувана. Але ж якщо ти виглядаєш як бомж із зовні, то й ізсередини будеш таким же. Елементарна психологія. Несмак в одязі – це несмак у голові. ■

Богдан
Буткевич

Жанна
Безп'ятчук

Вікторія
Герасимчук

Олена
Чекан

І ТАРГАНИ, І ПТАХИ

«Хто тут у вас займається тарганами?» – пролунало з телефонної слухавки десь у нетрях Інституту зоології. «Тарганами? Ні, тарганами я особисто не займаюсь. Я займаюсь птахами, великими степовими птахами. Вам потрібно телефонувати до ентомологів». За хвилину вже в кабінеті ентомологів: «Мені сказали, що ви все знаєте про тарганів!» У відповідь: «Ні, тарганами я не займаюся. Спеціалізуюся на метеликах». – «А про тарганів хтось може говорити? Нам потрібен коментар про вплив мобільних телефонів на тарганів». І вже всотє, в тисячне фахівці з метеликів і птахів мали розповідати журналістам про тарганів. Два світи масового й присутнього вкотре залишилися безмежно далекими один від одного. ■

ЛЮБОВ ДО ПРЕСИ

Тижнів три тому я зіткнулася з браком у моєму житті газет. Стоси «Дня» й «Газети 24», де колись працювала, зберігаються в батьків, а купівлею газет я не займалася ніколи в житті. Власне, не думала, що періодичне видання може на щось придатися в місті, де є інтернет, аж поки не розверзлися небеса й на це місто не ринули три річні норми опадів. «Набий мокрі чоботи газетами», – нагадує мені мама щодня по телефону. Та звідкіля в мене газети? Не глянцевиими ж сторінками *Тижня* сушити взуття. Тож тепер я дорогою додому збираю всі безкоштовні газети з рекламою та оголошеннями, які мої сусіди дратівливо викидають зі своїх поштових скриньок. ■

З НОВИМ РОКОМ!

Феєрія новорічних салютів та феєрверків, масові запливи в крижаний воді, вертепи, колядки, парки льодяних скульптур, розцяцьковані ялинки й вибухи шампанського. Теракти в Афганістані, Пакистані та на Північному Кавказі, стрілянина в США й Мексиці, підпали автовок у Парижі, масові бійки на ґрунті расової ворожнечі в Італії. Все, як завжди. Людський чинник упродовж зимових свят нічим особливим не відзначився. Натомість матінка-природа подарувала найзимовішу зиму за останні 50 років. Морози, рекордні снігопади, завірюхи й заметілі, паралізовані автостради, заблоковані аеропорти, збії на залізницях, цілі міста в снігових пастках. Спитаєте, для чого? Щоб заспокоїти людство: ніякого глобального потепління немає! ■

WWW.FLYUIA.COM

Сучасні літаки «Боїнг 737» заберуть Вас із холодного міста та перенесуть до піщаних пляжів, прозорого моря та розкішних готелів в країнах Перської Затоки, Азії, Австралії та Африки.

Абу-Дабі, Бангкок, Дубай, Йоханнесбург, Мумбай

☎ 8 044 581 50 50 ☎ 566 МТС, КИЇВСТАР,
LIFE.), BEELINE

МТС - згідно з тарифним пакетом ліквідації на міський телефон/ Київстар та Life) - 1 грн за хвилину/Beeline - 0,95 грн за хвилину.
Ліцензія МАУ ДАА № 368673 серія АВ від 20.02.2009 р.

МАУ

НАЙГОЛОВНІШЕ ЗА ТИЖДЕНЬ
ТЕ, ЩО ВАРТЕ ЕФІРУ

21:00
ЩОНЕДІЛІ

ЧАС

ПІДСУМКИ

з Тетяною Даниленко

5